د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

ي اخيستنه او
ري.

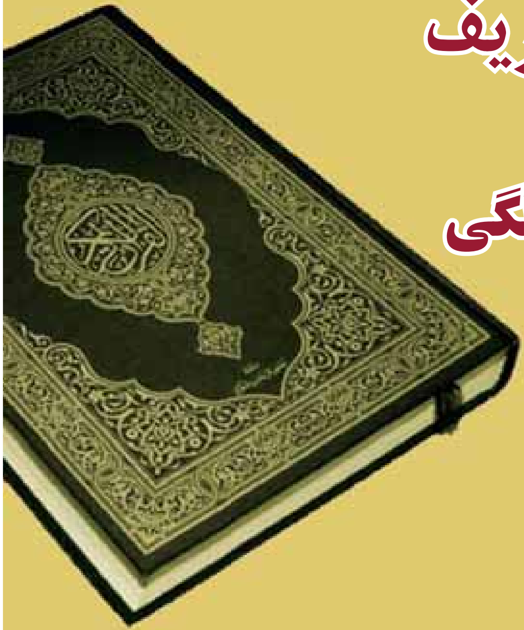

تفسير شريف

یوولسم ټولگی

تفسير شريف - یوولسم ټولگی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

یوولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوال

- دکتور عنايت الله خليل هدف

علمي او مسلکي ايډيټ

- دکتور فضل الهادی وزين
- فضل الله نيازی

د ژبې ايډيټ

- محمد قاسم هيله من

ديني، سياسي او کلتوري کميټه

- ډاکټر عطاء الله واحديار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئيس.
- مولوی قيام الدين کشاف
- محمد آصف کوچی

د څارنې کميټه

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين
- دکتور شېر علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

طرح او ډيزاين

عنايت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطـــن افغانـــستان دی — دا عـــزت د هـــر افغـــان دی
کـور د سـولې کـور د تـورې — هـر بچـی یـې قهرمـــان دی
دا وطـن د ټولـو کـور دی — د بلوڅـــــو د ازبکـــــو
د پـــښتـون او هـــزاره وو — د ترکمنـــــو د تاجکـــــو
ورسـره عـرب، ګوجـر دي — پامیـــریان، نورستانیـــان
براهــوي دي، قزلبـاش دي — هـم ایمـاق، هـم پـشه یـان
دا هیـواد بـه تـل ځلیږي — لکـه لمـر پـر شـنه آسمـان
پـه سینـه کـې د آسیـا بـه — لکـــه زړه وي جـــاویدان
نـوم د حـق مـودی رهبـر — وایـو الله اکبـر وایـو الله اکبـر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کیږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه گرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې گډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توگه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرگندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډگر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تألیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو، او نورو ملگرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه

لومړی لوست: په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل(۱)............ ۱

دويم لوست: په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل (۲)............ ۵

دريم لوست: په قرآن کريم کې د انسان د پيدايښت پړاوونه............ ۱۰

څلورم لوست: د بني آدم وقار او درنښت............ ۱٦

پنځم لوست: آية‌الکرسي د قرآن لوړه څوکه............ ۲۱

شپږم لوست: څمکه د انسان د ګټې لپاره............ ۲٦

اووم لوست: الله تعالی سره مينه د پيغمبر ﷺ په پيروی کې ده............ ۳۰

اتم لوست: اسلام بشپړ او هراړخيز دين دی............ ۳۵

نهم لوست: لمونځ تل پاتې اونه شليدونکې فريضه ده............ ٤۰

لسم لوست: د ظلم د مخنيوي لپاره د جهاد اجازه............ ٤٥

يوولسم لوست: روژه او ګټې يې............ ٤۹

دولسم لوست: حج د مؤمنانو د نړيوال يووالي څرګندوی............ ٥۷

ديارلسم لوست: له خلکو سره نيکي او ښېګڼه............ ٦۲

څوارلسم لوست: حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول............ ٦٦

پنځلسم لوست: د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول)............ ۷۰

شپاړسم لوست: په قرآن کريم کې انساني مساوات............ ۷٥

اوولسم لوست: د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه............ ۷۹

اتلسم لوست: د ټولنې په تهذيب کې د مؤمنانو رول............ ۸٤

نولسم لوست: په اسلام کې د معيوبو اوفقيرو مؤمنانو مرتبه............ ۸۹

شلم لوست: د مؤمنانو يووالی............ ۹٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

په کایناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانیت دلایل

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

د ځینو کلمو معناوې

خَلق:	پرته له مخکینی نمونې نه د یو شي پیدا کول.
السَّمَاوَات:	د سماء جمع ده، اسمانونه اوهرهغه څه چې له ځمکې نه لوړ وي.
اللَّيْل:	شپه، هغه تیاره چې وروسته له روښنایی منځته راځي.
النَّهَار:	ورځ، خوره روښنایي.
الْفُلْك:	کښتۍ، لویې کښتۍ.
وَبَثَّ:	خواره یې کړل.
دَابَّةٍ:	دځمکې پرمخ هر خوځېدونکی شی.
تَصْرِيفِ الرِّيَاحِ:	د باد لګېدنه مختلفو اړخونو ته.
السَّحَاب:	وربځ، په فضا کې حرکت کوونکې وربځ.
الْمُسَخَّرِ:	په خدمت کې لګېدلی، تابع شوی.

ژباړه

بیشکه د اسمانونو او ځمکې په پیداښت کې، د شپې او ورځې په تګ راتګ کې، په هغې کښتۍ کې چې د خلکو د ګټې لپاره په دریابونو کې ګرځي او په اوبو (باران) کې چې الله ﷻ له اسمانه را نازلې کړې دي او بیا یې ځمکه وروسته دهغې له مرګ نه په اوبو راژوندۍ (خړوبه) کړه او په هغې (ځمکه) کې یې هرډول ژوندي خوځېدونکي خواره کړل او (هر لوري ته) د بادونو په چلېدو کې او وریځو کې چې د ځمکې او اسمان ترمنځ ایل کړای شوي دي، یقیناً په دې(ټولو) کې د عاقلانو لپاره(دالله تعالی پر وجود او وحدانیت) څرګند دلایل شته.

تفسیر

پورتني مبارک آیت په کایناتو او د نړۍ په موجوداتو کې اته څرګند او روښانه دلایل بیان کړي دي، چې د الله ﷻ په وجود او یووالي دلالت کوي:

۱. د اسمانونو پیدایښت

دغه مبارک آیت د اسمانونو پیدایښت د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه ګڼي، چې هوښیاران او د عقل خاوندان ددې نښو په لیدو باید د الله ﷻ په وجود او یووالي ایمان راوړي.

په آیت کې د (السماوات) لفظ جمع ذکرشوی دی، ځکه اسمانونه ګڼې او بېلابېلې طبقې لري، لکه څرنګه چې الله تعالی په بل ځای کې داسې مهرباني کوي ﴿الله الذي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾ [الطلاق:۱۲] **ژباړه:** الله ﷻ هغه ذات دی چې اووه اسمانونه یې پیدا کړي دي.

دا چې د اسمانونو پیدایښت د الله ﷻ په وجود، یو والي او قدرت دلالت کوي یوه نښه یې دا ده چې الله ﷻ اسمانونه سره له دومره پراخۍ او لویۍ پرته له ستنو درولي دي او هغه یې په ستورو، لمر او سپوږمۍ روښانه کړي، ترڅو له یوې خوا اسمان ته ښایست و ښښي او له بلې خوا د شیطانانو ویشتونکي وي، چې دا ټول ښایست او ټینګښت د واحد او قادر الله په برلاسۍ او لویۍ څرګند ګواه دي.

۲. د ځمکې پیدایښت

د الله ﷻ د قدرت یوه بله روښانه نښه دا ده، چې ځمکه یې پیدا کړې او هغه یې هواره کړې ده، ترڅو انسان پرې آرام او هوسا ژوند وکړي، هرلور ته یې تګ راتګ او حرکت وکړي، په هغې کې له پرتو زېرمو او پانګو څخه ګټه واخلي اود ځمکې پر مخ آبادي او پرمختګ وکړي.

ځمکه او اسمان د انسان لپاره د الله تعالی له لویو نعمتونو څخه ګڼل کیږي. لکه چې الله تعالی دا لوی نعمت په انسانانو پېرزو کړی او دوی ته امرکوي: ﴿یَاأَیُّهَا الناس اعبدوا رَبَّکُمُ الذي خَلَقَکُمْ وَالَّذِینَ مِن قَبْلِکُمْ لَعَلَّکُمْ تَتَّقُونَ ۝ الَّذِيْ جَعَلَ لَکُمُ الأرض فِرَاشاً والسماء بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ السمآء مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثمرات رِزْقاً لَّکُمْ...﴾ [البقرة: ۲۱-۲۲]

ژباړه: ای خلکو د خپل رب بندګي غوره کړئ، چې ستاسو او له تاسو نه د مخکې تېرو شویو خلکو پیداکوونکی دی؛ ښایي چې تاسې پرهیزګاران شئ او له عذابه ځانونه وژغورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ هغه ذات دی چې ستاسې لپاره يې ځمکه هواره کړه، اسمان يې چت جوړ کړ او له آسمانه يې اوبه را واورولې او په هغو سره يې ستاسې د روزۍ لپاره هر ډول حاصلات را وایستل.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه د انسان لپاره دځمکې او اسمان د ګټو په هکله خپل نظرونه څرګند کړي.

۳. د شپې او ورځې بدلون

په مبارک آیت کې د الله ﷻ د قدرت دریم دلیل د شپې او ورځې منظم حرکت دی، چې پر له پسې ګرځي او یو د بل ځای نیسي. د شپې او ورځې حرکت، د اوږدوالي او لنډوالي، توروالي اوسپینوالي، تیارې او رڼا د اختلاف سره، سره د انسان لپاره ډېرې ګټې رامنځته کوي. الله تعالی شپه د انسان د سکون او راحت لپاره، او ورځ يې د کسب اوکار او روزۍ حاصلولو لپاره پیداکړې ده. که چیرې شپه نه وای ، نو ډېرمخلوقات به له خوب او راحت څخه بې برخې وو، همدارنګه شپه د ستر او پردې لپاره یو ښه او مناسب وخت دی چې انسان ورڅخه په مختلفو حالاتو کې ګټه اخلي. لکه څرنګه چې انسان له ورځې او د هغې له رڼا څخه د ډېرو کارونو په تر سره کولو کې ګټه اخلي، همدارنګه د شپې او ورځې د بدلون او توپیر په نتیجه کې وختونه، ورځې، میاشتې اوفصلونو ټاکل کیږي چې دا ټول د انسان لپاره د الله ﷻ له لویونعمتونو اود قدرت له نښانو څخه دي.

٤. په سمندر کې رواني کښتۍ

په مبارک آیت کې د الله ﷻ د قدرت څلورمه نښه د لویو کښتیو حرکت دی، چې له سوونو او زرونو ټنو وزن سره د سمندرونو د څپو په سر حرکت کوي او انسانان ور څخه ګټې اخلي. ځینو مفسرینو دا ویلي دي چې: په دې مبارک آیت کې الله ﷻ په سمندرونو کې د کښتیو د حرکت یادونه د شپې او ورځې له توپیر نه وروسته کړې ده چې دا په یوې ځانګړې باریکۍ دلالت کوي اوهغه دا چې مسافرپه دریابونو او سمندرونو کې د شپې او ورځې خارنې ته ډېر اړ وي، ترڅو وختونه وپیژني اوخپل لوري وټاکي. له همدې کبله کښتۍ چلوونکي د نجوم علم او د شپې او ورځې پیژندلو ته ډېره اړتیالري.

همدغې موضوع ته په اشارې سره الله تعالی په بل آیت کې فرمايي: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النجوم لِتَهْتَدُواْ بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ [الأنعام: ۹۷] **ژباړه:** او الله هغه ذات دی چې ستاسې لپاره يې ستوري د وچې او سمندر په تیارو کې د لارې پیژندلو وسیله وګرځوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې آیتونو د نازلېدو په وخت کې ډېرلږ خلک د انسانانو په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت او رول خبر وو، خو د وخت په تېرېدو سره انسانان د بشریت په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت وپوهېدل چې دا کار د قرآن کریم یو اعجاز او د الله تعالی په قدرت او وحدانیت ښکاره اوڅرګند دلیل دی.

د لوست ګټې اولارښوونې

د دې مبارک آیت ځینې ګټې په لاندې ډول دي:

❖ په کایناتو کې د هستۍ نښې نښانې د الله تعالی د وحدانیت او وجود د اثبات لپاره روښانه دلایل دي.

❖الله تعالی د نړۍ مخلوقات د انسان د خدمت او ګټې لپاره پیداکړي دي.

❖د الله تعالی په مخلوقاتو کې د هغه د قدرت په نښو نښانو تفکر او تدبر، د ایمان د بشپړتیا اوقوت لامل ګرځي.

❖د شپې او ورځې پرله پسې تلل راتلل د الله تعالی په قدرت او وحدانیت دلالت کوي.

❖د شپې او ورځې بدلون انسان ته لارښوونه کوي چې خپل وختونه منظم کړي او له هغو څخه د خپل پالونکي په اطاعت او پیروۍ کې مناسبه ګټه ترلاسه کړي.

پوښتنې

۱. ذکرشوی مبارک آیت په لوړ آواز تلاوت کړئ.
۲. په دې مبارک آیت کې د الله تعالی پر قدرت او وحدانیت څو دلیلونه ذکرشوي دي؟ بیان یې کړئ.
۳. په دې مبارک آیت کې د (السماوات) لفظ په څه دلالت کوي؟ د خپلې وینا د اثبات لپاره په قرآني آیت استدلال وکړئ.
٤. د انسان لپاره د ځمکې څلور ګټې بیان کړئ.
٥. د شپې او ورځې له ګرځېدنې څخه د وختونو په ټاکنه کې څرنګه استفاده کوو؟
٦. د شپې او ورځې څلور فایدې بیان کړئ.
٧. په سمندرونوکې د کښتیو ګرځېدنه انسانانو ته څه ګټه رسولی شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل (۲)

قال الله تعالى: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

۵. له آسمانه د باران اوريدل

د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه بل دليل له اسمانه د باران د اوبو وريدل دي، چې د هغو په واسطه وچې او مړې ځمکې راژوندۍ کوي او د ځمکې په مخ ډول، ډول بوټي، واښه او ژوي راپيداکوي اوپه خوځښت يې راولي. په دې ذکرشوي مبارک آيت کې له اسمان څخه مراد هغه لوړ لورى دى چې د ځمکې د پاسه دى. په باوري توګه د باران وريدل له وريځو څخه د الله ﷻ د قدرت له نښو او د هغه د وحدانيت دليل دى، ځکه يوازې الله ﷻ دى چې دا اوبه له وريځو څخه را وروي.

۶. د ځمکې ژوندي کول

د ځمکې له ژوندي کيدو څخه مراد دا دى چې الله تعالى د باران د اوبو په را ورولو سره د ځمکې د ودې او رشد طاقتونه- چې د وچوالي او مرګ په حالت کې وي- په خوځښت اوحرکت راولي چې له امله يې په ځمکه کې پټ شيان ښکاره کېږي. هر ډول بوټي، ګلونه، ميوې اوداسې نور راشنه کيږي اوسمسوريږي.

د ځمکې ژوندي کېدل او د ځمکې پر مخ د ډول، ډول نباتاتو اوحيواناتو خورېدنه د الله تعالى د قدرت له لويو نښانو څخه دي.

لکه څرنګه چې قرآن کريم په بل ځاى کې دا موضوع په ځانګړي ښايست سره داسې انځور کړې ده:

قال الله تعالی: ﴿وَتَرَى الأرض هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَآء اهتزت وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ [الحج: ۵] **ژباړه:** اوته وچه مړه ځمکه وینې، کله چې موږ پرهغې باران ووراوه په ناڅاپي ډول وخوځیده، ډېره شوه اوهرراز ښایسته ښیرازه نباتات يې راوټوکول.

۷. د بادونو لګېدل

د الله تعالی د قدرت او وحدانیت بل دلیل دا دی چې هغه په خپل لوړ قدرت سره بادونه او هوا پیداکړي ده، په خپلې ارادې سره يې په حرکت راولي او په خپل حکمت سره يې له یوه لوري نه بل لوري ته اړوي.

د بادونو لګېدنه مختلف ډولونه اوشکلونه لري چې قرآن کریم هریو په جلا، جلا نومونو یاد کړی دی. بادونه کله له ختیځ نه لوېدیځ لور ته، کله له لوېدیځ نه ختیځ لور ته، کله له شمال نه سویل ته اوکله هم له سویل څخه شمال لور ته حرکت کوي. همدارنګه بادونه ځانته ډول، ډول حالتونه غوره کوي: طوفاني یا ملایم ، ګرم یا یخ او تند یا نرم حالت چې په دې توګه بادونه یا دالله ﷻ د رحمت نښې او یا د هغه د عذاب بیلګې وي. د بادونوقوت او چټکتیا په داسې اندازه سخته اوځواکمنه وي چې کله نا کله په ډېرو هیوادونو کې د هیبتنا کې ورانی او تباهی لامل ګرځي.

ځینومفسرینو فرمایلي دي: د دې جملې یادونه ﴿وَتَصْرِيفِ الريـاح والـسحاب المـسخر بَـيْنَ السمآء والأرض﴾ د باران د اوبو په واسطه د ځمکې د را ژوندي کېدو او د ځمکې پرمخ د ساکښانو له خوځښت نه وروسته، په دې دلالت کوي چې د بادونو او هوا په وسیله د ځمکې پر مخ نباتاتو، حیواناتو اوټولو خوځیدونکو ته ژوند حاصلیږي، که چیرې الله تعالی بادونه له لګیدو څخه منع کړي ، نو په ډېره لږه موده کې به هیڅ ژوی د ځمکې پر مخ پاتې نشي.

۸ په فضا کې ځوړندي وریځې

د الله ﷻ د قدرت له روښانو دلایلو څخه د اسمان پرمخ ځوړندي او ولاړې وریځې دي چې د الله ﷻ د خوښی اوارادې تابع او امر منونکې دي. ظاهرا که چیرې دغه وریځې سپکې وي ، نو باید فضا ته پورته شي او ورکې شي او که درنې وي ، نو باید ځمکې ته راکوزې شي، خو الله تعالی په خپل قدرت اوارادې سره دغه وریځې په فضا کې خورې کړې او ساتنه يې کوي، ترڅو د باران اوبه ورڅخه راواوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ﴿السَّحَابِ﴾ د کلمې راوړل د ﴿الرِّيَاحِ﴾ څخه وروسته د دې لپاره دي چې بادونه وريځې په حرکت راولي او له يوه ځايه يې بل ځای ته ليږدوي. د بادونو دا حرکت سره له دې چې د ليدو وړ نه دی، خو په خپل ذات کې داسې قوت او ځواک لري چې ونې له ريښو سره راباسي اوآبادۍ نړوي. وريځې هم ډېرې درنې اوبه له ځان سره پورته کوي. کله چې د باران په بڼه ځمکې ته راتوييږي له هغو څخه د ځمکې پر مخ ويرووونکي سيلاوونه را منځته کيږي چې درې او ناوونه ډکوي او لوی لوی دريابونه جوړوي.

يوازې دعقل او پوهې څښتنان پوهيږي

په دې مبارك آيت کې چې کومې لويې نښې اونښانې ذکرشوې دي، پردې دلالت کوي چې نړۍ اوکاينات سره له ټولې پراخۍ او لويې يوحکيم پيداکوونکی او تدبيروونکی لري چې هغه د ټولومخلوقاتو معبود اوپالونکی دی. دا ستر دلايل اوځرګندې نښې يوازې دعقل او پوهې څښتنان درک کولی شي څوک چې د الله تعالی د ځواك اوعظمت په وړاندې د تسليمۍ سرټيټوي.

امام فخرالدين رازي (رح) د الله ﷻ نعمتونه په دوه ډولو - دنيوي او اخروي - باندې تقسيم کړي دي او وايي: هغه اته شيان چې الله تعالی په دې آيت کې بيان کړيدي، ظاهرا دنيوي نعمتونه دي اوکله چې د عقل خاوندان په هغو کې فکر وکړي ، نو د دې نعمتونو د پيداکوونکي پيژندنې ته لارمومي او په اخروي نعمتونو بدليږي، خو له دغونعمتونو څخه د دنيوي نعمتونو په توګه ګټه اخيستل يوازې د سليم عقل اومعنوي بصيرت د څښتنانو لپاره حاصليدای شي. له دې کبله الله تعالی د آيت په پای کې فرمايي، په دې ټولو شيانو کې ښکاره دلايل دي چې د عقل او پوهې خاوندان پرې ښه پوهيږي[1]، نوځکه دعلماوو او پوهانو دنده او مسؤوليت دی چې د الله ﷻ په کايناتو اومخلوقاتو کې فکر وکړي.

امام آلوسي د دې آيت په تفسير کې ليکي: ابن ابی الدنيا او ابن مردويه له ام المؤمنين حضرت عايشې (رضی الله عنها) څخه روايت کړی دی چې دالله ﷻ پيغمبر ﷺ دا آيت ولوست او ويې فرمايل: ﴿ويل لمن قرأها ولم يتفکر فيها﴾ يعنې هلاکت او عذاب دې وي د هغه چا لپاره چې دا آيت ولولي او په هغه کې فکر ونه کړي.

۱-تفسير کبير ج۴/ص ۲۲۵ دارالفکر ۱۹۸۱م

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبیعت او کایناتو کې فکر کول د ایمان لور ته لاره پرانیزي

په پورتني آیت کې الله تعالی په کایناتو کې ځینومهمو او ارزښتناکو حقایقو ته اشاره کړې ده چې هرانسان یې لیدلی او درک کولی شي. په دغو حقایقو کې فکر کول د دې لامل ګرځي، ترڅو عاقل او هوښیار انسان له خپلو سترګو نه د غفلت پټې لرې کړي، د کایناتو د خلقت په اسرارو کې ځیر شي او په پایله کې دکایناتو پرخالق ایمان راوړي او د زړه له کومې د هغه عبادت او بندګي وکړي.

سره له دې چې انسان پدغه آیت کې یاد شوي حقایق هره ورځ او هر مهال په خپلوسترګو ګوري، خو بیا، بیا لیدل، نسیان او هیرول د دې لامل ګرځي چې انسان په دغو حقایقوکې له تدبر او تفکر نه غفلت وکړي. له همدې امله لایزال خالق هوښیار او عاقل انسان د کایناتو د خلقت په بېلګو کې فکر کولو ته رابولي او همدا سبب دی چې د قرآن کریم ډېري آیاتونه په ﴿لعلکم تعقلون، لعلکم تتفکرون، أفلا تعقلون﴾ او داسې نورو جملو سره پای ته رسیږي.

د دغو حقایقو له جملې څخه ترټولو ستر او لومړی حقیقت دا دی چې د آسمانونو او ځمکې وجود ازلي نه دی او نه هم هغه په خپله پیدا شوی دي، بلکې د قادر او حکیم ذات له مخلوقاتو څخه دي.

دویم حقیقت چې په دې آیت کې یې بیان راغلی دی هغه د ځمکې او آسمانونو د خلقت په نتیجه کې د شپې او ورځې رامنځته کېدل او بدلون دی چې د شمسي منظومې او افلاکو په پرله پسې او دایمي حرکت، پراخ، منظم او خلل نه منوونکي دقیق نظام او قانون دلالت کوي. دغه منظم او هر اړخیزه دقیق نظام د علیم، خبیر او قدیر ذات پر وحدانیت او یو والي شاهد دی چې په خپل مطلق او بې ساري علم او قدرت سره یې ځمکې، آسمانونه شپه او ورځ پیداکړې ده.

همدارنګه په دغه آیت کې ډېر نور حقایق هم ذکر شوی دي، لکه: د سمندر د اوبو د څپو پر سر دکښتیو حرکت کول، د باران وریدل، د وریځو رامنځته کېدل او حرکت کول، د باد لګیدل، له ځمکې نه د وښو او نباتاتو ټوکېدل، رنګ په رنګ حاصلات او میوې، د ژویو او ساکښانوپیداکېدل او داسې نور، چې دا ټول له الهي سننو او دقیقو قوانینو سره سم په هستۍ او کایناتو کې رامنځته کیږي او په کایناتو کې د تفکر لپاره ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمینه برابروي او انسان ته پر خپل خالق او پالونکي د ایمان او د هغه د عبادت او بندګۍ لاربښوونه کوي.

د دنیا په موجوداتوکې تفکر او تدبر د علم او ساینس په حقایقو کې څېړنه او پلټنه او د علمي اکتشافاتو په اسرارو پوهېدل دا ټول د الله تعالی د معرفت او پر هغه باندې د ایمان راوړلو او د هغه علیم او قدیر ذات د عبادت کولو تر ټولو لنډه او آسانه لاره ده.

پوښتنې

۱. له اسمانه د باران د اوبو اورېدل د الله تعالی د یووالي او قدرت دلیل دی. په دې هکله څرنګه استدلال کولای شئ؟

۲. د باران د اوبو په وسیله د ځمکې له ژوندي کېدو څخه مطلب څه دی؟

۳. د بادونو لګېدنه د ورېځو په جوړښت، د باران په ورېدو او د نباتاتو او حیواناتو پر ژوندانه څه اغېزه لري؟

٤. ورېځې د الله تعالی د قدرت له نښو نښانو څخه بیان شوې دي. په دې هکله توضیحات ورکړئ.

۵. د مبارک آیت وروستنۍ برخې څوک د کایناتو په هکله په فکر کولو مکلف کړي دي؟ په دې هکله د آیت وروستنۍ برخه شرحه کړئ.

٦. د مبارک آیت په باره کې هغه نبوي حدیث بیان او شرحه کړئ چې د الله ﷻ په کایناتو او مخلوقاتو کې په فکر کولو ټینګار کوي.

کورنۍ دنده

ګرانو زده کوونکو!

په ژوندانه کې د اوبو د ارزښت په هکله یوه پنځلس کرښیزه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

په قرآن کریم کې د انسان د پیدایښت پړاوونه

قال الله تعالی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۞ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ۞ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ [المؤمنون: ١٢-١٤]

د ځینو کلمو معناوې

سُلَالَةٍ:	خلاصه، نتیجه، سوچه او ثمره.
نُطْفَةً:	لږې او حقیرې اوبه، مني.
قَرَارٍ مَكِينٍ:	خوندي ځای، د مور رحم.
عَلَقَةً:	ترلي او جامده وینه، د مور د رحم په دېوال نښتې وینه.
مُضْغَةً:	د ژوول شوې مړۍ په اندازه د غوښې یوه وړه ټوټه.
خَلْقًا آخَرَ:	بل مخلوق، د روح له پوکیدو وروسته کامل انسان.

ژباړه

موږ انسان له سوچه ختې څخه جوړ کړ. بیا موږ هغه په محفوظ ځای کې د اوبو یو څاڅکی وګرځاوه. بیا مو هغه څاڅکي ته د وینې د یوې ټوټې بڼه ورکړه. بیا مو د وینې ټوټه بوټۍ غوښه وګرځوله. بیا مو بوټۍ غوښه هډوکی جوړ کړ. بیا مو هډوکو ته غوښه ور واغوستله. بیا مو هغه یو بل مخلوق جوړ کړ، الله د ډېر لوړ شان څښتن دی او له ټولو پیداکوونکو نه ښه پیدا کوونکی دی.

تفسیر

الله تعالی په دې مبارکو آیتونو کې خپل د قدرت او عظمت دلایل د انسان په خلقت، د هغه د جوړښت د پړاوونو، د هغه د ژوند او مرګ او دویم ځلي راژوندي کیدو په ترځ کې بیان کړي دي، په داسې توګه چې د انسان د پیدایښت مرحله له خاورو څخه پیلیږي او د انسان په بشپړ بدن پای ته رسیږي.

قرآن کریم په دې مبارک آیت او نورو آیتونو کې فرمایلي دي چې انسان لومړی له خاورې څخه پیدا شوی دی. د انسان پیدایښت له خاورې څخه پیلیږي او د پړاوونو له تېرولو وروسته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښې ښې او ښایسته صورت لرونکی انسان ورڅخه جوړیږي. له خاورې څخه د انسان د پیدایښت مراد دا دی چې الله تعالی د لومړي ځل لپاره آدم ﷺ له خاورې څخه پیدا کړ، بیا یې بې بي حوا له آدم ﷺ څخه پیدا کړه، او بیا د انسانانو خلقت او پیدایښت له حضرت آدم او بې بي حوا څخه د نکاح او تناسل په ډول پیل شو. د انسانانو اصل له خاورې څخه دی، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ﴾.

د انسان د پیدایښت دویمه مرحله له نطفې څخه ده، الله تعالی فرمايي:﴿ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ﴾ دلته له نطفې نه مراد د نر او ښځې یوځای شوې اوبه (مني) دي.

د انسان د پیدایښت دریمه مرحله علقه ده، لکه چې الله تعالی فرمايي: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ علقه یوه ټوټه وینه ده چې له نطفې څخه یې بدلون موندلی دی. د جنین پیژندنې طبي پوهان وايي: د جنین حجم د علقې په مرحله کې د یوه غټ میږي په اندازه وي چې د ۱۲- ۱۴ ملی مترو ترمنځ اوږدوالی لري او د رحم په دیوال پورې نښتی وي. د وینې دا ټړلې وړه ټوټه وده کوي او په یوې ژوول شوې ټوټې غوښې بدلیږي چې قرآن ورته د مضغې نوم ورکړی دی. جنین د مضغې په مرحله کې د دریو سانتي مترو په کچه اوږدوالی لري چې د مخ او پزې نښې په هغه کې د ډېرو نریو خطونو په بڼه جوړیږي.

دا ټوټه غوښه (مضغه) د الله ﷻ په قدرت اومشیت خپل پرمختګ اوبدلون ته دوام ورکوي، ترڅو د هډوکو د هیکل مرحلې ته رسیږي ، په دې هکله قرآن کریم فرمايي:﴿ فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ اوبیا دا د هډوکو هیکل په غوښو یاعضلي جهاز پوښل کیږي، لکه چې مبارک آیت یې بیانوي: ﴿فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ یعني بیامو هغه هډوکي په غوښه ویوښل.

دلته قرآني آیت هغه حقیقت ته اشاره کوي چې د ۲۱ پیړۍ انسان حیرانوي او هغه دا چې هډوکي او د هډوکوهیکل په جنین کې له عضلي جهاز څخه مخکې منځ ته راځي. کوم حقیقت چې د جنین پیژندنې علم په وروستیو کې کشف کړی هغه دا دی چې په بنسټیزه توګه د هډوکو سلولونه له عضلي سلولونو څخه توپیرلري او د هډوکو سلولونه له عضلي سلولونو څخه مخکې رامنځته کیږي. اوهیڅ عضلي سلول نه دی لیدل شوی چې د هډوکو د سلولونو له بشپړیدو مخکې جوړشوی وي. دا حقیقت قرآني نص ۱۴۰۰ کاله دمخه ثابت اوتایید کړی دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ اوبیا مو د غوښې ټوټه په هډوکو بدله کړه او هډوکي مو په غوښه ویوښل.

وروسته بیا په جنین کې روح پوکول کیږي او د هغه غړي وده او پرمختګ کوي او په بشپړ او کامل انسان بدلیږي چې قرآني نص ورته داسې اشاره کړې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾. وروسته له هغه مو د هغه يو بل پيدايښت وكړ (چي هماغه كامل انسان دی)، نو پاك او مبارك دی هغه ذات چې تر ټولو غوره پيداكوونكی دی.

په دې آيتونو كې د قرآن كريم علمي (ساينسي) اعجاز

پورتني متبركه آيتونه د قرآن عظيم الشأن د علمي اعجاز له روښانو دلايلو څخه ګڼل كيږي، ځكه چې د قرآن عظيم الشأن وېناوې په دې آيتونو او نورو آياتو كې د انسان د خلقت او د هغه د مختلفو مرحلو په اړه داسې دقيقې او حيرانوونكې دي چې د الله تعالى له خوا له وحې پرته بل كوم مصدر او منبع نشي لرلی. هغه څه چې د طب علم او جنين پېژندنې په شلمې او يوويشتمې پيړۍ كې له ډېرو څېړنو او د پرمختللو وسايلو له كارولو نه وروسته كشف كړل، قرآن عظيم الشأن پنځلس پيړۍ دمخه په ډېر دقت او څرګند ډول دا موضوع بيان كړې ده.

پورتنيو آياتونو د انسان د خلقت اوو مرحلو ته اشاره كړېده. دغه پړاوونه په اوسني عصر كې د طب د علم له مهمو څېړنيزو موضوعاتو څخه شميرل كيږي.

نوې علمي څېړنې، سره له دې چې د انسان دخلقت د مرحلو په هكله د قرآن عظيم الشأن د وېناو چې پنځلس سوه كاله پخوا يې كړيدي، پخلی كوي. د قرآن عظيم الشأن له خوا په ډېر دقت سره د هرې مرحلې نومول او د جنين د رشد، ودې او د هرې مرحلې لپاره د نويو او حيرانوونكو كلماتو كارول او هغه په داسې اوصافو يادول، لكه: **نطفه**، **قرارمكين**، **علقة**، **مضغة**، د هډوكو د هيكل جوړيدل، په غوښو او عضلو د هډوكو پوښيدل او د داسې نورو چارو تاييد كوي.[١]

د طب د علم د معاصرو پوهانو له ډلې څخه يوعالم داسې وايي: (د قرآن عظيم الشأن د آيتونو له مجموعې څخه چې د انسان د خلقت په هكله دي لاندينې مراحل څرګنديږي:

(د نطفې مرحله – د علقې مرحله – د مخلقه او غير مخلقه مضغې مرحله – د هډوكو مرحله – په غوښو د هډوكو د پوښيدلو مرحله – د شكل او صورت د بشپړيدلو مرحله (د كامل انسان مرحله) – د روح د پوكولو مرحله).

د نطفې اطلاق پر درې شيانو كيږي: د سړي نطفه يعنې منوي حيوانات، د ښځې نطفه يعنې بويضه يا هګۍ، مختلطه يا يوځای شوې نطفه چې د نارينه او ښځينه نطفو د يوځای كيدونه توليديږي او په قرآن عظيم الشأن كې ورته د امشاج نطفه ويل شوې ده. ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾ [الإنسان: ٢] يعنې بيشكه موږ انسان له ګډې شوې نطفې څخه پيداكړی.

دا پړاو په خپلو دقيقو بدلونونو سره يوه اوونۍ نيسي او وروسته له هغه بيا دويمه مرحله يعنې د علقې مرحله پيل كيږي.

١- مباحث في اعجازالقرآن للدكتورمصطفى مسلم،ص ٢٣٢ دارالمسلم – رياض ١٩٩٦م

د علقې مرحله دوه اوونۍ دوام کوي اوجنين په دغه پړاوو کې ځان ته د تړلې وينې بڼه غوره کوي او حجم يې يو ملي ميټر وي. د رحم په ديوا ل پورې نښتی وي او قرآن عظيم الشأن ورته په ډېردقت سره دعلقې نوم ورکړی دی.

له دې وروسته د مضغې مرحله ده . په دې پړاو کې جنين ديوې بدني کتلې په بڼه څرګنديږي.

د جنين شکل په دې پړاو کې د يوې ټوټې ژوول شوې غوښې په څيروي، چې لـه خولې نـه بهر اچول شوې وي، د مضغې کلمه هم همدا معنا ورکوي او قرآن کريم ورته مناسب او دقيق نوم ورکړی دی.

څلورمه مرحله د هډوکو او غوښو د تکوين او جوړښت مرحله ده چې د جنين د عمر په پنځمه،شپږمه او اوومه اوونۍ کې بشپړيږي او په ترڅ کې يې د وجود لاندينی او پاسنی غضروفي هيکل جوړيږي. د جنين په اندامونو د عضلاتو لومړنۍ نښې د جنين دعمر په اوومه اوونۍ کې څرګنديږي چې دا پرعضلاتو د هډوکود جوړښت پرتقدم اومخکې والي دلالت کوي... وروسته بيا هډوکي په عضلاتو پوښول کيږي، لکه څرنګه چې قرآن عظيم الشأن يې په هکله فرمايي: ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾.

وروستی پړاو د جنين د صورت د بشپړيدو او د روح د پوکولو پړاو ده چې په آيت کې ورته د ﴿خلقا آخر﴾ يا بل مخلوق نوم ورکړ شوی دی. الله تعالی د قرآن عظيم الشأن په بل آيت کې د دې پړاو په هکله داسې فرمايي: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ [آل عمران: ۶] يعني الله هغه ذات دی چې د ميندو په رحمونو کې تاسې ته د خپلې خوښې صورتونه درکوي.

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ۝ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ۝ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾ [الإنفطار: ۶-۸] يعنې اى انسانه! ته څه شي په خپل مهربان او عزتمن رب تېر ايستلې، هغه رب چې ته يې پيدا کړې، نوسم يې کړې ته او ستا هرڅه يې برابر کړل اوپه کومه څېره چې د هغه خوښه وه ته يې ونښلولې.

په دې مرحله کې د جنين د غړو د جوړښت عمليه دوام لري اوهره ورځ او هرساعت په هغه کې بدلون راځي او په دقيقه اومنظمه توګه وده کوي.(۱)

څرنګه چې د پېغمبرﷺ احاديث د قرآن عظيم الشأن دآيتونو تفسير کوي ، نو په ځينو احاديثو کې د انسان د خلقت مراحل داسې شرحه شويدي.

۱- په اختصار سره له – خلق الانسان بين الطب والقرآن – ص–۳۶۵- ۳۷۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هغه حدیث کې چې امام مسلم (رحمه الله) روایت کړی دی په هغه کې رسول اللهﷺ داسې فرمایي «إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَةً بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهَا مَلَكًا فَصَوَّرَهَا , وَخَلَقَ سَمْعَهَا وَبَصَرَهَا وَجِلْدَهَا وَلَحْمَهَا وَعِظَامَهَا , ثُمَّ قَالَ: يَا رَبِّ , أَذَكَرٌ أَمْ أُنْثَى ؟ فَيَقْضِي رَبُّكَ مَا شَاءَ وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ»[1] **ژباړه**: کله چې د نطفې له عمرڅخه ۴۲ شپې تېرې شي، الله تعالی ورته پرښته ورلیږي، ترڅو د هغه صورت بشپړ کړي او د هغه اوربدنه، کتنه، پوستکی، غوښه او هډوکي جوړ کړي. وروسته بیا پرښته له الله ﷻ څخه پوښتنه کوي: دا جنین هلك دی که جلۍ؟ نو اللهﷻ هغه پرېکړه کوي چې څه یې غوښتې وي او پرښته یې لیکي.

د قرآن عظیم الشأن د آیتونو له مجموعې او د نبوي احادیثو نه دا څرګندیږي چې د جنین د اعضاوو جوړښت او د جنس تعیین یې د تناسلي غدوپه تشخیص سره په څلوېښتو ورځو کې ترسره کیږي.

په دې ترتیب مور ګورو چې د جنین د وېش مراحل چې د علمي څېړنو او اکتشافاتو پر بنسټ حاصل شوي. یوازې دا نه چې له قرآن سره مطابقت لري، بلکې په دې لړ کې د قرآن عظیم الشأن تعبیرات او اصطلاحات له ډېر دقت نه برخمن دي.

هغه څه چې مو د قرآن عظیم الشأن په آیتونو کې د انسان د خلقت د مراحلو په هکله ولوستل که له یوې خوا د الله تعالی په وجود او وحدانیت شاهدي ورکوي له بلې خوا د ټول بشریت لپاره د الله تعالی له لوري د آخري پیغمبر په توګه د حضرت محمدﷺ د رسالت او نبوت په رښتینولۍ او د الله تعالی له لوري د بشریت د هدایت او لارښوونې لپاره د هغه د رښتینې کتاب قرآن مجید په حقانیت دلالت کوي.

له نن څخه پنځلس سوه کاله پخوا په ډېر دقت او تفصیل سره د انسان د خلقت د مراحلو په اړه داسې نوې او حیرانوونکې خبرې یوازې او یوازې د الهي وحې له لارې ممکنې وې. هغه مهال نه په مکه، نه په مدینه او نه هم د هغه وخت په پرمختللو ښارونوکې د انسان د خلقت د اسرارو په اړه د طبي زده کړو او څېړنو کوم مرکز شتون درلود. نه داسې وسایل وو چې د هغو په کارولو سره د جنین د ودې، رشد او خلقت پټ اسرار کشف کړای شي، نه هم هغه څوك چې قرآن کریم پرې نازل شوی و، یعنې حضرت محمدﷺ د طب او جنین پېژندنې کوم سبق ویلی و. الله تعالی په دې اړه څه ښه او رښتیا فرمایلي دي:﴿ إن في ذلك لآيات لقوم يتفكرون﴾ [الرعد:۳]

ژباړه: بیشکه په دې ټولو کې د هغو خلکو لپاره پوره دلایل دي چې له غور او فکرنه کار اخلي.

۱- رواه مسلم – کتاب القدر،ج۸/ص۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې اولارښوونې

له ذکرشويو آيتونو څخه ځينې لارښوونې دا دي:

❖ په دې مبارکو آيتونو کې د الله ﷻ د قدرت، علم او حکمت دليلونه او نښانې بيان شوې دي.

❖ قرآن کريم د انسان د پيدايښت مراحل بيان کړي دي.

❖ د انسان پيدايښت تصادفي او بې فايدې نه دی. له لومړي جوړښت نه وروسته د پيدايښت تر پايله د الله تعالی تر بشپړ رعايت او توجه لاندې دی.

❖ قرآن کريم د انسان خلقت او جوړښت په دقيقه توګه بيان کړی. په داسې حال کې چې د طب علم په خپلو پرمخ تللو وسايلو سره په دې وروستيو وختونو کې دې حقيقتونو ته لار موندلې ده.

❖ قرآن کريم جنين د پيدايښت په مختلفو مراحلو کې په داسې نومونو ستايلی چې د جنين له واقعي حالت سره کامل او بشپړ سمون لري. حال دا چې طبي څېړنو د قرآن کريم له نازلېدو څخه په پيړيو وروسته دا حقايق کشف کړي او يوازې د هغه مرحلې يې ذکر کړي دي.

❖ په يادو شويو اوصافو باندې د انسان د جوړښت او خلقت پړاوونه د قرآن عظيم الشأن په اعجاز او د الله ﷻ په قدرت او وحدانيت دلالت کوي.

پوښتنې

۱. د جنين د جوړښت د مرحلو نومونه په هغه ترتيب واخلئ چې په ذکر شويو آيتونو کې راغلي دي.

۲. د جنين د جوړښت د هغو مرحلو معنا چې قرآنکريم بيان کړې ده څرګنده کړئ.

۳. د قرآن کريم علمي اعجاز په ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ آيت کې د طبي علومو د اکتشافاتو او د نوي عصر د جنين پيژندنې په اړوند تشريح کړئ.

٤. قرآن کريم په ذکر شويو مبارکو آيتونو کې د انسان خلقت او جوړښت په څو مرحلو کې بيان کړی؟ څرګند يې کړئ.

۵. د جنين د جوړښت، ودې او بشپړتيا په اړه مو چې د بيالوژۍ په مضمون کې څه لوستلي دي، د قرآن عظيم الشأن د هغو آيتونوپه رڼا کې سره مقايسه کړئ چې د انسان د خلقت او پيدايښت په هکله دي.

کورنۍ دنده

د قرآن عظيم الشأن د آيتونو په رڼا کې او د تازه علمي اکتشافاتو نه په استفادې سره د انسان د خلقت په اړه يوه مقاله وليکئ چې له شلو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بني آدم وقار او درنښت

قال الله تعالی: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ [الإسراء: ۷۰]

ژباړه

او بیشکه موږ بني آدم ته عزت ورکړ اوهغوته موږه وچه او لمده کې سپرلی ورکړې او هغو ته موله پاکو شیانو څخه روزي ور په برخه کړه او پر ډېرو زیاترو مخلوقاتو مو ښکاره لوړتیا وروبښله.

تفسیر

الله تعالی په ذکر شوي مبارک آیت کې پر ټولو مخلوقاتو باندې د بني آدم فضیلت او غوره والی بیان کړی دی او د ځېنو نعمتونو چې پر انسان یې پیرزو کړي دي یادونه کوي.

الله تعالی انسان ته په نطق، بیان، عقل، علم، توازن او د بدن او صورت په ښکلا د ځمکې د سرپر نورو مخلوقاتو لکه، پیریان او حیواناتو برتري او غوره والی ورکړی دی.[1] ځینې مفسرین د انسانانو د هدایت او لارښوونې لپاره د پیغمبرانو رالیږل د انسان د عزت او تکریم مثال او نمونه بولي.[2] په ځینو تفاسیرو کې د انسان د لیک او لوست قوت د انسانانو د تکریم او عزت نښه ګڼل شوې ده.[3] هغه څه چې مفسرینو د انسانانو د فضیلت او غوره والي په هکله یاد کړي دي یوازې د مثال او نمونې په ډول دي، ځکه د انسان د عزت او تکریم انواع او بېلګې دومره زیاتې دي چې له شمیره وتلې دي.[4]

باید وپوهیږو چې د الله ﷻ لوري د انسان تکریم اوعزت د انسانانو بني نوعې ته شاملیږي،[5] او یوازې یوې ډلې او یا خلکو ته ځانګړې نه دی، ځکه په دې آیت کې د (بني آدم) لفظ مطلق ذکر شوی دی او د ټولو انسانانو (نارینه او ښځینه) جنس ته شاملیږي.

په دې مبارک آیت او د قرآن عظیم الشأن او نبوي سننو په نورو نصوصو کې د انسان او انساني حقوقو په اړه لیدل کیږي چې د اسلام دین د الهي اخري، دایمي او شامل دین او قانون په حیث، په یو مناسب وخت او زمان کې د انسان د تکریم او عزت اعلان وکړ او د هغه حقوق

۱- ایسر التفاسیر – د ابوبکر الجزایري تالیف، ص۳۵۷
۲- التفسیر المیسر- ص۶۴
۳- تفسیر البحر المحیط- ج۶- ص۸۵
٤ -- تفسیر البحر المحیط- ج۶- ص۸۵
۵- تفسیر ابن عجیبه- ص۳۴۹

يې هغه وخت له تېري او تعرض څخه وژغورل او خوندي يې کړل. کله چې بيوزلی انسان د ظلمونو، تېريو اوبندګۍ ښکار و او ډېرځله له هغه سره د ځارويو په څېر او يا تر هغې هم بده او ناوړه معامله ترسره کېدله، په داسې حال کې د بشر د حقوقو او د هغې د نړيوالې اعلاميې کومه پته نه وه، او نه هم د بشر د حقوقو د ساتنې لپاره کوم قانون او يا ادارې شتون درلود.

د انسان د عزت او کرامت ځينې نمونې په لاندينيو مثالونو کې په تفصيل سره بيان شوې دي.

۱. توازن او د شکل او صورت ښکلا

الله تعالی انسان ته د عزت، کرامت او فضيلت په نعمت سره په خپلو نورو مخلوقاتو لوړتيا او غوره والی وربښلی دی.

د انسان د عزتمندی او غوره والي نمونې د نورو مخلوقاتو او ځارويو په پرتله زياتې دي چې ځينو ته يې اشاره کوو. د انسان عزتمندي په دې معنا چې هغه يې په ښايسته او مناسب شکل او بڼه پيدا کړی دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايلي دي: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الإنسان فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ [التين: ٤] يعنې موږ انسان په ډېره ښه بڼه پيدا کړ.

پرته له شکه توازن او د شکل او صورت ښکلا د الله جَلَّ جَلَالُهُ له لوري د انسان د تکريم اوعزت څرګنده نښه ده.

د انسان په پيدايښت کې د عزت او غوره والي بله نښه دا ده چې نور حيوانات پاکي او نظافت نه پېژني، د ځان په پټولو نه پوهيږي، د خوب، استراحت او د خوراک اوڅښاک کړنلاره نه پيژني، ګټې نشي لاس ته راوړلی او د ضرر او تاوان مخنيوی نشي کولای، ټول حيوانات له عقلي او فکري ځانګړتياوو، پوهې، پرمختګ او تمدن څخه محروم دي. يوازې انسان دی چې له ټولو امتيازاتو څخه برخمن دی. عبدالله ابن عباس(رضي الله عنهما) د انسان عزتمندی او غوره والی ډېر ښايسته تمثيل کړی دی او داسې فرمايي: د حيواناتو پر خلاف انسان خپله خوله د ډوډۍ خوړلو لپاره ځمکې ته نه ښکته کوي، بلکې په خپلو ګوتو خوراک پورته کوي. همدارنګه د څښلو لپاره خپله خوله اوبو ته نه ښکته کوي، بلکې د ګيلاس يا لوښي په واسطه اوبه را اخلي او څښي يې.(۱)

۲. د وچې تسخيرول

د انسان دعزت او لوړتيا له نښو څخه بله نښه دا ده چې الله تعالی د طبيعت قوتونه او هغه څه چې په ځمکه کې دي د انسان تابع ګرځولي دي. همدارنګه په ستورو او افلاکو کې يې د هستی قوتونه د انسان د خدمت او هوساينې لپاره پيداکړي دي. په دې آيت کی الله تعالی پر انسان احسان او پيرزوينه کړې ده او دی يې په وجه کې پر مختلفو حيواناتو برلاسه کړي دی.

۱-تفسيرالتحرير والتنوير- لابن عاشور- ج،۸- ص ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ته یې ټول تابع کړي دي، چې له هغوڅخه د خپلې ګټې اوښېګڼې لپاره کار واخلي. همدارنګه انسان ته یې قدرت وربښلی چې د تګ راتګ اوانتقال له وسایلو څخه په فضا، وچه او سمندر کې لکه، ځاروي، موټر، اورګاډي، کښتۍ او الوتکو څخه د خپلې ګټې او هوساینې لپاره کار واخلي. الله تعالی فرمایي: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۞ وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ [الإبراهيم: ۳۲-۳٤]

ژباړه: الله هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه یې پیدا کړل او له اسمان څخه یې اوبه راواورولې، بیایې د هغو په وسیله تاسې ته د روزۍ لپاره ډول ډول میوې پیدا کړې، او بېړۍ یې ستاسو لپاره تابع او ایل کړې چې په سمندر کې د الله په حکم روانې شي او سیندونه یې ستاسې لپاره جاري کړل او ګټور یې وګرځاوه ستاسې لپاره لمر او سپوږمی چې د دنیا تر پایه په نه ستړي کېدونکې توګه چلیږي او شپه او ورځ یې ستاسې لپاره په کار اچولې ده.

هغه څه چې تاسو غوښتل هغه یې درکړل، که تاسې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمیرئ، نوشمیرلی یې نشئ. حقیقت دا دی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

۳. له سمندرونو څخه ګټه اخیستل

د الله ﷻ له لوري انسان ته د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې په سمندرونو باندې یې ورته د تسخیر قدرت ورکړی دی. الله تعالی انسان ته د بېړۍ جوړولو وس اوتوان ورکړی چې د هغې په واسطه خپلې اړتیاوې پوره کړي او ډول ډول ګټې ورڅخه واخلي، سمندر د انسان لپاره یوه بله نړۍ ده چې د وخت په تېریدو سره په هغه کې نوي رازونه برسیره کیږي، له سمندر څخه اوس مهال په ډول ډول طریقو ګټه اخیستل کیږي چې په پخوا زمانو کې د انسان علم له هغونه عاجز وه.

> **فعالیت**
> زده کوونکي دې له سمندرونو څخه د ګټې اخستلو صورتونه تر بحث او څېړنې لاندې ونیسي او بیا دې ځو تنه په دې هکله د ټولګیوالو په وړاندې خبرې وکړي.

٤. پاکه او حلاله روزي

انسان ته د الله تعالی د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې ده ته یې الهام کړی ، له هغو حلالو شیانو څخه چې یې غوښتې وي خپل خوراک لاس ته راوړي. انسان د الهی نعمتونو سره د عادت له امله کله، کله دغه نعمتونه هیروي اوهغه وخت یې په ارزښت پوه شي، چې ورڅخه محروم شي. کله چې انسان په غړیدلو سترګو او وینې زړه وګوري ، نو د الله ﷻ نعمتونه په ټولو ځایونو او په ټولو شیانو کې کتلی شي. لمر، هوا، اوبه، روغتیا، د ګرځېدو وړتیا، حواس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل، او د خوړلو او څښلو ډېر شیان، دا ټول الهي نعمتونه دي چې انسان ته یې ور په برخه کړي دي. الله تعالی انسان ته د خوړلو او څښلو بې شمیره ډول، ډول نعمتونه ورکړي دي. کوم شیان چې انسان ورڅخه د خوړلو او څښلو لپاره ګټه اخلي هغه په خوند، څو برابره له هغه څه نه چې نور حیوانات ورڅخه ګټه ترلاسه کوي ، ډېردي. له همدې کبله الله تعالی د پاکې اوحلالې روزی احسان پر انسان باندې کړی دی اوفرمايي:﴿ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطيبات﴾. کوم پاک او مزه دار خواړه چې الله تعالی پر انسانانو پیرزو کړي دي. هغه ډېر زيات دي چې هیڅکله یې شمیرلای نشو او هر ډول ګټه اخیستلوته شاملیدلی شي. الله تعالی دغه نعمتونه په ځانګړي ډول خپلو مخلصو او مؤمنو بندګانو لپاره خاص کړي دي، خو دا یې پرې لازم کړی دي چې د دغو نعمتونو په ورانديې د الله ﷻ شکر ادا کړي او له اسراف او د الله تعالی په وړاندې له سرغړونې څخه ځان وژغوري.

۵. پر نورو مخلوقاتو دانسان فضیلت او غوره والی

انسان ته د الله ﷻ د عزت ورکولو بله بیلګه دا ده چې هغه ته یې د عقل، فکر او پوهې له امله پر نورو مخلوقاتو فضیلت او لوړتیا ورکړي ده. د انسان تر ټولو لوی فضلیت او غوره والی د ځمکې پر مخ د هغه خلیفه ګرځول دي چې هغه یې په وړتیاوو او ځانګړتیاوو سمبال کړی او پر نورو مخلوقاتو یې غوره ګرځولی دی. ټول مسلمان علماء او پوهان په دې آند او نظر دي چې بنی آدم په مطلقه توګه له پیریانو او نورو مخلوقاتو څخه لوړ او ډېر غوره دی. ځانګړي بني آدمان له پرښتو څخه غوره دي، خو په عامه توګه پرښتې له عامو انسانانو څخه غوره ګڼل کیږي.

امام رازی(رح) د تکریم او تفضیل ترمنځ د توپیر په هکله چې په تکریم سره دا مبارک آیت شروع شوی او په تفضیل پای ته رسیدلی داسې وايي: انسان ته پر نورو حیواناتو غوره والی اوعزت د طبیعي او ذاتي امورو لکه عقل، نطق، ښه او ښه قد او قامت له مخې ښبل شوی دی، خو د ښتینو عقایدو او غوره اخلاقو حاصلول انسان ته فضیلت وربښي.[(۱)]

د لوست ګټې اولارښوونې

❖ پرټولو ځمکنیو مخلوقاتو باندې د انسان د کرامت اوغوره والي اعلان.

❖ الله تعالی پر انسان احسان کړی، پر هغه یې د خپلو نعمتونو پیرزوینه کړې ده او هغه یې د عزت او تکریم په لوړو مرتبو نازولی دی.

(۱) تفسیر مفاتیح الغیب – لفخرالدین الرازی ج ۲۱/ ص۱۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖الله تعالی انسان په وچه او سمندرکې د طبیعت پر ځواکونو مسلط ګرځولی، ترڅو له هغو نه ګټه ترلاسه کړي.

❖الله تعالی د طبیعت قوتونه په کایناتو کې د انسان د خدمت او ګټې لپاره تابع کړي دي.

❖الله تعالی د انسان لپاره تر ټولو غوره او سپیڅلي خواړه برابر کړي دي او د ده خوراک او څښاک تر ټولو حیواناتو، مرغانو او خزندګانو غوره دی.

❖څرنګه چې انسان د الله تعالی معزز او مکرم مخلوق دی ، نوپرهغه لازمه ده، ترڅو خپل دغه عزت او منزلت ته متوجه وي او داسې عمل ونه کړي چې د هغه د انساني کرامت او عزت خلاف وي.

❖د الله تعالی له اوامرو نه سرغړونه، لکه: کفر اختیارول، له الله ﷻ سره شریک نیول او ګناه کول د انسان له مقام سره چې د ځمکې پرمخ د الله تعالی غوره مخلوق دی، مناسب کار نه دی.

❖د انسان کرامت او د هغه شرعي اوبشري حقوق له تېري نه محفوظ دي او هیڅوک دا حق نه لري چې د هغه پر ځان، مال، وقار او عزت تېری وکړي.

❖د انسان د حقوقو رعایت او د هغو ساتنه د هر مسلمان وجیبه او شرعي مسؤلیت دی. په اسلامي ټولنه کې وګړي، کورنۍ، ټولنه او دولت د بشر د حقوقو د ساتنې او مراعاتولو دیني مکلفیت لري.

پوښتنې

۱. په تېر شوي مبارک آیت کې د انسان لپاره د پنځو عزتونو او فضیلتونو یادونه شوې ده، هغه بیان کړئ.

۲. د انسان لپاره په وچه کې د الهي نعمتونو نمونې په لنډه توګه څرګندې کړئ.

۳. د انسان او نورو ژویو او ساکښو د رزق او روزۍ ترمنځ توپیر څه دی؟

٤. انسان د دې ټولو عزتونو او نعمتونو په وړاندې، چې الله ﷻ ور په برخه کړي دي، څه مکلفیت لري؟

٥. (د بنی آدم له ځانګړتیاوو دا دي چې حتی له ملایکو څخه هم غوره والی لري) دا مطلب شرحه کړئ.

٦. د انسان د تکریم او فضیلت ترمنځ توپیر څه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآني آیتونو او نبوي احادیثو نه په استفادې سره د انساني کرامت او د بشر د حقوقو د ساتنې او پر هغې د تېري نه کولو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آية‌الكرسي د قرآن لوړه څوكه

قال الله تعـالی: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقرة: ٢٥٥]

د كلمو معناوي

الْحَيُّ:	تل ژوندی.
الْقَيُّومُ:	په خپل ذات ولاړ، د نورو ساتونكی او سمبالوونكی.
سِنَةٌ:	پركالي، پريشاني.
وَلَا يَئُودُهُ:	هغه نه ستړی كوي، پرهغه دروندوالی نه راولي.

ژباړه

الله ﷻ يو ذات دی، له هغه ژوندي ابدي ذات نه پرته چې ټول كاينات يې سمبال كړي دي، بل هيڅ اله (معبود) نشته؛ هغه نه ويده كيږي اونه پركالي پرې راځي. په اسمانونو او ځمكه كې چې هر څه دي، د هغه دي. څوك دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته سپارښت و كړای شي؟ څه چې د بندګانو په وړاندې دي پر هغو هم خبر دی او څه چې له هغوی نه پټ او د هغوی ترشا دي پر هغو هم خبردی او د الله ﷻ له معلوماتو څخه هيڅ شی د هغوی (بندګانو) په ادراك كې نشي ايساريدای مګر دا چې د كوم شي علم وركول هغه په خپله وغواړي. د هغه د كرسی پراختيا له اسمانونو او ځمكې نه لويه ده او د هغو (اسمانونو او ځمكې) ساتنه د هغه لپاره كوم ستومانوونكی كارنه دی. يوازې هماغه، يو، لوی او لوړ ذات دی.

تفسير

د قرآن لوړه څوكه

آية الكرسي په لسو مستقلو او خپلواكو جملو مشتمله ده چې هره جمله يې د الله ﷻ له يووالي او ښايسته او جليله صفتونو څخه بحث كوي.[1] په دې آيت كې اتلس ځله د الله ﷻ نومونه د

١ - دابن كثير دتفسير مختصر ج١/ص٢٣٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظاهر اسم او یا د ضمیر په بڼه ذکر شوي دي. د غه مبارک آیت د قرآن کریم له ډېرو لویو آیتونو څخه دی چې د فضیلت په هکله یې ډېر احادیث نقل شوي دي. په یو صحیح حدیث کې د الله ﷻ له پیغمبر ﷺ څخه نقل شوي چې فرمایي: آیة الکرسی د قرآن له لویو آیتونو څخه ګڼل کیږي[1]. په بل حدیث کې راغلي دي: د الله تعالی اسم اعظم په همدې آیت کې دی[2]. په یو بل حدیث کې راغلي دي: د هر شي لپاره لوړه څوکه وي او د قرآن لوړه څوکه د بقرې سورت دی. په هغه کې یو داسې آیت دی چې د قرآن امام او لارښود دی او هغه آیة الکرسي ده.

آیة الکرسي د الله ﷻ د وحدانیت په صفت سره پیل شوي ده:﴿ اللَّهُ لَا إِلَـهَ إِلَّـا هُـوَ﴾، نو الله ﷻ هغه یوازینی ذات دی چې د عبادت او لمانځنې وړدی او د الله ﷻ دا صفت د دین بنسټ دی. انسان یوازې د الله ﷻ بنده دی او له هغه پرته د بل چا عبادت نه کوي اونه هم پرته له الله ﷻ څخه بل چاته مخ اړوي او نه هم له چا نه مرسته غواړي.

بل صفت چې په آیة الکرسي کې ذکر شوی هغه د الله ﷻ د **حیات** او **قیومیت** صفت دی: ﴿**الحي القیوم**﴾. د حیات(ژوند) صفت چې الله ﷻ ته ثابت شوی، تل او همیشنی ذاتي ژوند دی چې فنا او زوال نه لري دا حیات د هغه ژوند په څېر نه دی چې بشر یې پېژني.

د الله ﷻ د قیومیت صفت: الله تعالی هغه ذات دی چې د ټولو کارونو د تل لپاره تدبیر کوونکی او اداره کوونکی دی. الله ﷻ په خپل ذات قایم دی خو د الله ﷻ نه پرته هر څه چې دي د الله ﷻ په ارادې قایم دي.

په **آیة الکرسي** کې د الله تعالی لپاره بل ذکر شوی صفت دا دی چې په الله تعالی خوب او پریشاني نه راځي او له هر ډول خوب څخه بې پروا او بې حاجته دی:﴿ لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَـوْمٌ﴾، او الله ﷻ له دې ټولو اړتیاوو څخه پاک او سپیڅلی دی.

الله تعالی د آسمانونو او ځمکې یوازینی مالک او متصرف دی او هر څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي ټول د الله ﷻ په واک او اختیار کې دي. هر چاته یې چې وغواړي وربښي یې او چاته یې چې ونه غواړي له هغه نه یې منع کوي.﴿ لَهُ مَا فِي السماوات وَمَـا فِـي الأرض﴾. دا مبارک آیت مطلق ملکیت د الله ﷻ لپاره ثابتوي. او د الله ﷻ ریښتیني بندګان پردې ټینګ ایمان لري چې ټول شیان د الله ﷻ په واک کې دي او د الله ﷻ په اراده منځ ته راځي د همدې ایمان له مخې د رضایت احساس کوي او خپل ژوند په قناعت سره تېروي.

۱-المعجم الکبیر للطبراني – ۸۵۳۵ حدیث .
۲-د امام احمد بن حنبل مسند۶/۴۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی بل صفت په مبارک آیت کې د الوهیت او معبودیت د مقام تثبیت او توضیح ده په دې ډول چې الله تعالی یوازینی برحق معبود او ټول مخلوقات د هغه بندګان دي چې د ده له عبودیت څخه نشي وتلی.﴿ مَن ذَا الذي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِـهِ﴾. یعنې هیڅوک د الله له اجازې پرته شفاعت نشي کولای. په دې مبارک آیت کې له بتانو او نورو ناحقو معبودانو څخه هر ډول مرسته او شفاعت، چې مشرکان او کفار د هغو دعوی لري، رد شوی دی. د﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مبارک آیت د الله تعالی د علم صفت او بشپړ حاکمیت تثبیتوي. د الله تعالی علم مطلق دی چې تېرې، موجودې او راتلونکې زمانې ته شاملیږي، همدارنګه هغه په ظاهر، باطن، پټ، ښکاره او د دنیا او آخرت په ټولو چارو خبر دی.

انسان په خپل لږ علم او پوهې سره په لږو شیانو پوهېدلی شي ﴿وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَآءَ﴾. الله تعالی د خپل علم یوه ډېره لږه برخه خپلو بندګانو ته ظاهروي چې د هغه په واسطه څه شیان پیژندلی او کشفولی شي. په دې مبارکه جمله کې د الله بشپړ علم او د مخلوق د علم او پوهې نیمګړتیا او کمی ثابتیږي. الله تعالی انسان ته د لږ علم په ورکولو څه شیان ښکاره کوي: ﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾[فصلت: ٥٣].

ژباړه: ډېر ژر به موږ دوی ته خپلې نښانې په آفاقو (کایناتو) کې او هم د دوی په نفسونو کې وښیو، تردې پورې چې دوی ته دا خبره څرګنده شي چې دغه قرآن په رښتیا سره په حقه دی، آیا دا خبره کافي نه ده چې ستا رب پرهر څه شاهد دی.

خو انسان پر خپل لږعلم مغروریږي او د حقیقي علم څښتن هیروي. بیا مبارک آیت د الله تعالی عظمت او د ملک پراخي بیانوي او فرمايي: ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾. د کرسی په تفسیرکې د علماو او مفسرینودوه مشهور قولونه دي: یو د سلف او د امت د متقدمینو علماوو نظر، چې هغوی د دې مبارک آیت د ظاهر نص پر بنا الله تعالی ته د کرسی په وجود معترف دي، خو وايي چې موږ د هغې په حقیقت نه پوهیږو، ځکه په هغې پوهېدنه او د هغې درک زموږ د توان او قدرت څخه بهر دی، خو په دې بشپړ ایمان لرو چې د الله تعالی کرسی پر اسمانونو او ځمکې احاطه لري. دمفسرینو دویم نظر د امت د متاخرو علماؤ نظر دی چې هغوی کرسی په علم، قدرت او د الله تعالی په سلطې او غلبې سره تفسیر کړې ده او هغه پر کایناتو د الله تعالی د بې ساري علم او حاکمیت نه کنایه ده. ځینې مفسرین له عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه روایت کوي، فرمايي: (د الله ﷻ د کرسی نه مطلب د هغه علم دی) چې په ټولو شیانو احاطه لري.(۱)

---

(۱) تفسیر الوسیط للسید طنطاوی، ج۱، ص۴۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې قرآن کريم ويلي دي چې د الله جل جلاله کرسی اسمانونه او ځمکه راګيروي، معنا يې دا ده چې د الله جل جلاله کرسی د اسمانونو او ځمکې په پرتله لويه ده. لکه له ابوذر غفاری رضي الله عنه څخه روايت شوی چې فرمايلي يې دي. له نبی کريم صلی الله عليه وسلم څخه مې د کرسی په هکله پوښتنه وکړه. ويې فرمايل: ای ابوذره! اووه اسمانونه او اووه طبقې ځمکه د کرسی په پرتله، په بيديا کې د يوې لويدلې حلقې څخه زيات نه دي، بيا د الله جل جلاله د عرش حيثيت د کرسی په مقايسه داسې دی، لکه په بيديا کې د هغې حلقې وړوکوالی د بيديا په پرتله [(۲)].

اوس بشريت سره له ټولو علمي پرمختګونو يوازې سپوږمۍ ته چې د ځمکې له اقمارو څخه ده او يوازې څو نوري ثانيې له ځمکې څخه فاصله لري، رسيدلی دی. همدارنګه لمر له ځمکې څخه په **۹۳** مليونه ميله فاصلې او واټن سره يوازې اته(۸) ټوري دقيقې او څو ثانيې وخت نيسي. په داسې حال کې چې ستوري، افلاک او کهکشان چې د الهي کايناتو په منځ کې ځای لري په سلګونه نوري کلونه واټن لري. دا چې نور په يوه ثانيه کې دری سوه زره کيلومتره فاصله وهي. دا ټول کشفيات يوازې د دنيا په اسمان کې رامنځته شوي. د الله جل جلاله د نورو اسمانونو او ملکوتو په هکله به څه وويلی شو؟!

بل صفت چې مبارک آيت د قادر الله جل جلاله لپاره ذکر کړی، دا دی چې دا ټول اسمانونه او ځمکه او اسماني ملکوت د الله جل جلاله تر ارادې، تدبير او ادارې لاندې دي چې ساتنه يې د الله جل جلاله لپاره هيڅ ډول درروند والی، ستړيا او ستونزه نه رامنځته کوي او يوازې الله تعالی دی چې دا ټول کاينات او نړۍ يې په خپل مشيت او قيوميت سره ساتلي ده.

دغه مبارک آيت په﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ سره پای مومي چې د لويې او عظمت صفتونه يوازې د الله جل جلاله لپاره ثابتوي او دا يو منطقي اوښايسته پای دی، ځکه کوم صفتونه چې د الله تعالی لپاره په **آية الکرسي** کې بيان شوي او اسمانونه او ځمکه سره له دې پراخۍ او لوی والي، پر دې روښانه او څرګند دليل دی چې پيداکوونکی، تدبيروونکی او ساتونکی يې بايد هغه ذات وي چې ټول د عظمت او لويې صفتونه د هغه خاصه او ځانګړتيا وي. که څوک د داسې لويې دعوه وکړي الله تعالی يې هلاکوي، لکه څرنګه چې فرعون يې هلاک او تباه کړ.

فعاليت

زده کوونکي دې په خپلو کې په دې اړه خبرې اوڅيړنه وکړي چې انسانانو سره له علمي پرمختګونو او اکتشافاتو بيا هم د الله تعالی ډېرلږمخلوقات پيژندلي دي.

(۲) صحيح ابن حبان، ج۲، ص۷٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې اولارښوونې

له دې لوست څخه لاندینۍ ګټې تر لاسه کولای شو:

❖ آیت الکرسي د الهي کتاب ترټولو عظیم آیت دی چې د الله تعالی په اتلسو نومونو مشتمل دی. ټولې کلمې یې پنځوس او په لسو جملو کې خلاصه شوي دي.

❖ آیت الکرسي ټوله بندګي او عبودیت الله تعالی لره ځانګړی کوي او حاکمیت یوازې د الله ﷻ له شان سره مناسب ګڼي.

❖ د کایناتو او مخلوقاتو د چارو تدبیر او اداره د الله تعالی په لاس کې ده او د هغه علم په ټوله هستی او موجوداتو احاطه کوي. پرانسان لازمه ده، ترڅو الله تعالی په ټولو وختونو او کارونو کې خپل څارونکی وګڼي.

❖ عظمت او لویې د الله تعالی ځانګړتیا ده. په هره اندازه چې انسان په ځمکه کې لویي وکړي، ستنیدنه یې الله تعالی ته ده، هغه به یې ذلیل کړي او سزا به ورکړي.

❖ د آیة الکرسي لوستل وروسته له فرضي لمونځونو او د ویده کیدو پرمهال ډېر زیات اجر او ثواب لري او په کورونو کې یې لوستل، له کورونو څخه د شیطانانو د شړلو او رټلولامل ګرځي.

پوښتنې

۱. د لاندېنیو کلماتو معنا واضحه کړئ:
﴿الحي، القیوم، سنة، ولا یئوده﴾

۲. د﴿الحي القیوم﴾ جملې مفهوم واضح کړئ؟

۳. د الله تعالی په دې وینا کې ﴿لَهُ مَا فِي السماوات وَمَا فِي الأرض﴾ د جار او مجرور تقدیم په څه دلالت کوي؟

٤. د دې الهي وینا ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مقصد څه دی؟

۵. له کرسی څخه په دې الهي وینا کې ﴿وسّع کرسیّه السموات والأرض﴾ څه مراد دی؟

کورنی دنده

د آیة الکرسي د فضیلت او مرتبې په هکله لس کرښې مقاله ولیکئ او په نبوي حدیث استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکه د انسان د ګټې لپاره

قال الله تعالی: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ۞ أَأَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ۞ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ﴾ [الملک: ۱۵-۱۷]

د ځینو کلمو معناوې

ذَلُولاً: تابع شوی، آسان شوی، ایل شوی.

مَنَاكِبِهَا: مناکب د منکب جمع ده چې د اوږو په معنا ده، خو دلته ترې د ځمکې اړخونه مراد دي.

الخسف: ښخیدل، پرمخې کېدل، ظاهر په باطن کې او باطن په ظاهر کې ننوتل.

تَمُورُ: په لړزه راځي.

حَاصِبًا: شدید باد چې شګې او چتوي.

ژباړه

الله هغه ذات دی چې ستاسو لپاره یې ځمکه ایل(تابع) کړې ده، نو وګرځئ د هغې په اړخونو کې او د الله له روزۍ وخورئ اوبیرته مو د هغه حضورته ورتګ دی. ایا تاسې له دې نه ډاډه یئ چې هغه ذات چې په اسمان کې دی تاسې په ځمکه کې ننباسي او دغه ځمکه په ناڅاپي ډول ولړزیږي.

ایا تاسې له دې څخه بې غمه یئ، هغه ذات چې په اسمان کې دی، پر تاسې تیږې اوروونکی طوفان والوزوي، بیا به تاسې ته څرګنده شي چې زما ډارول څرنګه وي؟

تفسیر

د الله ﷻ د فضل او انعام یوه نمونه پر خپلو بندګانو دا ده چې ځمکه یې هغوی ته غوړولې او نرمه کړې ده، ترڅو د ځمکې دپاسه حرکت وکړي او دګرځېدنې او حرکت له لارې، د آبادیو او ودانیو او یا د کښت او زراعت له لارې ورڅخه ګټه واخلي او د ځمکې له حاصلاتو او زېرمو څخه روزي ترلاسه کړي. له همدې کبله الله تعالی په دغه مبارك آیت کې مسلمانانو ته امرکوي چې په آرامه مه کینئ د ځمکې په شا او خوا کې وګرځئ او د ځمکې له خزانو څخه د ژوندانه په چارو کې، لکه د خوراك، پوښاك او نورو اړتیاوو پوره کولو په شمول استفاده وکړئ، ترڅو نورو ته اړ ونه اوسئ. په هره اندازه چې مسلمان له الهي نعمتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځخه د ګټې اخستلو او له ځمکې څخه د پیداوارو او حاصلاتو په لاس ته راوړلو کې سستي او ناراستي وکړي، په همغه کچه به نورو ته اړ او محتاج وي چې دا کار د ذکر شوي آیت نه په څرګند مخالفت دلالت کوي.

د مبارك آیت ځینې علمي دلالتونه

علماوو او مسلمانو لیکوالانو د دې آیت ﴿هُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ الأرض ذَلُولاً...﴾ په هکله مفصلې خبرې کړي دي، چې د قرآن علمي اعجاز ثابتوي. موږ دلته د دې نظریاتو لنډیز د ګرانو زده‌کوونکو د لازیاتې ګټې لپاره بیانوو:

قرآن کریم په ښایسته تعبیر د انسان ذهن د الله تعالی قدرت او د هغه زیاتو نعمتونو ته متوجه کوي.

په مبارك آیت کې د﴿ذلولاً﴾ صفت یعني رام او تابع شوی د ځمکې لپاره ذکر شوی، حال دا چې اصلاً دا کلمه د سرکش حیوان لپاره استعمالیږي چې انسان هغه رام کوي، ترڅو د خپلو ګټو په لاس ته راوړلو کې له هغه څخه کار واخلي. علماوو ویلي چې دلته د دې لفظ اطلاق د ځمکې لپاره مقصود دی؛ ځکه همدا ځمکه چې موږ غوړېدلي او آرامه وینو په حقیقت کې د یوه داسې سرکش حیوان په څېر ده چې په ډول، ډول هیبتناکو او حیرانوونکو حرکاتو سره په حرکت کې ده. علمي نظریات او فضایي اکتشافات وایي د ځمکې کُره چې موږ په هغې کې په آرامی اوهوساینې سره ژوند کوو او د هغې له پریمانه نعمتونو څخه ګټه اخلو، په خپل وضعي حرکت سره خپل محور کې د یو ساعت په ترڅ کې د ۱۶۶کیلومتر په تیزوالي څرخیږي. همدارنګه په خپل انتقالي حرکت سره په یوه دقیقه کې تقریباً د ۱۸۰۰ کیلو مترو په تیزۍ د لمر په محور څرخیږي. خو سره له دې ټولو حرکتونو او هیبتناکو خوځښتونو او لړزېدو، انسان په هغې کې پرته له دې چې د نا کرارۍ او پریشانۍ احساس وکړي خپل کارونه سرته رسوي.

د ځمکې د حرکتونو ګټې او رازونه

البته دا ډول، ډول حرکتونه د انسان او د ځمکې په مخ د ژوند کولو لپاره ډېر حکمتونه او ګټې لري. چې په ځینو یې پوهیږو او د ځینو نورو له درك او فهم څخه عاجز یو. موږ پوهیږو چې د ځمکې د خپل محور په شاو خوا له حرکت څخه شپه او ورځ پیدا کیږي. د لمر په شاو خوا د ځمکې له حرکت څخه د کال څلور فصلونه منځ ته راځي چې دا ټول د انسان لپاره د الله تعالی د قدرتونو او نعمتونو نښې دي، ځکه که دنیا د تل لپاره شپه وای نو ټول شیان به د یخنې له امله کنګل کېدل او که دنیا د همیش لپاره ورځ وای بیا به ټول شیان د سختې ګرمۍ له امله سوځېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې ترتیب که چیرې د لمر په شاو خوا کې د ځمکې انتقالي حرکت نه وای او کال یوازې یو فصل درلودلی، نو د ځمکې پر مخ به ژوند په اوسنی بڼه ناممکن و. خو د ځمکې د درېیم حرکت او د لمر او لمریز نظام د حکمت په هکله لا تر اوسه علم او علمي اکتشافات په ځه نه پوهېږي.

د ځمکې په نسبت د ذلول د کلمې ځینې دلالتونه

د ځمکې په کُرې د (ذلول) د کلمې اطلاق ډېر دلالتونه لري چې الله تعالی هغه د انسان لپاره تابع او نرمه ګرځولې ده. د انسان لپاره د ځمکې رام کېدل او د هغې ګڼې مختلف اړخونه لري چې دا لوست یې د تفصیل جوګه نه دی، مثلاً د انسان لپاره د ځمکې مناسبوالی او د ځمکې د جاذبې قوې له حیثه د هغې پرمخ ژوند تیرول.... او د خاورینې کرې هوارې سطحې د جوړښت او ترکیب لـه حیثه.... او د جوي (فضایي) پوښ، د هوا د کثافت، پر ځمکه د ژوند لپاره د محیطي هوا د دقیق ترکیب (٪۲۱ اکسیجن، ٪۷۸ نایتروجن، ٪۱ څو نورو عنصرونو) لـه حیثه... د ځمکې د حجم او لـه لمر او سپوږمۍ نـه د هغې د واټن لـه حیثه... ځمکې تـه د لمر د تودوخې درجې د رسیدو لـه حیثه... د ځمکې پـه ترکیب کې د اوبو او وچې د نسبت له حیثه... او ځمکې ته د سپوږمۍ د فاصلې او د سمندرونو د مد اوجذر د توازن له حیثه.... او په سلګونو نور داسې توافقات چې دا کره یې د انسان د ژوند لپاره چمتو کړې ده، ترڅو انسان پرې ژوند وکړي او د هغې د مختلفو ظاهري او باطني زیرمو او پانګو څخه ګټه ترلاسه کړي. خو دا هوسایي او له ډول، ډول نعمتونو څخه استفاده بـه د تل لپاره نه وي، بلکې دا به د یوې ټاکلې او معینې مودې لپاره وي چې د دې مودې لـه تېرېدو وروسته انسان ارومرو د خپل خالق او منعم په لوري راګرځي، (و الیه النشور) نو پر انسان لازمه ده چې د دې لویو نعمتونو په وړاندې د الله ﷻ شکر ادا کړي. انسان لره دا نه ښایي چې د خپل منعم پالونکي په لور له ستنېدو او د هغه له محاسبې څخه غافل او بې پروا واوسي.

د تابع شوې ځمکې سرکشي او اضطراب

بیا الله تعالی انسان ته خبر ورکوي، دغه ځمکه چې تاسې وربانـدې پـه آرامۍ او ډاډینې ژوند تېروئ، آیا نه پوهیږئ کله چې دا د الله تعالی پـه مشیت ولړزیږي او تاسې پـه خپله خیټه کې دننه کړي، نو هغه وخت به وپوهیږئ چې زما ویرول څرنګه وي!

بشر چې د دې اېل شوې خاورینې کُرې پرمخ ژوند تېروي او د هغې لـه زیرمو او خزانو څخه ګټه اخلي، ښه پوهیږي چې کله د زلزلو، اورغورځیدنې، طوفانونو او نـورو طبیعي پیښو پـه اثر ځمکه یوازې د یوې ثانیې اویا د محدودو دقیقو لپاره پـه خوزیدو او اضطراب شي او سرکشي غوره کړي، نو ټول شیان ړنګوي او هغه څه چې انسانانو پرې جوړ کړي لـه خاورو سره یوشان کوي او انسان سره له ټول کبر، غرور، ځواک او ټکنالوژۍ بې وسه او ناتوانه او حیران پاتې کیږي. همدا وجه ده چې قرآن کریم هغه انسان ته، چې د ځمکې پـرمخ ژوند تېروي او د هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نعمتونو په وړاندې غفلت او بې پروایی کوي، اخطار ورکوي چې د دې لویو نعمتونو په وړاندې په خپل خالق او پالونکي ایمان راوړي او د دې ټولو نعمتونو په وړاندې شکر ادا کړي، ترڅو د عذاب وړ ونه ګرځي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شویو آیتونو څخه لاندې ګټې لاس ته راځي.

۱- الله تعالی ځمکه او څه چې په ځمکه کې دي د انسانانو د ګټې لپاره پیداکړي دي.

۲- که چیرې انسانان د الهی نعمتونو شکرانه پرځای نه کړي، دوی به په دردناک عذاب اخته شي.

۳- انسانانو ته جواز لري چې خپل عقل او فکر د ځمکې د هغو پټو او ښکاره نعمتونو په برسیره کولو کې وکاروي، چې د ځمکې په تل کې دي او خپل ژوند پرې نیکمرغه او سوکاله کړي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

﴿ذَلُولاً، مَنَاكِبِهَا، الخسف، تَمُورُ﴾

۲. د«ذلول» کلمه اصلا د څه شي لپاره استعمالیږي او په مبارک آیت کې د ځمکې لپاره یې استعمال څه مناسبت لري؟ توضیح یې کړئ.

۳. د ځمکې درې ګونې حرکات د هریوه د تیزوالي سره په لنډه توګه شرحه کړئ؟

٤. د انسان د ژوندانه او هوساینې لپاره د ځمکې د کُرې د مناسبوالي پنځه صفتونه د«ذلول» د مبارکې قرآنی کلمې په رڼا کې شرحه کړئ.

۵. د دې الهي وینا ﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ﴾ په وړاندې مسلمانان څه مکلفیت لري؟ په لنډه توګه یې واضح کړئ.

٦. په دې مبارک آیت کې د ځمکې کُره د اضطراب او خوځښت په حالت کې د«ذلول» (رام- اېل شوي) د وصف پرعکس څرنګه ستایل شوې ده؟ د«ذلول» مقابله کلمه واضحه کړئ.

کورنۍ دنده

د مبارکو آیتونو تفسیر په رڼا کې او د جغرافیې او بیالوژۍ د علم نه په استفادې سره د ځمکې د حرکتونو او د هغې د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی سره مینه د پیغمبر ﷺ په پیروی کې ده

قال الله تعـالی: ﴿قُلْ إِنْ كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴾ [آل عمران: ۳۱-۳۲]

ژباړه

(ای پیغمبره): خلکوته ووایه: که چیرې تاسې په رښتیا له الله سره مینه لرئ، نو زما د پیروی لاره غوره کړئ، الله به له تاسې سره مینه وکړي او ستاسې ګناهونه به تاسو ته وبښي، هغه ډېر بښونکی او مهربان دی.

ای پیغمبره! هغو ته ووایه چې د الله اود هغه د رسول اطاعت وکړئ، بیا که هغوی ستا بلنه ونه منله، نو بیشکه الله له کافرانو سره (چې د هغه او د هغه د رسول له پیروی څخه انکار کوي) مینه نه کوي.

د نازلېدلو سبب

ابن المنذر له حسن بصری رحمه الله څخه روایت کړی، فرمایي: د پیغمبر ﷺ په زمانه کې داسې خلک وو، چې ویل به یې: ای محمده ! په الله ﷻ سوګند دی چې موږ خپل پروردګار سره مینه لرو، نو دا الهي وینا نازله شوه: ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ الله فَاتَّبِعُونِي﴾. همدارنګه محمد بن اسحاق له محمد بن جعفر بن الزبیر څخه روایت کړی چې د نجران د نصاراوو استازیو وویل: موږ د الله ﷻ د دوستی په خاطر د عیسی بن مریم او د هغه د مور تعظیم او عبادت کوو، نو الله ﷻ د دې آیتونو په نزول سره خپل آخري پیغمبر ﷺ ته وویل، چې دوی ته ووایه: که چیرې تاسې له الله ﷻ سره مینه لرئ او غواړئ چې الله ﷻ له تاسو سره مینه وکړي، نو زما پیروي وکړئ او د الله ﷻ سره شریک مه نیسئ. په دې ترتیب یې د دوی دعوه چې د حضرت عیسی تعظیم او تقدیس د الله ﷻ د مینې په خاطر کوي، رد او باطله وګرځوله.[1]

۱- تفسیرالجامع لاحکام القرآن- ج ۵/ص۹۲.

تفسير

په دي دوه آيتونو کې الله تعالی خپل پيغمبرﷺته امر کړی چې خلکوته له الله ﷻ سره د دوستی سمه او صحيحه لاره وښيي، ترڅو ټولو انسانانو ته روښانه شي چې کوم خلک د الله ﷻ د دوستی او مينی دعوه کوي. بايد د دي لارې او کړنې په مطابقت عمل وکړي، ترڅو دوی الله ﷻ ته ګران شي او الله ﷻ له دوی سره مينه ولري.

امام ابن کثير د دې مبارک آيت په تفسير کې ويلي دي «دا مبارک آيت حکم کوي که هرڅوک د الله ﷻ د محبت او مينې دعوه کوي، خو د محمدي لارې پابند نه وي، هغه په خپله دعوه کې دروغجن دی او د هغه دعوه د قبول وړ نه ده، تر هغه چې د محمدي شريعت او نبوي دين د ټولو ويناوو او کړنو پيروي او اطاعت ونه کړي»[1] د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺد مينې او محبت دعوه د هغوی د اوامرو نه د سر غړونې په صورت کې د قبول وړ نه شي ګرځېدلی، لکه څرنګه چې رسول الله ﷺ په صحيح حديث کې فرمايلي دي: «مَنْ عَمِـلَ عَمَـلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»[2] يعني که څوک داسې عمل ترسره کړي چې زما د امر (زما د دين) پر بنسټ ولاړ نه وي، هغه مردود دی.

په دی هکله په يو عربي شعر کې خومره ښايسته ويل شوي دي:

تَعصِی الإلهَ وَأَنْتَ تُظهِرُ حُبَّهُ — هَذَا لَعَمْرِیْ فِي الْقِيَاسَ بَدِيْعُ

لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقاً لَأَطَعْتَهُ — إِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيْعُ

يعنې: د الله د محبت او مينې دعوه کوې، په داسې حال کې چې ته د هغه په معصيت او ګناه اخته يې ! قسم دی چې دا کار د عقل او قياس خلاف دی. که ستا دوستي رښتينې وای، نو د هغه اطاعت به دې کولای، ځکه دوست د خپل دوست او محبوب اطاعت کوي.

أزهري د دې آيت په تفسيرکې وايي: د الله ﷻ او د هغه د رسول سره د بنده مينه د هغوی د اوامرو اطاعت او فرمانبرداري ده او د خدای تعالی مينه له بنده سره، بنده ته د الله تعالی مغفرت او ببنښه ده.[3]

د الله ﷻ د مينې نښې

په دې مبارک آيت کې ليدل کيږي چې د الله ﷻ سره د بنده د مينې او محبت لومړنی نښه د الله د رسول ﷺ پيروي او د هغه د امر منل دي چې د الله ﷻ د مينې او د ګناهونو د ښښنې لامل

1- دابن کثير تفسير – ج٣/ص/٤٦.
2-متفق عليه – البخاري – ٢٥٧١ المسلم – ٣٣٢٨
3- د قرطبي تفسيرج – ٥ – ص – ٩٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځي. الله تعالی ډېر ښښونکی او پرهغه چا ډېرمهربانه دی چې د پیغمبرﷺ د پیروی او اوامرو د منني له لارې الله تعالی ته نژدېوالی غواړي.

بیا هم الله تعالی پر خپل پیغمبرﷺ د امر په صیغه ټینګار کوي چې خلک د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ پیروی او د امرمنني ته وهخوي﴿قُلْ أَطِيعُواْ اللهَ وَالرَّسُولَ ﴾ ترخو په ټولو حالاتو، اوامرو او نواهیو کې د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ پیروي او اطاعت وکړي.که څوک د اللهﷻ د مینې او دوستۍ دعوه کوي او بیا د خدای د رسول ﷺ پیروي نه کوي، په حقیقت کې هغه دروغجن دی. مفسرین وايي: د اللهﷻ او د هغه د رسول ﷺ اطاعت یوازې یو اطاعت دی او هیڅکله جدايي نه مني. د پیغمبرﷺ پیروي د اللهﷻ پیروي ده. لکه چې الله تعالی په بل آیت کې فرمايي: ﴿ مَّنْ يُطِعِ الرسول فَقَدْ أَطَاعَ اللهَ﴾ [النساء: ۸۰] یعنې: څوک چې د الله د رسول حضرت محمد ﷺ پیروي کوي، په حقیقت کې یې د اللهﷻ پیروي کړې ده.

سهل بن عبدالله فرمايي: له الله تعالی سره د مینې نښه د قرآن سره مینه ده، د قرآن سره د مینې نښه د پیغمبرﷺ سره مینه ده، دپیغمبرﷺ سره د مینې نښه د هغه د طریقو او سنتوپیروي ده او د پیغمبرﷺ د سنتوسره مینه د آخرت سره مینه ده...[1]

لکه څرنګه چې د قرآن او سنتو له نصوصونه څرګندیږي د اللهﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مینه کول د ایمان د غوښتنو او اساساتو څخه ګڼل کیږي د اللهﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مینه د نیکو اعمالو د ترسره کولو باعث ګرځي او انسان دې ته هڅوي، ترڅو د اللهﷻ د رضا د حاصلولو لپاره نیک، غوره او ور اعمال ترسره کړي.

له دې مبارک آیت څخه په څرګند ډول جوتیږي چې له اللهﷻ سره د مینې لرلو له شروطو څخه د پیغمبرﷺ متابعت اود هغه پیروي ده. د پیغمبرﷺ پیروي په دې کې ده چې مسلمان د هغه ﷺ د سنتو او طریقو متابعت او فرمانبرداري وکړي. د پیغمبر ﷺ سنت د هغه د قول فعل اخلاقو او د ژوند د طریقو څخه عبارت دي. په دې اساس که څوک غواړي چې د اللهﷻ سره مینه او محبت ولري او اللهﷻ له ده سره مینه ولري، نو بايد د پیغمبرﷺ او د هغه د سنتو اطاعت او فرمانبرداري وکړي. په یوه حدیث کې له رسولﷺ نه روایت شوی دی چې فرمايي:

«عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي»[2] یعنې پرتاسو لازمه ده چې زما د سنت او له ما وروسته د راتلونکو هدایت شویو راشدینو خلفاوو د سنت او طریقو متابعت وکړئ.

۱- تفسیرالقرطبي ج۵ ص ۹۲

۲-الأوسط لإبن المنذر، حدیث ۱۲۸، والسنة للمروزی ، حدیث۵۷، وشرح معاني الآثار للطحاوی ،حدیث ۳۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید و پوهېږو چې د قرآن له نظره د الله ﷻ اود هغه د پیغمبر ﷺ د محبت دعوا یوازې شعار او ژبنۍ دعوه نه ده بلکې د ژوند په فردي او ټولنیزو چارو کې د پیغمبر ﷺ د تګلارې، منهج او نظام خپلول او عملي کول دي.

د پیغمبر ﷺ له اطاعته د نافرمانۍ پایلې

الله تعالی د دویم آیت پای کې په ډېر تند خطاب سره په رسول الله ﷺ باندې د ایمان د سرغړوونکو اود هغه له اطاعت او پیروۍ څخه د مخ اړوونکو د پای اوعاقبت په هکله داسې فرمايي:﴿ فِإن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّ اللهَ لاَ يُحِبُّ الكافرين﴾ یعنې: که چیرې هغوی مخ واړوي، نو الله تعالی کافران نه خوښوي.

امام قرطبي ددې آیت په تفسیر کې داسې فرمايي: د ﴿فـإِن تَوَلَّـوْاْ﴾ شرطیه جمله ده او د دې جملې موقعیت ته په کتو سره دهغې معنا داسې ده:که چیرې هغوی د کفر په حالت کې سرغړونه وکړي او د الله ﷻ او د هغه د رسول له پیروي نه اعراض وکړي ﴿فَـإِنَّ اللهَ لاَ يُحِـبُّ الكافرين﴾؛ نو الله کافران نه خوښوي، یعنې الله تعالی د هغوی له کړنو څخه ناراضه وي او هغوی ته ښېنه نه کوي.

دغو مبارکو آیتونو په خپلو لوړو او ځلاندو لارښوونو سره د مسلمان د ژوند منهج او کړنلاره بیان کړېده چې پر هغو باندې دعمل کولو پایلې، په اخلاص سره د الله ﷻ عبادت، له عذاب څخه خلاصون، د اجر او ثواب حاصلول د نیکو اعمالو د ترسره کولو لپاره هڅه او هاند او د الله تعالی د رضا اومحبت حاصلول دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شویو آیتونو ځینې ګټې او لارښوونې دا دي:

❖له الله تعالی سره مینه او محبت واجب او د ایمان له لوازمو او مقتضیاتو څخه ګڼل کیږي. لکه څرنګه چې د الله پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: "لا يؤمن أحدكم حتى يكون الله ورسوله أحب إليه مما سواهما" یعنې: هیڅ یو له تاسو نه مؤمن نه دی، ترڅو الله او پیغمبر یې له نورو ټولو نه دوست ونه ګڼي.

❖ د الله ﷻ مینه د بنده لپاره هغه اصلي موخه اوهدف دی چې د علم او پوهې څښتنان په ژوندانه کې د هغه لپاره هلې ځلې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د مؤمن بنده لپاره د الله ﷻ د مينې او محبت ترلاسه کولو لاره د الله ﷻ په رسول حضرت محمد ﷺ باندې ايمان راوړل او په آسانۍ او سختۍ کې د هغه د شريعت منل او پيروي ده.
- د الله ﷻ او د هغه د رسول د مينې او محبت دعوې کول په داسې حال کې چې دعوه کوونکی د الله ﷻ او د هغه د رسول له اوامرو او نواهيو څخه مخالفت او سرغړونه کوي، باطله ده او د دې دعوې څښتن به يقينا له زيان او تاوان سره مخ وي.
- د الله تعالی او د هغه د رسول ﷺ د ريښتينې مينې او محبت غوره نمونه دا ده چې د اسلام سپيڅلی دين په کامله بڼه نافذ شي، يعنې د قرآن اوسنتو احکام او ارزښتونه د ژوند په ټولو فردي او ټولنيزو اړخونو کې په عملي توګه پلي شي.

پوښتنې

۱. دغه مبارک آيت د نصاراوو دعوه د حضرت عيسی عليه السلام د تعظيم او لمانځنې په باره کې څرنګه رد کړې ده؟ واضح يې کړئ.

۲. ابن کثير رحمه الله د دې آيت ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي﴾ په تفسير کې څه فرمايلي دي؟ په لنډه توګه يې شرحه کړئ.

۳. د الله ﷻ د مينې او محبت د دعوې تر ټولو غوره نښه په څه کې ده؟

٤. ددې مبارکې جملې ﴿فاتبعوني﴾، په رڼاکې د پيغمبر ﷺ له محبته څه مراد دی؟ واضح يې کړئ.

۵. ددې لوست مبارک آيتونه مسلمانان کومو لارښوونو او آدابو ته متوجه کوي؟

کورنۍ دنده

د لوست د موضوعاتو په رڼا کې د الله ﷻ سره د مينې او د پيغمبر ﷺ د پيروۍ په هکله دوه مخه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام بشپړ او هراړخیز دین دی

قال الله تعالی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا﴾ [النساء: ۶۰-۶۱]

د ځینو کلمو معناوې

يَزْعُمُونَ: ګومان کوي، دروغجنه دعوه کوي.

الطَّاغُوتِ: هرهغه څه چې پرته له الله یې عبادت او لمانځنه کیږي او حکم وټاکلی شي.

يَصُدُّونَ: مخ اړوي، او نور منع کوي.

ژباړه

ای پیغمبره، ایا تا هغو خلکوته نه دي کتلي چې ګمان کوي چې موږ ایمان راوړی دی په هغه کتاب چې تاته راغلی دی او په هغو کتابونو چې له تا څخه مخکې نازل شوي دي. هغوی غواړي چې خپلې چارې د فیصلې لپاره د طاغوت لوري ته یوسي. حال دا دی چې هغوته له طاغوت نه د منکریدو حکم شوی ؤ، شیطان غواړي چې هغوی ګمراه کړي او د سمې لارې نه یې ډېر لرې وباسي اوکله چې هغوی ته وویل شي چې د الله ﷻ نازل شوي کلام او رسول ته راشئ، نو ته وینې چې منافقان له تا څخه مخ اړوي په مخ اړولو سره.

د نازلېدلو سبب

مفسرينو ددې مبارك آيت ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الذين يَزْعُمُونَ...﴾ د نزول په هکله مشابه روایتونه نقل کړي چې یو سبب یې دا دی: ثعلبي او ابن ابو حاتم له ابن عباس رضی الله عنهما څخه روایت کړی د بشر په نامه یو تن منافق له یوه یهودي سره دعوا درلوده. یهودي وغوښتل چې پیغمبرﷺ ته د فیصلې لپاره مراجعه وکړي، خو منافق ټینګار کاوه چې کعب بن اشرف ته چې د یهودیانو مشر ؤ، د پریکړې لپاره ولاړشي. په پایله کې د الله پیغمبرﷺ ته ورغلل او د الله پیغمبرﷺ د جنجالي قضیې له اوریدلو وروسته د یهودی په ګټه حکم وکړ، خو (منافق بشر) د الله د پیغمبرﷺ پریکړه ونه منله او له یهودي سره د حضرت عمر ؓ حضور ته ولاړل، ترڅو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د دوی ترمنځ حکم وکړي. عمر بن الخطاب ﷛ د موضوع له اوریدلو وروسته دوی ته وویل، تاسو دلته ایسار شئ. زه ستاسو ترمنځ فیصله کوم. حضرت عمر بن الخطاب ﷛ کور ته ننووت، خپله توره یې راواخیسته راووت او د منافق سریې غوڅ او اعلان یې وکړ، دا ده زما فیصله، د هغه چا په هکله چې د الله او د هغه د پیغمبر ﷺ په حکم او فیصله نه راضي کیږي. دا مبارک آیت په همدې وخت کې په همدې اړوند نازل شو. پیغمبر ﷺ حضرت عمر بن الخطاب ﷛ ته «فاروق» یعنې د حق او باطل بیلوونکي لقب ورکړ.

په بل روایت کې د دې مبارک آیت په شان نزول کې داسې راغلي چې دا متبرکه آیت د منافقینو د یو ټولې په باره کې نازل شوی دی چې هغوی به خپلې فیصلې د جاهلیت د رسمونو پر بنسټ کولې.[۱]

د آیت د نزول سبب چې هرڅه وي مګر دقاعدې پربنسټ (العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب) یعنې د قرآن عام لفظ معتبر دی نه د آیت د نزول ځانګړی سبب، د دې آیت نص د هغو کسانو عمل ردوي چې په خپلو فیصلو کی د اسلام له احکاموڅخه تېری کوي او خپلې قضیې او شخړې د شیطان یا باطلو او غیر اسلامي قوانینو پر بنسټ کوي.

تفسیر

امام ابن کثیر رحمه الله د ذکر شوي آیت په تفسیر کې ویلي دي، الله تعالی پر هغه چا، چې په الله او پیغمبر ﷺ او په پخوانیو انبیاوو د ایمان دعوا کوي، خو د دعوو او جګړو حل او فصل د الله د کتاب او د رسول ﷺ له سنتو پرته د نورو په فیصلې او قضا باندې راضی کیږي او هغوته مخه کوي، شدیداً رد کړی، هغه یې باطل او د طاغوت فیصله بللې ده.

په دې مبارک آیت کې د منافقانو له نښو څخه یوه لویه او څرګنده نښه ذکر شوې، ترڅو یې مؤمنان وپیژني او له هغې څخه ډډه وکړي. د منافقانو دا لویه نښه ده، چې هغوی په اسلام او په هغه څه چې پر پیغمبر ﷺ باندې نازل شوي دي، د ایمان دعوه کوي، خو هر کله چې د الله ﷻ او رسول ﷺ حکم او فیصلې ته وغوښتل شي، مخ اړوي او سرغړونه کوي او په دې توګه خپل منافقت او دروغ ښکاره کوي.

فعالیت

ولې یهودي ونه غوښتل چې د فیصلې لپاره کعب بن اشرف یهودی ته ولاړشي، بلکې د الله د رسول حکمیت یې غوره وباله؟ زده کوونکي دې د خپل ښاغلی ښوونکي په لار ښوونه په دې هکله بحث او څېړنه وکړي.

۱- تفسیر ابن کثیر ج ۱۳۸/۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله او د رسول حاکمیت

حاکمیت او فیصله یوازې الله ﷻ لره ده او د الله او پیغمبر د حکمونو منل د ایمان او اسلام شرط دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ [النساء: ۵۹] یعني: ای مؤمنانو! د الله اطاعت وکړئ او د رسول اطاعت وکړئ او د هغو کسانو پیروي وکړئ چې پر تاسې آمران دي. که ستاسې ترمنځ په کومه چاره کې شخړه پیښه شي، نو هغه د الله او رسول لوري ته محوله کړئ، که تاسې په رښتیا سره پرالله او د آخرت په ورځ ایمان لرئ.

د الله او پیغمبرﷺ اطاعت او د امر منښه واجب او قطعي ده، نو کوم کسان چې د ایمان دعوا کوي باید په خپلو ټولو چارو کې د الله ﷻ د حکم او د الله ﷻ د پیغمبرﷺ د حکم پیروي وکړي، ځکه نه یوازې داچې د الله د حکم او د پیغمبرﷺ د حکم پیروي واجبه ده، بلکې که کوم مؤمن د الله د رسول په فیصله د زړه له کومې راضي او خوشحاله نشي او په بشپړه توګه ورته غاړه کېنښږدي، د ایمان په دعوا کې رښتنی نه دی. لکه چې قرآن کریم په څرګنده توګه په دې هکله فرمایي: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء: ۶۵] یعني: نه ده داسې ای محمده، ستا په رب قسم چې دوی هیڅکله مؤمنان کیدای نشي، ترڅو چې تا په خپل منځي شخړو کې حکم او فیصله کوونکی ونه مني بیا چې ته څه فیصله وکړې پرهغې باندې په خپلو زړونو کې څه تنګي هم احساس نه کړي، بلکې سرترپایه یې ومني.

اسلام تجزیه نه مني

د پورتني مبارک آیت او د قرآن او سنتو د نورو نصوصو پربنسټ، فیصله باید د الهي احکامو پر بنسټ وي. چې دا حکم شامل دی او ټولې قضیې او شخړې که وړې وي او که غټې، هغوټولو ته شاملیږي او هیڅکله تجزیه او استثنا نه قبلوي.

اسلام د الله ﷻ کامل او پوره دین او د ټولو ادیانو بشپړوونکی دی. الله تعالی د اسلام دین د وروستي دین په توګه د بشریت لپاره غوره کړی دی. هرڅوک چې له اسلام څخه پرته بل دین قبلوي هیڅکله به ونه منل شي. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایلي دي: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ [آل عمران: ۱۹]: د الله په وړاندې دین همدا اسلام دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بل آیت کې الله فرمايي: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: ۸۵]

يعنې: له اسلامه پرته چې هر څوك كوم بل دين غوره كړي هيڅكله به ورڅخه قبول نه شي او په آخرت كې به هغه ناكام او زيانمن وي.

اسلام داسې دين دی چې ثابت او ښكاره بنسټونه او قواعد لري. بايد په بشپړه او كامله توګه عملي شي، ټولې لارښوونې او احكام يې ومنل شي، په ټولنه كې تطبيق شي او مثبتې او ګټورې پايلې يې معلومې شي. هيڅوك حق نه لري چې اسلام تجزيه كړي يا په بله وينا يو حكم يې ومني او بل يې پرېږدي. الله تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ [البقرة: ۲۰۸] يعنې ای مؤمنانو! تاسې په بشپړ ډول په اسلام كې ننوځئ او په بل آيت كې الله تعالی د هغو كسانو مذمت او بدي بيانوي څوك چې ځينې احكام قبلوي او د ځينو نورو له منلو نه سرغړونه كوي، داسې فرمايي: ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ...﴾ [البقرة: ۸۵] يعنې: آيا تاسې ځينې كتاب منئ او له ځينې نورو څخه بيا انكار كوئ ؟ نو د هغو خلكو جزا چې دا رنګه كارونه كوي پرته له دې بل څه نه ده چې په دنياوي ژوند كې به له رسوايۍ سره مخ وي او د قيامت په ورځ به د خورا سخت عذاب په لور وروستل شي.

د اسلام د سپيڅلي دين د احكامو تجزيه او د هغه د ارزښتونو او تعليماتو نيمګړی تطبيق په فردي او ټولنيز ژوند كې مطلوبې او ټول اړخيزې پايلې نه وركوي او د اسلام د كامل، شامل او هراړخيزه دين له طبيعت سره په تضاد كې دی څكه اسلامي احكام او ارزښتونه د يو ماشين او يا لويې كارخانې د پرزو په څېر يو تربله تړاو لري. كه چيرې هدف دا وي چې دغه نظام په سمه توګه كار وكړي او د بشر د دنيوي او اخروي نيكمرغيو مطلوبه نتايج ورڅخه ترلاسه شي لازمه ده چې دغه نظام په ټولو اړخونو لكه د اعتقاداتو، عباداتو، معاملاتو، اخلاقو، قضاء، سياست، اقتصاد او نورو برخو كې فعال او عملي شي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د لوست ځينې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي.

❖ حكميت او فيصله د الله ﷻ له كتاب او د رسول الله ﷺ له سنتو پرته حرامه ده او جواز نه‌لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ مسلمان مکلف دی، ترڅو د طاغوت په وړاندې چې ترهر نوم او نښان لاندې وي، تسلیم نشي او هغه رد کړي.

❖ پر مسلمان لازمه ده چې د شخړو او دعوو د حل لپاره د الله کتاب او د رسولﷺ سنتو ته مراجعه وکړي او د الله او د هغه د رسولﷺ له حکم څخه د زړه له کومې رضایت څرګند کړي.

❖ اسلام هراړخیز دین دی، تجزیه نه مني. د اسلام احکام اوقوانین باید په هر اړخیزه توګه د مسلمانانو په فردي او ټولنیز ژوندانه کې عملي شي، ترڅو هغه پایلې چې الله تعالی یې د بشریت د اصلاح او نیکمرغی لپاره اراده کړې، ترلاسه شي.

❖ د اسلام د ځینو احکامو منل او د ځینو پرېښودل په خپل ذات کې له اسلام سره دښمني او مخالفت دی، لکه چې حضرت ابوبکر صدیق د مسلمانانو لومړني خلیفه د لمانځه او زکوة ترمنځ د توپیر کوونکو پر ضد د جنګ اعلان وکړ چې د ردت د جنګونو په نامه یادیږي.

پوښتنې

۱. د«طاغوت» معنا او مفهوم بیان کړئ.

۲. ولې هغه یهودي ونه غوښتل د فیصلې لپاره کعب بن اشرف ته، چې د یهودیانو لوی مشر و، مراجعه وکړي؟

۳. د الله ﷻ او د الله د پیغمبرﷺ له حکم پرته د بل چا د حکم منلو ته څه ویل کیږي او څه حکم لري؟

٤. مبارکو آیتونو د منافقانو یو اساسي او بنسټیز صفت بیان کړی. دا اساسي صفت کوم دی؟ واضح یې کړئ.

۵. څوک چې یوازې د الله ﷻ حکم قبول کړي او د پیغمبر په حکم عمل نه کوي څه حکم لري؟ په قرآني آیتونو او احادیثو استدلال وکړئ.

٦. که څوک د اسلام په ځینو احکامو عمل وکړي او ځینې نور قصداً پرېږدي، څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

د قرآن اونبوي احادیثو په رڼا کې د اسلامي احکامو د تجزیې د منفي نتایجو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ تل پاتې اونه شلېدونکې فريضه ده

قال الله تعالى: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ۞ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ۞ وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۰۱-۱۰۴]

د ځينو کلمو معناوې

إِذَا ضَرَبْتُمْ:	کله چې مو سفر وکړ.
جُنَاحٌ:	ګناه، وبال
أَن يَفْتِنَكُمُ:	که چيرې تاسو ته ضرر او آزار ورسوي.
كِتَابًا مَوْقُوتًا:	د وخت په پابندی فرض شوی دی.
وَلَا تَهِنُوا:	سستي او تنبلي مه کوئ.
يَأْلَمُونَ:	دردمن کيږي، غم وررسيږي (کړاو ګالي)

ژباړه

او کله چې تاسو په سفر ووتلئ، نو څه باک نشته که په لمانځه کې لنډوالی وکړئ(په تېره بيا) کله چې له تاسې سره دا ډار وي چې کافران به مو وځوروي، بې له شکه چې کافران ستاسې ښکاره دښمنان دي.

او ای پيغمبره! کله چې ته د مسلمانانو په منځ کې يې او (د جنګ په حالت کې) له هغو سره په لمانځه ولاړ يې؛ نو (په کار ده چې) له هغو څخه يوه ډله دې له تاسره ودريږي او وسله دې په لاس کې واخلي، بيا چې کله هغوی سجده وکړه، نو وروسته دې شي او هغه بله ډله دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راشي، چې (لا تراوسه يې) لمونځ نه دی کړی اوله تاسره دې لمونځ وکړي او هغه دې هم تياره او په وسله سنباله اوسي، ځکه کافران د دې (څارنه کوي) چې که تاسې له خپلو وسلو او خپلو تجهيزاتو نه لږ شان غافله شئ هغوی به پرتاسې يو نا څاپي يرغل وکړي. البته که وو پر تاسې ضرر له باران څخه يا ناروغان اوسئ، نو په وسلې ايښودلو کې څه باک نشته، خو بيا هم څارنه وکړئ، بې شکه الله ﷻ کافرانو ته رسوا کوونکی عذاب تيار کړی دی.

بيا کله چې له لمانځه څخه وزګار شئ، نو په ولاړې او ناستې او ملاستې په هر حالت کې الله ﷻ يادوئ. او کله چې ډاډه شئ، نو پوره لمونځ اداء کړئ، بې شکه چې لمونځ پرمؤمنانو په ټاکلو وختونو کې فرض کړای شوی دی.

د دښمني ډلې په تعقيبولو کې سستي مه کوئ، که تاسو کړاو ګالئ، نو ستاسو په شان هغوی هم کړاو ګالي، خو تاسې له الله ﷻ نه د هغه څه هيله من ياست چې هغوي يې هيله من نه دي. الله ﷻ پرهر څه پوهيږي او الله ﷻ د پوهې او حکمت خاوند دی.

تفسير

په اسلام کې د لمانځه مقام او منزلت

لمونځ (صلاة) د دعا په معنی دی اوپه شريعت کې د الله تعالی په دربار کې هغه ځانګړې عبادت دی چې په قيام، رکوع، سجده او مخصوصو دعا ګانومشتمل دی. لمونځ د اسلام دويم رکن دی. الله تعالی په خپلې دې وينا سره چې فرمايي: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ...﴾ [البقرة: ٣] د لمونځ ادا کول وروسته له ايمان بالغيب څخه د متقي او پرهيزګارو بندګانو دويم صفت ښودلی دی او د هغوی مدحه او ستاينه يې کړې ده. لمونځ هغه فريضه ده چې د مؤمن اړيکې له الله تعالی سره په ورځ کې پنځه ځله ټينګوي. په قرآن او حديث کې د لمانځه د اداکولو يادونه د اقامت په تعبير سره د دغې فريضې په دوام او ثبات دلالت کوي، په دې معنا چې دغه فريضه بايد هيڅکله هم ترک نه شي.

له دې امله قرآن عظيم الشأن حتی د جنګ او جګړې پر مهال هم د دې فريضې په اداکولو ټينګار کړی دی او د ويرې د لمانځه د اداکولو طريقه يې بيان کړې ده، ځکه چې لمونځ د مؤمن لپاره د جګړې پر مهال د ارزښتناکې وسلې په څېر دی، ځکه به د پيغمبر ﷺ ملګري او رښتني مؤمنان په دغې وسلې سمبال د جګړې ډګر ته ننوتل او پر خپلو دښمنانو به بريالي کېدل.

په دې مبارکو آيتونو کې د سفر احکام، د لمانځه د لنډوالي مشروعيت، د ډار او خطر په وخت کې د لمانځه د ادا کولو څرنګوالی، د لمانځه د وختونو فرضيت او نور احکام بيان شوي دي چې په دغو ټولو حالاتو کې د الله ﷻ په عبادت د مؤمنانو پابندي، د لمانځه ادا کول، وخت پېژندنه، له وخت څخه ښه ګټه اخيستنه او په کارونو کې د مسلمانانو د زيار او جديت څرګندونه کوي.

کوم احکام چې علماوو له دې آيتونو څخه را ايستلي هغه دا دي:

١. جمهور علماء په دې آند دي چې مبارك آيت په سفر کې د لمانځه د لنډون(قصر) مشروعيت ثابت کړی دی او له لنډون څخه مراد د رکعتونو په کميت او عدد کې دی، يعنې څلور رکعتي فرض لمونځ دوه رکعته ادا کيږي، توپير نه کوي چې د ډار او خطر سفر وي او که مسافر د امن او آرامی په حالت کې وي.

٢. د قصر د لمانځه د مودې په هکله علماء مختلفې ويناوې لري، د حنفي مذهب مطابق دا موده د درې ورځو او درې شپو عادي پلی تګ ټاکل شوې دی.

٣. دسفر د ډولونو په هکله هم د علماوو رأيې مختلفې دي. په داسې حال کې چې ټول علماء د جهاد، حج، عمرې او نيکو مقصدونو او د صله رحمی او خپلولۍ پاللو په سفرونو کې متفق دي. جمهور علماء په دې نظر دي چې په مباح سفر لکه تجارت او داسې نورو کې د لمانځه لنډون جواز لري، خو د معصيت او ګناه په سفر، لکه بغاوت، لارې شکول او داسې نورو کې جواز نه لري.

٤. د اقامت او اوسيدنې د مودې په هکله له پنځلسو ورځو څخه د زياتو اوسيدلو نيت اقامت ګڼل کيږي، نو لمونځ به پوره کوي خو د پنځلسو ورځو څخه کم د قصر موجب دی.

٥. په دې مبارك آيت ﴿إِنَّ الصلاة كَانَتْ عَلَى المؤمنين كِتَاباً مَّوْقُوتاً﴾ کې د لمانځه فرضيت په بلاغې او بياني ډېرو تاکيداتو سره راغلی، ترڅو مسلمانان په هر راز حالاتو او شرطونو کې د دې فريضې له ادا کولو څخه غفلت او تنبلي ونه کړي. د لمانځه ادا کول پر مسلمانانو په ټاکلو وختونو کې فرض شوي چې بايد د اقامت، سفر، امن خطر او په هرحالت کې ادا شي.

٦. په مبارکو آيتونوکې راغلي دي چې مؤمنانو ته نه ښايي د خپلو دښمنانو په وراندې سستي او بيوسي ښکاره کړي، ځکه دښمنان يې تل د زيان او نابودولو په تکل کې دي، ځکه د عقل په حکم او د سنتو مطابق د حق او باطل ترمنځ مقابله او مدافعه، لکه څرنګه چې مؤمنان د ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کيږي، دښمنان يې هم د دې رنځونو او دردونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاصون نه لري، بلکې د مومنانو په څېر دوی هم له زياتو ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کيږي. خو د دې کړاوونو په وړاندې مومنان د الله ﷻ رضا، د دين لوړوالی او اخروي اجر حاصلوي، په داسې حال کې چې دښمنان يې پرته له دې چې د نفس او شيطان غوښتنې يې تر سره شي او د آخرت له زيان او نقصان سره مخامخ شي، بل څه نه شي حاصلولی.

د ويرې(خوف) لمونځ او د ادا کولو کيفيت يې

په ذکر شويو مبارکو آيتونو کې د ويرې د لمانځه مشروعيت او کيفيت په داسې توګه بيان شوی دی چې هرکله مسلمانان د جنګ يا خطر په حالت کې وي، نو الله تعالی خپل پيغمبر ته امر کړی چې صحابه په دوو ډلو وويشي. لومړۍ ډله له وسلې سره د اسلام له پيغمبر ﷺ سره د جماعت لمونځ پيل او دويمه ډله دې د حفاظت لپاره د دښمن په وړاندې څارنه او نظارت وکړي. کله چې يو رکعت لمونځ ادا شو، لمونځ کوونکې ډله به د ساتونکې ډلې ځای ته ولاړه شي او ساتونکې ډله به د الله په پيغمبر(د جماعت کوونکو امام) پسې له خپلې وسلې سره ودريږي او دويم رکعت به ادا کړي د امام له سلام ګرځولو وروسته به دا ډله پرته له سلام ګرځولو د ساتنې او حفاظت ځای ته ولاړه شي او لومړۍ ډله به راشي، پاتې يو رکعت به د لاحق په توګه ادا کړي بيا دويمه ډله به راوګرځي او پاتې يو رکعت به د مسبوق په توګه له قرائت سره ادا کړي او د تشهد او درود له ويلو څخه وروسته به سلام وګرځوي. البته دا ذکر شوې طريقه د احنافو له مذهب سره سمون لري او نورو مذهبونو په لږ توپير سره د وېرې د لمانځه ترتيب بيان کړی دی چې تفصيل يې د فقهې په کتابونو کې ذکر شوی.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د ويرې د لمانځه د ادا کولو طريقه د ځينو نورو مذهبونو له نظره وڅيړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

دا مبارک آيتونه ډېرې لارښوونې لري چې ځينې يې په دې ډول دي:

❖ الله تعالی مسلمانانو ته د جماعت د لمانځه په ادا کولو امر کړی آن تردې چې که هغوی له دښمن سره د جګړې د تيارۍ په حالت کې هم وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- لمونځ د بنده او الله ﷻ ترمنځ اړیکه ده. له همدې امله اسلام خپل پیروان د جنګ په میدان کې هم د لمانځه په ادا کولو ملزم کړي دي؛ ځکه هرکله چې د مجاهد او الله ﷻ ترمنځ رابطه او اړیکې ټینګې شي، الله ﷻ له هغه سره مرسته کوي او بری ورښې.
- په داسې حال کې چې د اسلام مقدس دین د بنده او پروردګار ترمنځ د اړیکو په ساتلو امر کړی، په عین حال کې یې د خوف د لمانځه پرمهال په ښارنه، هرډول وسله اخیستنه، پاملرنه، احتیاط او چمتو والي هم ټینګار کړی دی.
- اسلام خپل پیروان په روحي، عقلي او جسمي روزنه پالي، که هغوی د دې پالنې پربنسټ عمل وکړي، نو په دنیا کې به کامیابي، برلاسي او نیکمرغي او په آخرت کې لوړې درجې تر لاسه کړي.
- لمونځ په ټولو ارکانو، شروطو او آدابو کې د سپیڅلتیا، نظم، وخت پیژندنې، پابندۍ او جدیت مظهر دی.

پوښتنې

١. د لاندینیو کلمو معناوې واضحه کړئ:

(إِذَا ضَرَبْتُمْ– أَن يَفْتِنَكُمُ– كِتَابًا مَوْقُوتًا– وَلَا تَهِنُوا– يَأْلَمُونَ)

٢. د سفر هغه موده چې د لمانځه د لنډ ادا کولو موجب ګرځي د احنافو مذهب له نظره څومره ده؟

٣. د لمانځه په لنډ ادا کولو او په سفر کې د روژې خوړلو حکمت د اسلام د مقدس دین له نظره څه شی دی؟

٤. په کومو حالاتو کې مسلمانان د ویرې د لمانځه په ادا کولو مکلفیږي؟

٥. د ویرې د لمانځه ادا کول د اسلامي شریعت له مخې په څه دلالت کوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د آیتونو او احادیثو نه په استفادې سره د لمانځه د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له پنځلسو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

د ظلم د مخنیوي لپاره د جهاد اجازه

قال الله تعالی: ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۞ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۞ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ۳۹-۴۱]

د ځینو کلمو معناوې

بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا:	په سبب د دې چې دوی د ظلم مورد وګرځېدل.
بِغَيْرِ حَقٍّ:	په ناحقه، په ناروا.
صَوَامِعُ:	د صومعه جمع، د راهبانو ځانګړې عبادت ځایونه.
بِيَعٌ:	د بیعه جمع- د نصاراوو کلیساوې.
صَلَوَاتٌ:	د یهودیانو عبادت ځایونه.
مَسَاجِدُ:	د مسلمانانو عبادت ځایونه.
لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ:	برلاسی او غالب دی.
إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ:	که چېرې دوی بریالي کړو او قدرت وروبښو په ځمکه کې.

ژباړه

هغو کسانو ته (د جهاد) اجازه ورکړل شوه (چې د هغوی پرخلاف په تېري او جګړه لاس پورې کیږي) ځکه هغوی مظلومان دي او الله ﷻ په یقیني ډول د هغو د ملاتړ وس او توان لري.
دا هغه کسان دي چې له خپلو کورونو څخه په ناحقه وایستل شول، یوازې په دې جرم، چې هغوی وایي زموږ رب الله ﷻ دی. که الله ﷻ خلک یو دبل په واسطه دفع نه کړي او مخه یې ونه نیسي، نو د راهبانو خانقاوې، د عیسویانو کلیساګانې او یهودیانو د عبادت ځایونه او جوماتونه چې په هغو کې د الله ﷻ نوم ډېر زیات اخیستل کیږي، دا ټول به نړول شوي وای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ به هرومرو د هغو کسانو ملا تړی وي څوک چې د هغه د دین ملا تړی وي، الله ﷻ ډېر زورور او بر لاسی دی.

دا هغه کسان دي چې که موږ دوی ته په ځمکه کې وس او واک ورکړو، نو لمونځ به قایم کړي، زکات به ورکړي، په ښو چارو به امر وکړي او د بدیو مخه به نیسي او د ټولو چارو پای د الله ﷻ په لاس کې دی

تفسیر

په اسلام کې د جهاد مشروعیت

مفسرینو ویلي دي ذکر شوي آیتونه هغه لومړني آیتونه دي چې د جهاد د مشروعیت او روا والي په اړه نازل شوي دي. کله چې د اسلام پیغمبر ﷺ په مکه کې و، مشرکانو د مسلمانانو کوچنی ډله ډېره ځورولـه، د پیغمبر ﷺ یاران او ملګري به وهل شوي او ټپي شوي د ده حضورته راتلل او خپل مظلومیت به یې د الله رسول ته وړاندې کاوه، خو پیغمبر ﷺ به دوی ته ویل: د صبر او زغم نه کار واخلئ ځکه چې زه په جنګ نه یم مامور شوی، تر دې چې پیغمبر ﷺ هجرت وکړ او دغه آیت نازل شو.

په دې مبارک آیت کې د مسلمانانو لپاره د جنګ د اجازې علت د دوی مظلومیت بیان شوی، نوځکه الله ﷻ دوی ته امر وکړ چې د خپل ځان، مال او وطن د دفاع لپاره جهاد وکړي، نو الله ﷻ جهاد په خپل مناسب وخت کې فرض کړ. که چېرې مؤمنان په مکه مکرمه کې په جنګ مأمور شوي وای او دا هغه وخت و چې مشرکان له ډېرښت او قوت نه برخمن وو، نو د مسلمانانو لپاره جهاد یو ستونزمن کار و. کله چې مسلمانان په مدینه منوره کې ځای پر ځای شول او یو مرکز یې جوړ کړ، نو الله تعالی د جهاد حکم نازل کړ. مومنانو ته یې اجازه ورکړه چې له خپلو ځانونو څخه د فاع وکړي او دوی ته یې د بریالیتوب او برلاسی وعده هم ورکړه.

د ځمکې پر مخ د فساد مخه نیول

بیا الله ﷻ مؤمنان جهاد ته ترغیب او وهڅول او دا یې ورته وښوده چې د ظالمانو په وړاندې جهاد، مقابله او له ځانه دفاع داسې الهي سنت او طریقه ده چې د نړۍ نظام اومصلحت یې غوښتنه کوي، ځکه که چیرې پر مظلومانو باندې د ظالمانو لاسونه له ظلم او تېرې څخه لنډ نشي، د ځمکې پر مخ فساد خپرېږي. نو که مؤمنان د مشرکانود ظلم او تېري په وړاندې جهاد ونه کړي مشرکان نورهم سرکشی او فساد ته مخه کوي، د عبادت، خیر او ښېګڼې ځایونه

نړوي. نو د ظالمانو په وړاندې جنګ او جهاد د نړیوال نظام د ورانیدو او د ځمکې پر مخ د فساد مخه نیسي.

په ذکر شوي مبارک آیت کې د جهاد مشروعیت د ټولو انسانانو او ټولو ادیانو له حقوقو څخه د دفاع لپاره ذکر شوی. الله تعالی د نورو ادیانو د عبادت ځایونه د مسلمانانو په عبادت ځایونو مقدم کړي، ترڅو څرګنده شي چې جهاد په اسلام کې یوازې د مسلمانانو د حفاظت لپاره نه دی بلکې د ټولو مظلومو انسانانو د دفاع لپاره او د نورو ادیانو د معنوي او دیني حقوقو د حفاظت لپاره هم دی.

د ټولنې د اصلاح بنسټونه

ذکر شویو مبارکو آیتونو د اسلامي ټولنې د اصلاح او قوت تر ټولو غوره بنسټونه بیان کړي دي او هغه دا چې د الله ﷻ مومن او ریښتیني بندګان هغه څوک دي چې د الله ﷻ عبادت کوي او د ظلم او تېرې په صورت کې هغوی ته دا حق ورکړ شوی دی چې د ظلم او تېرې پرخلاف پاڅون وکړي او د خپل ځان او مقدساتو نه دفاع وکړي. د دې آیت او د قرآن عظیم الشأن او د نبوي سنتو د نورو نصوصو پراساس د مسلمانانوجګړې او جنګونه د شخصي ګټو او غوښتنو د لاسته راوړلو لپاره نه دي بلکې د دې ټولو ترشا لوړ او ستر اهداف او موخې لکه د حق او عدالت له ارزښتونو نه دفاع، د مستضعفو او بې وزلو مظلومانو مرسته، د قوت برابرول او پرنورو د تېرې او زیاتي مخنیوی او داسې نور شتون لري. کله چې مسلمانان د الله ﷻ په مرسته او توفیق پر یوې ځمکې حاکم شي او برلاسي پرې حاصله کړي، نو په ټولنه کې د اصلاح د بنسټونو د عملي کولو او تطبیقولو مسؤلیت په اوږو اخلي، ترڅو ټولنه د خیر او کامیابۍ په لور روانه کړي. الله تعالی په دې آیتونو کې مؤمنان خپلو اصلاحي مسؤلیتونو ته متوجه کوي او فرمايي: کوم مؤمنان چې د الله ﷻ د دین مرسته کوي، الله ﷻ له هغوی سره مرسته کوي. کله چې هغوی پرخپلو دښمنانو برلاسي شي او پر ځمکه حاکم وګرځي، د الله ﷻ شکر ادا کوي او د خپلې عقیدې او اخلاص څرګندونه کوي، لمونځونه کوي، محتاجانو او مسکینانوته د خپلو مالونو زکات ورکوي، خلک نیکیو او ښېګڼوته رابولي او له بدو او ناوړو کارونو څخه یې ژغوري، د ټولو ستنیدنه او رجوع یوازې الله ﷻ ته ده او الله تعالی به هرچا ته د خپلې وړتیا مطابق بدله ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

له ذکر شویو آیتونو څخه لاندې مطالب ترلاسه کیږي:

❖ د جنګ او جهاد مشروعیت د الله ﷻ د دین د سرلوړی لپاره دی، ترڅو انسانان یوازې د واحد الله عبادت وکړي او د الله ﷻ مؤمن بندګان او دوستان د ظلم او تیري ښکار ونه ګرځي.

❖ الله تعالی په دې مبارکو آیتونوکې رښتینو مؤمنانو ته د کامیابی او برلاسی وعده ورکړې ده.

❖ الله تعالی دکافرانو، خیانتګرو او ظالمانو سره د ناکامی وعده کړې ده او دوی یې د خپل عذاب او غوسې وړ بللي دي.

❖ جهاد له مظلومانو څخه د دفاع او ملاتړ په خاطر فرض شوی دی، ترڅو انسانان د خپلې عقیدې او عبادت له امله ونه ځورول شي.

❖ د اسلامی حکومت مسؤولیت دی چې په ټولنه کې اسلامي بنسټونه تطبیق کړي. چې د دې دندو په سرکې: د لمانځه ادا کول، د زکات ورکول، په نیکیو امر او له بدیو څخه منع کول دي.

پوښتنې

١. لاندې کلمې معنا کړئ:

(بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا – صَوَامِعُ – بِيَعٌ– صَلَوَاتٌ– مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ)

٢. د جهاد د مشروعیت(روا والي) دلیل د مسلمانانو لپاره د مبارکو آیتونو په رڼا کې واضح کړئ.

٣. د مسلمانانو او غیر مسلمانانو د آزادی د دفاع لپاره د جهاد وظیفه څه ده؟ د دې لوست د آیتونو په اساس یې شرحه کړئ.

٤. د اسلامي حکومت دندې او مسؤولیتونه د ټولنې په اصلاح کې څه دي؟ په ذکر شویو آیتونوسره استدلال وکړئ.

٥. د امربالمعروف اونهي عن المنکر فریضه د ټولنې په اصلاح کې څه رول لوبوي؟ واضحه یې کړئ.

کورنۍ دنده

د ټولنې په اصلاح کې د امربالمعروف اونهي عن المنکر د رول په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسم لوست

روژه او ګټې يې

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۞ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۞ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۞ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۳-۱۸٦]

د ځینو کلمو معناوې

كُتِبَ:	حکم وشو، فرض کړی شوه.
الصِّيَامُ:	روژه.
أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ:	ټاکلې ورځې.
الْيُسْرَ:	آسانتیا.
الْعُسْرَ:	سختي.
أُجِيبُ:	قبلوم.
يَرْشُدُونَ:	سمه لاره ومومي.

ژباړه

ای مؤمنانو پرتاسې روژه فرض کړای شوې، لکه چې له تاسې نه د مخکې پیغمبرانو پر پیروانو فرض کړای شوې وه، د دې لپاره چې په تاسو کې د پرهیزګارۍ صفت پیدا شي.

د څو ټاکلو ورځو روژې دي، که له تاسو څخه څوک ناروغ وي یا مسافر وي، نو په نورو ورځوکې دې هماغومره شمیر پوره کړي او کوم خلک چې په تکلیف سره د روژې نیولو وس لري(او وېې نه نیسي) ، نو هغوی دې فدیه ورکړي، د یوې روژې فدیه یو مسکین ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خواړه ورکول دي. څوک چې په خپله خوښه څه زیاته نیکي وکړي نو دا د هغه لپاره غوره ده، خو که تاسې پوهیږئ ، نو ستاسې لپاره ښه همدا ده چې روژه ونیسئ.

رمضان هغه میاشت ده چې په هغې کې قرآن نازل کړای شو چې د انسانانو لپاره له سره ترپایه هدایت دی او داسې څرګندې لارښوونې پکې دي چې د سمې لارې ښوونکې او د حق او باطل یو له بله په ډاګه بېلوونکې دي. له دې کبله څوک چې دا میاشت ومومي پرهغه لازمه ده چې دا ټوله میاشت روژه ونیسي او که څوک ناروغ یا مسافر وي، نوهغه دې په نورو ورځو کې د روژو شمېر پوره کړي. الله ﷻ پرتاسې آسانتیا راوستل غواړي، سختي راوستل دربانديې نه غواړي. له دې امله تاسې ته دا طریقه ښودله کیږي چې تاسې د خوړلو روژو شمېر پوره کړای شئ او په کوم هدایت سره یې چې تاسې سر لوړي کړي یئ په هغه سره د الله ﷻ لویي وستایئ او شکر کوونکي اوسئ.

کله چې زما بندګان له تا (محمد) نه زما په باب پوښتنه وکړي ، نوهغوی ته ووایه چې زه ورته ډېر نژدې یم. بلونکی چې کله ما وبولي، زه دهغه بلنه اورم او ځواب یې ورکوم، نو هغوی ته ښایي چې زما بلنې ته لبیک ووایي او پرما ایمان راوړي. ته دا خبره هغوی ته واوروه. کیدای شي چې هغوی سمه لاره ومومي.

تفسیر

د روژې فرضیت

روژه د شرعې په اصطلاح کې له ځانګړو شیانو څخه، په ټاکلي وخت او ځانګړې طریقې او صفاتو امساك او ځان ساتنې ته روژه ویل کیږي.

روژې د یوه عبادتي رکن او د نفس د تزکیې لپاره د تربیتي طریقې په توګه په ټولو پخوانیو الهي ادیانو کې په مختلفوکیفیتونو شتون درلود، مثلا کله په مطلقه توګه له خوراك څخه د ډېرې کولو په بڼه او یا له ټاکلو خوراکونو څخه د ځان ژغورنې په توګه، لکه د نصاراوو روژه یا په نورو بڼو چې په تفصیل یې موږ نه پوهیږو ځکه په صحیحو نصوصو کې د تېر شویو امتونو د روژو په اړه تفصیلات نه دي بیان شوي. د شرایطو او آدابو په رعایت د رمضان د میاشتې روژه نیول د اسلام په مقدس دین کې له هر حیثه د روژې تر ټولو کامل شکل دی چې الله تعالی پرې د وروستي پیغمبر امت غوره ګرځولی دی. الله تعالی موږ ته په پخوانیو ادیانو او امتونو کې د روژې له شتون او فرضیت څخه خبر راکړی دی، ترڅو د وروستي پیغمبر امت د اخري اوغوره امت په توګه د دې الهي حکم په ادا کولوکې په قوي عزم او ارادې عمل وکړي او د خدای ﷻ څخه د وېرې او تقوی په غوره کولو سره عالي درجې او د الله ﷻ رضا حاصله کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفسرينو ويلي دي: روژه د نورو ډېرو اسلامي احکامو په څېر په تدريج فرض شوې ده. د اسلام ګران پيغمبرﷺ په پيل کې مسلمانانو ته لارښوونه وکړه، ترڅو په هره مياشت کې درې ورځې روژه ونيسي، دا روژه فرضي نه وه، بيا د هجرت په دويم کال د روژې د فرضيت په هکله ذکر شوي مبارک آيتونه نازل شول، خو په هغو کسانو چې روژه سخته تماميده، د هغوی رعايت وشو او دوی ته اجازه ورکړل شوه چې د هرې روژې پر ځای يو فقير ته خواړه ورکړي. بيا د روژې نيولو قطعي حکم نازل شو، ترڅو ټول مسلمانان د رمضان د مبارکې مياشتې روژه ونيسي خو په دين کې د آسانۍ پر بنسټ يې ناروغانو، مسافرو، اميدوارو او شېدې ورکوونکو ښځو او نورو عذر لرونکو ته د روژې نه نيولو اجازه ورکړې چې په نورو ورځو کې به يې قضا راوړي.

روژه د اسلام له ارکانو څخه يو رکن دی. رسول اللهﷺ فرمايلي دي: «بني الإسلام على خمس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله، وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة، وحج البيت، وصوم رمضان»[1]. **ژباړه**: د اسلام دين پنځه بناوې لري: په دې ګواهي ورکول چې له الله پرته بل هيڅ برحق معبود نشته او محمدﷺ د هغه رسول او پيغمبر دی، لمونځ قايمول، زکات ورکول، د بيت الله حج ته تلل او د رمضان د مياشتې روژه نيول.

په مبارکو آيتونو کې د قرآن کريم د نزول د مياشتې په توګه د روژې د مياشتې په فضيلت ټينګار شوی. بيا الله پاک د خپل رحمت له مخې او پر مومنانو د اسانۍ په بنسټ ناروغانو او مسافرو ته د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې تفصيلي احکام يې د فقهې په کتابونو کې بيان شوي دي. په دې مبارکو آيتونو کې ټول مسلمانان د روژې په نيولو مکلف شوي دي او پرته له شرعي او معقول عذر څخه د روژې له نيولو غفلت او سترګې پټول د دنيا او آخرت د زيان او تباهۍ موجب ګرځي.

لکه څرنګه چې په يوه حديث شريف کې د ابوهريرهرضي الله عنه په روايت نبی کريمﷺ فرمايلي دي: «من أفطر يوماً من رمضان من غير رخصة ولا مرض لم يقضه صوم الدهر كله وإن صامه»[2].

يعني: څوک چې له رخصت يا ناروغۍ پرته د رمضان يوه روژه وخوري، که ټوله زمانه هم روژه ونيسي د هغې ورځې اجر او ثواب به ونه مومي.

د اسلامي شريعت په حکمونو کې آسانتيا

په مبارک آيت کې داسې تصريح شوې: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ يعنې الله پاک پر تاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل درباندې نه غواړي.

۱- صحيح البخاری،کتاب الإيمان ، حديث ۸

۲- صحيح ابن خزيمه، کتاب الصيام، حديث۱۸۵٤.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آيتونو کې مهربان خدای ﷻ ناروغ، مسافر او عمر خوړلو کسانو ته د روژې په احکامو کې آسانتيا راوستې، ناروغ او مسافر ته يې اجازه ورکړې چې د ناروغۍ او د سفر د سختيو له امله روژه وخوري او وروسته يې قضايي راوړي. همدا راز هغو زړو او عمرخوړلو کسانو ته يې هم د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې د زوړوالي له امله روژې نه شي نيولای، دا کسان به د هرې روژې په مقابل کې فديه (يو فقير ته خواړه) ورکوي.

دا ډول احکام چې مکلفينو ته په کې آسانتيا راغلې وي په شريعت کې د (رخصت) په نامه ياديږي او د دې په مقابل کې هغه عادي حکمونه چې د تخفيف اړتيا په کې نه وي د (عزيمت) په نامه ياديږي. بايد وپوهيږو چې په شرعي احکامو کې رخصت او عزيمت دواړه د شارع يعنې الله پاک له لورې دي. له رخصت څخه ګټه اخيستل په عزيمت باندې د عمل کولو په څېر يو شرعي کار دی او کوونکی يې د اجر وړ دی. پيغمبر عليه السلام په هغه حديث کې چې عبدالله بن عمر ﵄ روايت کړی په شرعي مسايلو کې له رخصت څخه د ګټې اخيستلو په اړه فرمايي: «إن الله يحب أن تؤتى رخصه، كما يحب أن تؤتى عزائمه»[1] **ژباړه:** الله پاک د رخصت څخه ګټه اخيستل داسې خوښوي لکه په عزيمت عمل کول چې خوښ ګڼي.

د شرعي رخصتونو احکام، قران کريم او نبوي سنتو بيان کړي چې شرطونه او اړوند مسايل يې د فقهي په کتابونو کې په تفصيل سره موجود دي.

په شرعي احکامو کې د رخصت شتون د اسلامي شريعت په اعتدال او آسانتيا دلالت کوي او دا څرګندوي چې اسلام د فطرت دين دی، په شرعي احکامو کې داسې څه نشته چې د انسانانو د طبيعت، فطرت يا جسمي او روحي جوړښت سره ټکر ولري او د بشر له توان څخه پورته وي يا انسان په سختۍ کې واچوي، لکه چې الله پاک د طهارت او پاکۍ د احکامو په ترڅ کې فرمايي: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ [المائدة: ٦] **ژباړه:** الله پاک نه غواړي چې پر تاسو سختي راولي. په همدې ډول په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ [الحج: ٧٨] **ژباړه:** الله پاک په دين کې پر تاسو هيڅ سختي نه ده ايښې.

په فقه کې يوه قاعده شته چې وايي: «المشقة تجلب التيسير» يعنې سختي آسانتيا راولي. معنا يې دا ده چې هر کله پر مکلف باندې د کوم شرعي حکم په تطبيقولو کې سختي وي، نو همدا سختي له ځان سره رخصت او اسانتيا راولي[2]. د روژې په مبارکه مياشت کې ناروغانو، مسافرو او زړو افرادو ته د روژې خوړلو اجازه او په سفر کې د قصر لمونځ کولو اجازه هر يو

١- مسند امام احمد ابن حنبل، حديث ٥٧٠٣، صحيح ابن حبان، حديث ٣٥٥و ٢٧٨٧، مصنف ابن أبي شيبة ، حديث ٢٥٩٣٢.
٢- حاشيهء رد المحتار ج١/ ص ٢٠٤ وص ٢٠٥،وج٣/٢١٣،الأشباه والنظائر للحنفي ج٩٦/١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دي قاعدي غوره مثالونه دي. فقهاء وايي چې د ذکر شويو آيتونو تر څنګ دا آيت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ د دي فقهي قاعدي بنسټ دی چې: المشقة تجلب التيسير.

رسول الله ﷺ په ځيل پياوړي تعبير سره اسلام د اسانه دين په توګه راپېژندلی او فرمايي: «الدين يسر»[1] دين اسانتيا ده. همدا راز په هغه حديث کې چې انس بن مالك روايت کړی داسې امر کوي: «يسروا ولا تعسروا، وبشروا، ولا تنفروا...»[2] ژباړه: آسانتيا وکړئ او سختي مه کوئ، خلکو ته د دين په کارونو کې زېرى ورکړئ او هغوی له دين څخه مه زړه تورن کوئ. په بل روايت کې راغلي چې پيغمبر ﷺ دا حديث درې ځله تکرار کړ. د دې حديث تکرارول په دين کې په اسانتيا، په شرعي احکامو کې په سختي او غُلو نه کولو، خلکو سره په نيکه معامله او ديني کارونو کې په زيري ورکولو او د هغو کارونو او ويناوو څخه په ډډه کولو دلالت کوي چې له دين څخه د خلکو د متنفر کېدو لامل کيږي[3].

د رسول الله ﷺ له سيرت څخه هم څرګنديږي چې هغه مبارک به په کارونو کې اسانتيا ته ترجيح ورکوله. په متفق عليه حديث کې ام المومنين عايشه رضي الله عنها د رسول الله ﷺ د خوی په اړه داسې روايت کوي: «ما خير رسول الله ﷺ بين أمرين إلا أخذ أيسرهما، ما لم يكن إثما، فإن كان إثما كان أبعد الناس منه...» ژباړه: هيڅکله رسول الله ﷺ ته به دوو کارونو کې اختيار نه دی ورکړل شوی مګر هغه به اسانه غوره کاوه، ترڅو به چې ګناه پکې نه وه، که ګناه به پکې وه، نو د هر چا نه به يې زيات ځيل ځان ترې لرې ساته.

له پورتنيو مبارکو آيتونو او هغو حديثونو څخه چې په تفسير کې ذکر شول، دا څرګنديږي چې اسلام يو فطري او اسانه دين دی، د اسلام د نورو ځانګړتياوو تر څنګ دا ځانګړتيا د دې لامل شوې چې اسلامي ارزښتونه هيڅکله نه زړيږي او د قيامت تر ورځې په هر وخت او هر ځای کې د ټولو بشري نسلونو لپاره يو شان د منلو او تطبيقولو وړ دي.

د الله ﷻ په وړاندې د روژه لرونکو مرتبه

الله تعالی ربښتينو او مؤمنو روژه لرونکو ته چې د روژې له نيکمرغی څخه برخمن شوي او د الله ﷻ د اوامرو او فرائضو التزام او له نواهيو څخه يې ډډه کړې ده، زيری ورکوي چې که دوی الله ﷻ ته رجوع وکړي او خپلې اړتياوې له هغه څخه وغواړي، نو مهربان الله ﷻ دوی ته نژدې دی او د دوی هيڅ غوښتنه او دعا به رد نه کړي. لکه څرنګه چې الله ﷻ فرمايلي دي:
﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ....﴾

۱- صحيح البخاری حديث ۳۹، وصحيح ابن حبان ، حديث۳۵۲.
۲- صحيح البخاري، کتاب العلم، حديث ۶۹، صحيح مسلم ، حديث ۳۳۵۱، د امام مسلم په روايت کې د (بشروا) پرځای (سکنوا) لفظ راغلی دی.
۳- مصنف ابن أبي شيبة، حديث ۲۴۸۵۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارک آيت کې الله تعالی خپل پيغمبر ته خطاب کړی چې هر کله مؤمنان زما د لريوالي او نژديوالي په هکله له تا څخه پوښتنه کوي، نو زه دوی ته نژدې يم، هره دعا قبلوم چې له سالم زړه او پاک نفس څخه صادره شي.

د تفسير ځينو علماوو ويلي دي: په مبارک آيت کې د قرآن کريم د جاري اسلوب پرخلاف د(قل) (ووايه ای محمده!) کلمه د مؤمنانو د سوال په ځواب کې ساقطه شوې ده او الله تعالی خپل پيغمبر ته د (قل) په ټکي سره له امر کولو پرته خپلو بندګانو ته د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ (زه نژدې يم) په جملې سره ځواب ويلی، ترڅو خپلو بندګانو ته خپل ډېر نژدېوالی وښيي چې د مؤمن بنده د دعا او الله ﷻ ترمنځ هيڅ واسطه او پرده نشته[1].

په پورتني آيت کې بندګانو ته د الله نژدېوالی د مکاني نژدېوالي په معنا نه دی ځکه بندګانو ته د الله پاک مکاني نژدېوالی محال دی. بندګانو ته د الله پاک نژدېوالی په علم، قدرت، رحمت او د دعا په قبلولو سره دی، لکه چې الله پاک په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ [سورة ق: ۱۶] **ژباړه:** موږ انسان پيدا کړی دی او آن د هغه په زړه کې راپيدا کېدونکو وسوسو باندې پوهيږو او موږ د هغه له شهرګ نه هم زيات هغه ته نژدې يو.

د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ جمله د انسان په کړو او وينا باندې د الله پاک بشپړ علم ښيي، په دې معنا چې د انسان هيڅ کار او وينا له الله ﷻ څخه پټه نه ده.

روژه او د دعا قبلېدل

د دې لوست وروستی آيت چې غواړو تفسير يې کړو دا دی: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾

مشهور مفسر امام بيضاوي له مخکينيو آيتونو سره، چې د روژې په اړه دي، د دې آيت تړاو داسې څرګندوي: څرنګه چې په مخکينيو آيتونو کې الله پاک مومنانو ته د رمضان د بشپړې مياشتې په روژې نيولو، د الله پاک د شکر په ويستلو او د هغه پر لويي د اقرار کولو امر کړی و، په دې آيت کې يې دې ته متوجه کړل چې الله پاک د بندګانو له حالاتو خبر دی، د هغوی خبرې اوري او دعاګانې يې قبلوي[2].

۱- التفسيرالوسيط للطنطاوي، تفسير آيت۱۸۶ سوره‌ء البقرة.
۲- حاشية شيخ زاده على تفسير البيضاوي، ج۱/۴۹۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د روژې د آيتونو په منځ کې د دعا د آيت راتللو دليل امام ابن کثير داسې راښيي: الله پاک غواړي چې بندګانو ته د رمضان د روژې له بشپړولو وروسته او د روژه ماتي پر مهال د دعا کولو لارښوونه وکړي[1].

د روژې په جريان کې او د روژه ماتي پر مهال د روژتي د دعا قبلېدو په اړه له خوږ پيغمبر ﷺ څخه زيات احاديث رانقل شوي دي.

عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روايت کوي: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «للصائم عند إفطاره دعوة مستجابة. فكان عبد الله بن عمر إذا أفطر جمع أهله وولده ودعا»[2]. **ژباړه**: له رسول الله ﷺ څخه مې واورېدل: د روژه ماتي پر مهال د روژتي دعا قبوله ده. عبدالله بن عمر رضي الله عنه به د روژه ماتي پر مهال خپله مېرمن او کوچنيان رايوځای کړل او په ګډه به يې دعا کوله. په يو بل حديث کې له رسول الله ﷺ څخه روايت شوی چې فرمايي: «إن للصائم عند فطره دعوة ما ترد»[3]. **ژباړه**: د روژه ماتي پر مهال د روژتي داسې دعا ده چې نه رديږي.

په بل حديث کې پيغمبر ﷺ فرمايي: «ثلاثة لا ترد دعوتهم: الإمام العادل، والصائم حتى يفطر، ودعوة المظلوم...»[4]. **ژباړه**: د درې کسانو دعا نه رديږي: د عادل پاچا دعا، د روژتي دعا، ترڅو روژه ماته کړي او د مظلوم بنده دعا.

له دې امله روژتي بايد د روژې د مياشتې له برکتونو څخه په ګټې اخيستلو سره په دعا او زارۍ کولو کې زيار وباسي او له الله پاک څخه چې قاضي الحاجات (د حاجتونو پوره کوونکی) دی د خپلو روا مقصدونو په غوښتلو کې سستي ونه کړي.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د روژې د روحي او روغتيايي ګټو په هکله خپل نظريات وړاندې کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

امام فخرالدين رازي رحمه الله د رمضان د مبارکې مياشتې په هکله د الله ﷻ د فضل او رحمت دلايل په لاندې توګه بيان کړي دي:

❖ دا فريضه يوازې د اسلام د پيغمبر د امت لپاره فرض شوې نه ده، بلکې په پخوانيو امتونو هم فرض شوې وه، نو هر حکم چې عموميت ولري د هغه ترسره کول هم عام او آسانه وي.

١- تفسير ابن کثير، ج٢/ ص ١٩٣.
٢- مسند أبو داؤود الطيالسي،حديث ٢٢٦٢.
٣- سنن ابن ماجه ، کتاب الصوم، حديث ١٧٥٣. والمستدرک للحاکم ج١/ ص ٤٢٢.
٤- المسند للإمام أحمد بن حنبل، ج٢/ ص ٤٤٥،سنن الترمذي ، کتاب الدعوات ،حديث٣٥٩٨، سنن النسائي،حديث ١٧٥٢.

❖ د روژې فریضه د تقوی د حاصلیدلو لامل ده. که دا فریضه نه وای ، نو د تقوی د لوی فضیلت حاصلول به هم له منځه تللي و.

❖ الله تعالی دا لویه فریضه په ټاکلو او معلومو ورځو پورې محدوده کړې ده، که دا فریضه د تل او یا ډېرې مودې لپاره وای، نو د مؤمنانو لپاره ستونزمنه وه.

❖ الله تعالی د روژې میاشت له ټولو میاشتو نه غوره ګرځولې ده اوپه دې میاشت کې یې قرآن کریم نازل کړ.

❖ الله تعالی د مسافرو او ناروغانو لپاره د روژې نیولو تکلیف او ستونزه لرې کړې ده او د دوی لپاره یې د روژې نیول د راحت او هوساینې په ورځو کې روا ګرځولې ده.

پوښتنې

۱. د روژې د مبارکې میاشتې د مرتبې او فرضیت په هکله د لوست په رڼا کې معلومات ورکړئ.

۲. د اسلام په مقدس دین او نورو امتونو کې د روژې توپیر په لنډه توګه شرحه کړئ.

۳. د رمضان د میاشتې د روژې د نه نیولو له رخصت نه کوم کسان ګټه پورته کولی شي ؟

٤. کوم کسان چې د رمضان د میاشتې روژه په شرعی عذرونو خوري، باید څه وکړي؟

٥. که څوک پرته له شرعي عذره روژه پرېږدي، پر هغه باندې څه حکم مرتبیږي؟

٦. د لوست وروستی آیت په څه دلالت کوي؟ په لنډه توګه یې واضح کړئ.

۷. د رمضان د میاشتې په روژه کې د مؤمنانو لپاره د الله ﷻ د فضل او رحمت نښې او دلایل شرحه کړئ؟

کورنۍ دنده

د رمضان د روژې د ټولنیزو او فردي اغېزو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حج د مؤمنانو د نړیوال یووالي څرگندوی

قال الله تعالی: ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ۝ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ۝ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ۝ ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ۝ ذَلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾ [الحج: ۲۶-۳۰]

د ځینو کلمو معناوې

بَوَّأْنَا:	وموټاکه، چمتو مو کړ.
وَأَذِّن:	اواعلان وکړه.
رِجَالاً:	پیاده- پلي.
ضَامِرٍ:	د سفر او لوړې له امله ډنگر او ضعیف.
فَجٍّ عَمِيقٍ:	لرې او ژورې لارې، گوښې او اړخونه.
لْيَقْضُواْ:	پاک کړي، لرې کړي.
تَفَثَهُمْ:	خپله ناپاکي او خیرې.
الْعَتِيقِ:	پخوانی، د زورورو له غلبې څخه آزاد او خوندي.

ژباړه

یاد کړه هغه وخت چې موږ د ابراهیم علیه السلام لپاره د دغه کور(د کعبې د خونې) ځای ټاکلی و(له دې هدایت سره) چې له ما سره هیڅ شی مه شریکوه او زما کور د طواف کوونکو او قیام او رکوع او سجده کوونکو لپاره پاک کړه.

او خلکوته د حج لپاره عمومی اعلان وکړه چې هغوی تاته له هر لرې ځای څخه پلي او پر اوښانو سپاره راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترڅو هغه ګټې ووینې چې دلته د هغو لپاره موجودې دي او په څو ټاکلو ورځو کې په هغو څارویو باندې د الله ﷻ نوم واخلي چې هغه تعالی دوی ته ورکړي دي، په خپله یې هم وخوري او تنګ لاسو محتاجانو ته یې هم ورکړي.

بیا دې خپل خیرې اوګردونه لیرې کړي، خپل نذرونه (واجبات) دې پوره کړي او د لرغوني خونې طواف دې وکړي.

خبره همدا ده او څوک چې د الله ﷻ د وضع کړای شویو حرمتونو درناوی وکړي ، نو دا ورته د هغه د رب په وړاندې ډېره غوره ده او ستاسې لپاره څاروي حلال وګرځول شول، پرته له هغو شیانو څخه چې تاسې ته ښودل شوي دي، نو د بتانو له پلیتی نه ځان وساتئ او له دروغو ویناوو څخه ډډه وکړئ.

تفسیر

د کعبې شریفې د جوړښت اساس او مقصد

مبارک آیتونه بیانوي چې کعبه شریفه د توحید پر بنسټ جوړه شوې ده او د هغې د جوړښت مقصد د یو الله ﷻ عبادت او بندګي ده. الله پاک له لومړي شیبې څخه خپل خلیل ابراهیم علیه السلام ته د کعبې د جوړولو ځای معلوم کړ او ده ته یې امر وکړ، ترڅو د کعبې تهداب د سوچه توحید او د ده د عبادت پر بنسټ کېږدي. دا کعبه د شرک او ګمراهی له شکوکو او له ظاهري او معنوي پلیتیو څخه پاکه کړي. لکه څرنګه چې یې فرمایلی دي: ﴿ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا ﴾

بیا الله تعالی خپل نبي حضرت ابراهیم ؑ ته امر وکړ چې د کعبې د ودانی له جوړولو وروسته د الله ﷻ بندګانو ته اعلان وکړي چې د کعبې شریفې حج ته راشي. هغه وخت به هغوی ووینې چې د الله ﷻ مومن بندګان د ځمکې له هرې ګوښې او کنارې څخه پلي او سپاره او په هره زمانه کې به په خپلو موجودو وسایلو سره د الله ﷻ د کور د حج او زیارت په نیت ډله ډله راځي او تر قیامته پورې به دا خوځښت، کوښښ او هلې ځلې دوام لري.

ابن کثیر په خپل تفسیر کې لیکلي دي: کله چې ابراهیم ؑ کعبه شریفه جوړه کړه ، نو الله ﷻ ورته امر وکړ چې خلک د بیت الله شریف د حج لپاره راوغواړي. ابراهیم ؑ وویل: ای زما پالونکیه: زه څرنګه خلک ستا د کور حج ته را وغواړم حال دا چې آواز به مې د ټولو غوږونو ته ونه رسیږي؟ نو ورته وویل شول چې ته اعلان وکړه او رسونه یې

ماته پرېږده. ابراهیم علیه السلام اعلان وکړ، خلک یې د بیت الله الحرام حج ته راوبلل. الله تعالی د ابراهیم علیه السلام دا اعلان د ځمکې ټولو سیمو ته ورساوه او ټولو موجوداتو د (**لبیک اللهم لبیک**) غږ پورته کړ چې د الله جل جلاله د دې وعدې مطابق د ملیونو انسانانو زړونه، د نړۍ په ګوټ، ګوټ کې د کعبې شریفې په لوري هوسیږي او د هغې په لیدو او طواف روښانه کیږي او دا خوځښت به تر قیامته پورې جاري وي.

حج د خیر، برکت او ګټې موسم

پورتني آیتونه د حج او اړوندو شعایرو په هکله دي. حج د اسلام پنځم رکن او د دې ستر انسان جوړوونکي دین له مهمو شعایرو څخه دی. حج په هر هغه مکلف مسلمان باندې فرض دی چې د ادا کولو جسمي او مالي توان یې ولري. میلیونونه مسلمانان په کال کې یو ځل د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د حج په ایماني غونډه کې سره راټول او د اسلامي امت د یووالي څرګندونه کوي. د احرام په سپینو جامو کې له اخلاص او ایمانه په ډکو اوازونو په یوه وخت او یوه ځای کې دا جملې تکراروي چې: «**لبیک اللهم لبیک، لبیک لاشریک لک لبیک،إن الحمد والنعمة لک والملک، لاشریک لک**» (موږ حاضر یو! ربه موږ حاضر یو! ته شریک نه لرې! موږ حاضر یو! بېشکه ثنا او نعمتونه ستا دي، پاچاهي ستا ده، ته سیال او شریک نه لرې.)

د حج عبادت د انسانانو تر منځ د برابرۍ او مساوات څرګندوی دی. په دې انسان جوړوونکي عبادت کې ملیونونه نارینه او ښځینه، د نړۍ له بېلابېلو سیموڅخه، په بېلابېلو ژبو، بېلابېلو رنګونو، د مختلفو قومونو او توکمو څخه په یو رنګ جامو، یوه غږ، یوه وخت او ځای کې واحد الله جل جلاله ته په عبادت مشغولیږي او په بې ساري ستره غونډه کې د انسانانو برابري نندارې ته وړاندې کوي.

حج د ګناهونو د مغفرت لامل ګرځي او بدله یې جنت ته ننوتل دي. پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایي: «**الحج المبرور لیس له جزاء الا الجنة**»[1]. د قبول شوي حج بدله جنت دی. په بل حدیث کې خوږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایي: «**من حج فلم یرفث ولم یفسق، رجع کیوم ولدته أمه**»[2]. یعنې چا، چې حج ادا کړ او په هغه کې یې د جماع او د جماع له مقدماتو څخه (چې په حج او عمره کې د احرام

۱- مسند امام احمد بن حنبل،حدیث ۷۱۹۳، و مسند الحمیدی ، حدیث۹۶۸.
۲- متفق علیه، صحیح البخاری، حدیث۱۷۳۳، و صحیح مسلم، حدیث ۲۴۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ممنوعاتو څخه دي) ډډه وکړه او د فسق (د حرامو ارتکاب او د فرایضو پرېښودلو) مرتکب نه شو، له ګناه څخه داسې پاکيږي لکه له مور څخه چې نوی زيږېدلی وي.

هماغسې چې په مبارک آيت کې راغلي: ﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾؛ حج د يو الله په وحدانيت اقرار او د هغه څخه د شريک نفی کول دي، حج له ټولو درواغجنو خدايانو او باطلو معبودانو څخه د کرکې څرګندونه ده. حج له ظالمو او ستمګرو قوتونو څخه د بېزارۍ اعلان دی، حج د بندګانو د اسارت له منګولو څخه د انسانانو پر آزادۍ ټينګار دی.

د مبارک آيت بله ټينګه غوښتنه دا ده چې څرنګه چې حقيقي لويوالی يوازې الله ﷻ لره دی، بايد د هغه د شعايرو حرمت وساتل وشي ﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾.

بل ټکی چې الله تعالی په ذکر شوي آيت کې بيان کړی دا دی چې مؤمنان د بيت الله حج ته په راتګ سره خپلې ګټې لاس ته راوړي. قرآنکريم د«منافع» لفظ په ذکر شوي آيت کې د نکرې په توګه ياد کړی چې د منفعت ټولو ډولونو ته شامليږي او شمير يې ممکن نه دی. دا هم د قرآن کريم له معجزو څخه يوه معجزه او د کعبې شريفې ښيګڼه او برکت دی چې د تاريخ په اوږدو کې مؤمنان او الله پالونکي انسانان هر کال د ځمکې له ګوټ ګوټ نه مکې مکرمې ته راټوليږي او يوه نړيواله غونډه جوړوي او د خپلو ديني او دنيوي ګټو شاهدان وي. د مؤمنانو له ديني ګټو څخه يوه دا ده چې الله تعالی يې ګناهونه ببښي او دعاګانې يې قبلوي او له هغوی څخه راضي کيږي. دنيوي ګټې يې دا دي: په دې مقدس او پاک ځای کې د مسلمانانو راغونډېدل، يو له بل سره پېژندګلوي، مرسته او په خپلو کې يو بل ته د ښيګڼې لاس غځول، بې وزلو ته د خوړو ورکول، مالي ګټې، لکه: د حلال او روا تجارتي مالونو تبادله او نورې بېلابېلې هغه ښېګڼې چې د زمانې په تېريدو رامنځته کيږي او مسلمانان به يې په راتلونکې کې شاهدان اوسي.

همدارنګه الله تعالی په ذکر شويو مبارکو آيتونو کې په دې مقدس او پاک ځای کې د انسانانو تر منځ مساوات او برابرۍ ته اشاره کړې او د پاک الله په يووالي او له شرک او بت پالنې څخه په ډډه کولو يې ټينګار کړی.

فعاليت

زده کوونکي دې د بيت الله الحرام د حاجيانو د ګټو په باره کې، چې د عموم لپاره د نکرې په صيغه ذکر شوي دي، بحث او څېړنه وکړي او خپل نظريات دې په ترتيب سره بيان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې ډېرې ګټې او لارښوونې پرتې دي، چې ځینې یې دا دي:

❖ د کعبې شریفې د ودانولو وجوب، کله چې له نړیدو سره مخ شي.

❖ کعبه او بیت الله الحرام باید پاك او ستره وساتل شي او د طواف کوونکو او لمونځ کوونکو لپاره چمتو واوسي او باید له هر ډول شرك، ګناه، جګړو او شخړو څخه خوندي وي.

❖ د بیت الله الحرام د حاجیانو لپاره د آسانتیاوو د چمتو کولو په خاطر د دفترونو او موسسو جوړولو مشروعیت.

❖ د حج په سفر او د حج په موسم کې مشروع تجارت جواز لري.

❖ مسلمانان د حج د فریضې په ادا کولو کې ګڼې دیني او دنیوي لویې ګټې لاس ته راوړي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې او لغات معنا کړئ:

(بَوَّأْنَا – وَأَذِّن – رِجَالاً – ضَامِرٍ – فَجٍّ عَمِيقٍ – لْيَقْضُوا)

۲. کعبه شریفه چا جوړه کړې ده؟

۳. کعبه شریفه د کومو مقصدونو لپاره جوړه شوې ده؟

٤. د حج د ارکانو نومونه واخلئ.

۵. د حج ځینې دیني او دنیوي ګټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

په حج کې د انسانانو د مساوات او برابرۍ په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

له خلکو سره نیکي او ښېګڼه

قال الله تعالی: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۞ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ۞ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ [النساء: ۳۶-۳۹]

د ځينو کلماتو معناوي

ذِي الْقُرْبَى:	د خپلوۍ لرونکي(خپلوان).
وَابْنِ السَّبِيلِ:	مسافر.
وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى:	د خپلوۍ لرونکی ګاونډی(ګاونډی چې خپلوان وي.)
وَالْجَارِ الْجُنُبِ:	پردی ګاونډی(ګاونډی چې خپلوان نه وي.)
وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ:	د سفر ملګری، همیشنی دوست، مېره یا ښځه.
وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ:	مریان او وینځې.
مُخْتَالًا:	په تکبر او غرورسره په لاره تلونکی.
فَخُورًا:	په نسب، چوکۍ اومال فخر او وياړکوونکی.
قَرِينًا:	نژدې ملګری، يو له بل سره تړلی.

ژباړه

او تاسو ټول د الله بندګي وکړئ، له هغه سره هيڅ شی مه شريکوئ، لـه مور او پـلار سره غوره چلن وکړئ، له خپلوانو، يتيمانو او مسکينانو سره نيک چلن وکړئ او لـه خپلوانو ګاونډيانو سره، پرديو ګاونډيانو سره، د څنګ له ملګري او مسافر سره او لـه هغو وينـزو او غلامانو سره چې ستاسې په لاس کې وي، د احسان چا ل چلن وکړئ. يقيناً الله داسې څوک نـه خوښـوي چې کبرکوونکی، مغروره او په خپله لوړتيا وياړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او داسې کسان هم د الله ﷻ نه خوښيږي چې بخيلي کوي او نورو ته هم د بخيلۍ کولو لارښوونه کوي او هغه څه(شتمني) پټوي چې الله ﷻ په خپله پېرزوينه هغو ته ورکړې ده. د دغه راز نعمت منکرو خلکو لپاره موږ رسوا کوونکی عذاب تيار کړی دی.

او هغه خلك هم د الله ﷻ نه خوښيږي چې خپل مالونه صرف خلکو ته د ښودلو(ريا) لپاره لګوي او په حقيقت کې نه پر الله ﷻ ايمان لري او نه د آخرت په ورځ. رښتيا دا ده چې شيطان د چا ملګری شي د هغه ډېره بده ملګرتيا په برخه شوه.

په دغو خلکو به څه شوي وای که دوی پر الله ﷻ او د آخرت په ورځ ايمان راوړی وای او څه چې الله ﷻ ورکړي دي له هغونه يې لګولي وای؟ که دوی داسې کولای، نو له الله ﷻ څخه د دوی د نيکۍ حال پټ نه پاتې کيږي او هغه وربانديې پوهيږي.

تفسير

له نورو سره احسان او ښېګڼه

الله تعالی په دې ذکر شويو مبارکو آيتونو کې مؤمنانو ته شرعي احکام بيان کړي دي چې عمل پرې وکړي او د دنيا او آخرت نيکمرغي يې په برخه شي. په لومړني آيت کې الله تعالی خپلو بندګانو ته امر کړی چې خاص د ده عبادت وکړي او شريك ورسره ونه نيسي. همدارنګه له خپل مور او پلار سره ښېګڼه وکړي او د دوی له پيروی نه سرغړونه ونه کړي. همدارنګه له خپلوانو، يتيمانو، فقيرانو او خپلو او پرديو ګاونډيانو او دوستانو، لکه مېړه او ميرمن، د سفر ملګری، ټولګيوال او د دفتر همکار، مسافرو، نوکرانو او نورو سره ښېګڼه او احسان وکړي. البته له ذکر شويو خلکو سره احسان او نيکي يو تأکيدي او ضروري امر دی، که نه احسان او ښيګڼه په اسلام کې په هر حالت کې د مسلمان وجيبه او مسؤليت دی، لکه چې الله تعالی په بل آيت کې فرمايلي دي: ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [البقرة: ۱۹۵] يعني نيکي وکړئ يقيناً الله نيکي کوونکي خوښوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د خپل ښوونکي په لارښوونه د ګاونډيانو د ډولونو په باره کې او د دوی د هريوه د حقوقو په هکله د اسلام له نظره بحث او خيړنه وکړي او د ټولګيوالو په مخ کې دې شرحه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بخل او تکبر بدوالی

په دویم آیت کې الله تعالی بخل او تکبر د دوو ناوړو صفتونو په توګه یاد کړي دي او په ډاګه کړې یې ده چې هغه تعالی د دې دواړو صفتونو لرونکي نه خوښوي. مبارک آیت په مال او علم کې بخل کول دواړه ناوړه کارونه ښودلي دي. اهل کتابو چې د اسلام د پیغمبر صفتونه په خپلو کتابونو کې ښه پیژندل، خو پټول یې. د هغوی دا کار تر ټولو ناوړه بخل شمېرل کیږي.

همدارنګه د مدینې یهودیانو به انصارو ته ویل: له محمد او یارانو سره یې مالي مرستې مه کوئ چې تاسو به د فقر او بېوزلی سره مخ شئ. الله تعالی د دې بخل او شومتیا په وړاندې دوی ته د ډېر سخت عذاب زیری ورکړ او فرمایي: ﴿ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَاباً مُهِيناً﴾.

الله تعالی د منافقانو ډله چې په الله او د آخرت په ورځ ایمان نه لري، خو د خلکو د غولونې او ریا په خاطر څه مالونه صدقه کوي، ملامته کړې او د شیطان دوستان یې معرفي کړي دي. په پای کې یې دوی ته د بدو پایلو او دردناک عذاب وعده ورکړې. بیاهم مبارک آیت منافقان د ایمان تصحیح ته رابللي، ترڅو د نفاق او د الله ﷻ د لعنت له دایرې څخه ووځي. لکه چې د دوی په هکله فرمایي: ﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ﴾. یعنې څه زیان به دوی ته رسیدلی وای، که چېرې یې په الله او د آخرت پر ورځ ایمان راوړی وای او له هغه څه نه چې الله دوی ته ورکړي یو څه یې نفقه کولای؟!

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شویو آیتونو ځینې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي:

❖ عبادت یوازې او یوازې د الله پاک حق دی او هیڅ شی باید ورسره پکې شریک نه شي.

❖ په دې آیت او نورو آیتونو کې له مور او پلار سره ښېګڼه کول د الله پاک د توحید او عبادت پسې متصل ذکر شوي چې د مور او پلار سره د ښېګڼې او درناوي کولو په اهمیت دلالت کوي.

❖ له نورو سره ښېګڼه کول د مسلمان دنده او مکلفیت دی.

❖ فخر او ویاړ چې له غرور او تکبر نه پیدا کیږي د الله ﷻ په وړاندې یو ناوړه او کرکجن عمل دی.

❖ بخل او په هغه امر کول حرام کار دی، همدارنګه د علم او پوهې پټول هم حرام دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ربا حرمت او دا چې ربا کاران ترټولو زيات بد دي.
- د نا اهلو ملګرو بدي، چې يو بل بدو او ناوړو کارونوته رابولي.

پوښتنې

۱. لومړي مبارك آيت د لسو حقونو په اداء کولو امر کړی، هغه لس حقونه کوم دي؟

۲. په علم او پوهه کې له بخل څخه مراد څه شی دی؟ ديوه مثا ل په ترڅ کې يې څرګند کړئ.

۳. په پورتني آيت کې د ربا کارانو بدي بيان شوې ده. له ربا کارانو څخه په دې آيت کې کوم کسان مراد دي؟

٤. په تېر شوي آيت کې شيطان د کومو خلکو ملګری ښودل شوی او د شيطان د ملګرتيا پايلې څه دي؟

کورنۍ دنده

د آيتونو او احاديثو په رڼا کې (د علم په خپرولو کې د بخل کولو زيانونه) تر سرليك لاندې پنځلس کرښې مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ۞ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [البقرة: ۱۷۲-۱۷۶]

د ځينو کلمو معناوې

طَيِّبَات: د طيب جمع ده، حلال شيان.
الْمَيْتَةَ: له ذبحې پرته مړ شوی حيوان.
وَالدَّمَ: د ذبحې په وخت کې روانه وينه
أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ: هغه چې د الله له نامه پرته د بل چا په نوم ذبحه شوی وي.
اضْطُرَّ: اړايستل شو. د لوږې يا وهلو په وسيله.
غَيْرَ بَاغٍ: بغاوت او تېری کوونکی نه وي.
ولاعَادٍ: له حد نه تېرېدونکی نه وي.

ژباړه

ای مؤمنانو که تاسې په رښتيا سره د الله بندګي کوونکي ياست، نو کوم پاک شيان چې موږ درکړي دي، هغه په ډاډه زړه خورئ او د الله شکر وباسئ.
د الله له لوري که پر تاسې څه بنديز لګول شوی، نو هغه دا دی چې مرداره مه خورئ، د وينې او خنزير د غوښې له خوړلو ډډه وکړئ او داسې کوم شی مه خورئ چې پرهغه له الله نه پرته د بل چا نوم اخيستل شوی وي. هو، که څوک د اړتيا په حالت کې وي او له دغو شيانو څخه کوم شی، پرته له دې چې د الهی حکم د ماتولو اراده ولري يا له حده تېری وکړي، وخوري، نو پرهغه څه وبال او ګناه نشته. الله ښښونکی او رحم کوونکی دی.

تفسير

د جاهليت په زمانه کې د عربو مشرکانو د خپلو پلرونو او نيکونو په پوچ او بې مفهومه تقليد سره هغه حيوانات چې الله ﷻ حلال ګرځولي وو، په مختلفو بنو د بتانو په نامه نذر

کول او په ځانونو يې حرام کړي وو. همدارنګه اهل کتابو، په تېره نصاراو او ځينو نورو ملتونو، په خپل باطل ګومان خپل نفس ته په عذاب ورکولو او له مختلفو نعمتونو څخه د ځان په محرومولو الله ﷻ ته نژديوالی غوښته.

الله تعالی محمدي امت ته په ټولو ملتونو او امتونو غوره والی وباښه او هغه يې وسط او منځګړی امت وګرځاوه. په تېرشويو آيتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کړی کوم څاروي او نور پاکيزه شيان چې الله ﷻ د روزۍ په عنوان تاسو ته حلال کړي دي، هغه وخورئ، خو د دې نعمتونو په وړاندې د خپل پروردګار په الوهيت او ربوبيت اعتراف وکړئ، د الله ﷻ شکر او ستاينه ادا کړئ او دغه الهي نعمتونه د مشرکانو او نورو ملتونو په څېر په ځانونو مه حراموئ، ځکه الله تعالی وينه، د خنزير غوښه، د هغه حيوان غوښه چې پخپله مړ شوی وي او يا پرې د الله تعالی له نوم پرته د بل چا نوم اخيستل شوی وي، حرام ګرځولي دي. خو سره له دې هم که څوک مجبور او ناچاره شي ، نو له هلاکت نه د ځان ژغورلو لپاره له همدې حرامو شيانو څخه ګټه اخيستلی شي، په دې شرط چې د دې حرامو شيانو په خوړلو کې يې د خپل نفس لذت او خوشحالي مراد نه وي او يا دې حرامو ته په حلالو شيانو غوره والی ورنه کړي. همدارنګه دا حرام خواړه د ضرورت له اندازې زيات ونه خوري، بلکې دومره وخوري چې خپل ځان له هلاکته وژغوري.

په دويم آيت کې الله پاک ځينې شيان حرام کړي دي او مسلمان مکلف دی چې له خوړلو يې ځان وساتي. له شک پرته د نوموړو شيانو په حراموالي کې زياتې ګټې او حکمتونه شته، ځکه عليم او حکيم خدای په خپل ازلي علم او حکمت سره ښه پوهيږي چې کوم شيان انسانانو ته ګټور او کوم ورته زيانمن دي. نن چې د قرآن مجيد له نزول څخه څه د پاسه څوارلس سوه کاله تېر شوي دي، علمي څېړنې ښيي د هغو شيانو خوړل چې اسلام منع کړي دي، لکه د خوګ غوښه، مرداره، شراب، مخدره توکي، او داسې نور د انسان روغتيا ته په زيان رسولو سربېره د نورو زياتو اقتصادي او ټولنيزو زيانونو لامل هم کيږي.

د هغو څارويو د غوښې خوړلو تحريم د آيت بله غوښتنه ده چې له الله پاک څخه پرته د بل چا په نامه ذبحه يا نذر شوي وي. پرته له شکه ذبحه او نذر د لمانځه، روژې، زکات، دعا، رکوع او سجدې په څېر د عبادت له ډولونو څخه دي او له الله ﷻ پرته د بل چا عبادت کول شرک او ناروا عمل دی، ځکه عبادت يوازې او يوازې د الله ﷻ لپاره خاص

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. مسلمانان په هر لمانځه کې په وار وار سره د دې آيت په لوستلو ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ [الفاتحة: ٤] د يو خدای سره ژمنه کوي چې يوازې د هغه عبادت به کوي او د هغه سره به هيڅوک په عبادت کې نه شريکوي.

الله تعالی د آيت په آخر کې په مومنانو احسان کړی، عفوه او بښنه يې ورته اعلان کړې او د خپل دين په آسانی يې ټينګار کړی.

فعاليت

زده کوونکي دې د خپل ښوونکي په لارښوونه د ﴿غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ د مفهوم په هکله بحث او څېړنه وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ الله تعالی په خپلو بندګانو نعمتونه پيرزو کړي دي چې له هغو څخه د حلالې او پاکې روزۍ په توګه ګټه واخلي او د الله ﷻ شکر او ستاينه وکړي.

❖ په مبارک آيت کې حلال شيان د خپل عاموالي او زياتوالي له مخې شمېرل شوي نه دي، يوازې حرام شيان شمېرل شوي او نومونه يې ياد شوي دي.

❖ ميته (مردار) هغه حيوان دی چې پرته له ذبحې يې سا وتلې وي.

په مړو حيواناتو کې ټول هغه حيوانات شامل دي، چې زندۍ شوي وي، وهل شوي وي، له کوم لوړ ځای څخه لويدلي وي، په ښکر وهل شوي وي يا ځيرونکو حيواناتو نيم خوړلي وي او يا د ژوندي حيوان له بدن څخه کومه ټوټه غوښه پرې شوې وي.

❖ همدارنګه خوږ پيغمبر ﷺ په صحيح حديث کې د څيرونکو حيواناتو او پنجې لرونکو مرغانو له خوړلو منع کړې او هغه يې حرام ګرځولي دي.

❖ ماهي (کب) او ملخ د پيغمبر ﷺ د دې حديث پر بنسټ د مردار حيوان له حکم څخه خارج دي، چې فرمايي: "أحلت لنا ميتتان ودمان: السمك والجراد والكبد والطحال" يعني مونږ ته دوه مړه او دوه وينې حلالې شوې دي: ماهی او ملخ، ينه او توری.

❖ حرامه وينه هغه ده چې له ژوندي حيوان څخه يا د حيوان د ذبحې په وخت کې جاري شوې وي، خو کومه وينه چې له غوښې سره ګډه ده، هغه حرامه نه ده، خوړل يې باک نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د خوګ غوښه، غوړي، پوستکی او ټول اجزاء يې په حرمت کی شامل دي.

❖ الله تعالی د ذکر شويو حرامو شيانو خوړل د ضرورت او ناچارۍ يعنې د نفس د هلاکت له ويرې په دې شرط روا کړي، چې په آيت کې راغلې استثناګانې مراعات شي.

پوښتنې

۱. د لاندې کلمو او لغاتو معنا روښانه کړئ:

(الْمَيْتَةَ، وَالدَّمَ،أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ، اضْطُرَّ، غَيْرَ بَاغٍ، عَادٍ)

۲. کوم شيان دي چې په آيت کې حرام ګڼل شوي دي؟

۳. د مردارو حيواناتو له ډلې څخه کوم حيوانات مستثنی دي؟ په نبوي حديث يې ثابت کړئ.

٤. حرامه وينه کومه ده؟ واضحه يې کړئ.

٥. له ﴿وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ څخه مراد څه شی دي او ولې د محرماتو په ډله کې راغلی دي؟

٦. مسلمان په کوم حالت او د کومو شرطونو لاندې کولای شي له حرامو شيانو ګټه واخلي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د بېلابېلو حرامو خوړو د صحي او ټولنيزو زيانونو په اړه شل کرښې مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول)

قال الله تعالى: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۞ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۞ قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [البقرة: ۲۶۱-۲۶۴]

د ځینو کلمو معناوې

يُضَاعِفُ:	زیاتوي، څو برابره کوي يې.
مَنّاً:	احسان بارول، د خیراتونو یادونه د فخر، ویاړ او غوره والي غوښتلو په نیت.
أَذىً:	آزار ورکول په بده او ناوړه خبره چې عزت ته يې زیان ورسیږي.
قَوْلٌ مَعْرُوفٌ:	نیکه او ښه وینا.
مَغْفِرَةٌ:	ښښنه د فقیر او درویزه ګر له بد چلن څخه تېریدنه.
غَنِيٌّ:	ذاتي بډای چې هیڅکله نه محتاجیږي.
حَلِيمٌ:	عفو کوونکی، جزا ورکولو ته بیړه نه کوونکی.
صَفْوَانٍ:	ښویه تیږه.
وَابِلٌ:	سخت باران.
صَلْداً:	لغړه، له خاورو پاکه.

ژباړه

کوم خلك چې خپل مالونه د الله په لاره کې لګوي د هغو د لګښت مثال داسې دی لکه چې یوه دانه وکرله شي او له هغې نه اووه وږي زرغون شي او په هر وږي کې سل دانې وي، په همدې ډول کله چې د چا عمل ته د الله خوښه شي، زیاتوالی پکې راولي هغه هم پراخوونکی او هم د علم څښتن دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم خلك چې خپل مالونه د الله په لار کې لګوي او له لګښت نه وروسته پاسلونه نه کوي (احسان نه بار وي)، نه آزار ورکوي، د هغو ثواب د هغو له رب سره دی او پر هغو څه وېره، ترهه، غم او خپګان نشته.

یوه خوږه خبره کول او له یوې ناوړې خبرې نه تېرېدل له هغه خیرات نه ډېر ښه دي چې ورپسې ازارول وي، الله ﷻ بې نیازه دی او زغم د هغه صفت دی.

ای مؤمنانو! خپل خیراتونه په پاسلونه او ازار رسولو د هغه چا په څېر مه باطلوئ چې خپل مال مازې خلکو ته د ښودلو لپاره لګوي، نه یې پر خدای ایمان وي او نه د آخرت په ورځ، د هغه د لګښت مثال داسې دی لکه یوه ښویه تیږه چې دوړه پرې ناسته وي، کله چې سخت باران پرې وورېږي، ټوله دوړه ترې یوسي او تیږه هماغسې ښویه سوتره پاتې شي. دې خلکو چې په خپل ګومان سره د خیرات کومه نیکي ګټلې ده له هغې نه هېڅ شی، د هغو لاس ته نه ورځي او کافرانو ته الله ﷻ سمه لاره نه ښیي.

تفسیر

د نازلېدلو سبب

د یو روایت له مخې دا مبارک آیت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ...﴾ د حضرت عثمان بن عفان او عبد الرحمن بن عوف په هکله نازل شوی. عثمان بن عفان د تبوک په غزا کې د اسلام لښکر مجهز کړ او عبدالرحمن بن عوف خپله نیمه پانګه، چې څلور زره در همه وه، د تبوک د غزا په خاطر د اسلام پیغمبر ﷺ ته وړاندې کړه . د الله رسول ﷺ داسې دعا ورته وکړه: الله ﷻ دې په هغه څه کې چې خیرات او صدقه دې کړل او په هغه څه کې چې ځان ته دې وسپمول، برکت واچوي. همدارنګه د عبدالرحمن بن سمره د روایت مطابق کله چې عثمان بن عفان زر دیناره د نبی کریم ﷺ په حضور کې کېښودل، نبی کریم ﷺ د خوشحالی په حال کې دا روپۍ په خپلو مبارکو لاسونو لاندې باندې کولې، ویې فرمایل:" لویه خدایه، زه هم ترې راضي شوم او ته هم ترې راضي اوسه."

د الله ﷻ په لار کې د مال لګولو څو برابره اجر

مفسرینو کرامو ویلي دي چې د ذکر شویو آیتونو حکم هر هغه مخلص نفقه ورکوونکي ته شامل دی چې خپل مال یې د الله ﷻ په لاره کې لګولی وي، قرآن کریم یې حالت د هغه تخم له دانې سره تشبیه کړی چې په حاصلخیزه ځمکه کې شنه شي، ښه وده وکړي او اووه وږي راوباسي چې په هر وږي کې سل دانې وي. دا ښایسته تشبیه هغه روښانه تعبیر دی چې الله تعالی د خپلو مؤمنو بندګانو د سوچه او ښایسته عملونو اجر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثواب داسې درنوي، لکه هغه روغه دانه چې په ښه حاصل ورکوونکې ځمکه کې وکرل شي او ښه زيات حاصل ورکړي.

بيا مبارک آيت بيانوي چې الله تعالی د الله په لارکې د مال لګوونکو اجر او ثواب څو برابره کوي، بلکې د صدقې او مال لګولو اجر او ثواب د انفاق کوونکي حالت ته په پام سره تر اووه سوه چنده زيات ورکوي. لکه چې الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿والله يُضَاعِفُ لِمَن يَشَآءُ﴾. هرکله چې صدقه په خالص نيت لـه سالم زړه څخه، لـه پاک نفس څخه او د حلال مال څخه په مناسب ځای کې ورکړل شي، په باوري توګه د هغې ثواب څو برابره، بلکې بی حسابه دی. ځکه د الله ﷻ فضل، احسان او ښښنه حدود نه لري. لـه همدې امله مبارک آيت په دې لويه وعده ختم شوی: ﴿والله وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ يعني په خپل پراخ فضل او علم سره هرانسان ته د ده د نيت اوعمل برابر بدله ورکوي.

احسان بارول او ازار رسول صدقې باطلوي

ورپسې آيت کې پر محتاج او درويزګر باندې د صدقه کوونکي احسان بارول او ازار رسول په سختو ټکو غندل شوي دي. دغه مبارک آيتونه ټينګار کوي لکه څرنګه چې الله تعالی د مخلصانه صدقې او د الله ﷻ په لاره کې د لګښت اجر او ثواب څو برابره کوي او خاوند يې له هرډول ويرې او انديښنو څخه په خپل امان کې ساتي، په همدې اندازه هغه صدقه او انفاق چې د ريا او احسان بارولو او ازار رسولو سره مل شي، باطل او بی اغېزې کيږي او څښتن يې په دنيا او آخرت کې د سخت عذاب وړ ګرځي. په مبارک آيت کې د احسان بارولو او ازار رسولو څخه مقصد دا دی چې صدقه کوونکی د توهين او سپکولو په نيت صدقه اخستونکي ته خپله مرسته او صدقه وريادوي او احسان پرې اچوي اويا په بل ډول ورته ضرر او زيان رسوي. لـه همدې امله الله پاک فرمايي چې فقير، محتاج او درويزه ګر ته نيکه خبره کول له هغې صدقې څخه غوره دي چې لـه ضرر او زيان سره مله وي، ځکه نيکه خبره او د درويزګر د ټينګار په مقابل کې هغه ته عفوه او ښښنه، له يوې خوا د درويزګر د نفس د پاکی، مينې او محبت لامل ګرځي او له بلې خوا اجر او ثواب پرې حاصليږي، خو هغه صدقه او انفاق چې له احسان او منت سره مل وي، د فقير او محتاج د زړه ماتيدو او بې عزتی لامل ګرځي او د هغه رنځ او درد زياتوي.

د اسلام د پيغمبر ﷺ صحيح حديث دی چې: «الكلمة الطيبة صدقة»[1] يعني: ښه خبره صدقه ده.

۱- صحيح البخاری، صحيح مسلم حديث ۱۰۰۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستي آيت د تهديد او وېرولو په لهجه مؤمنانو ته خطاب کړی او په صدقه کولو کې يې له احسان بارولو او ضرر رسولو څخه منع کړې دي. ځکه احسان بارول او ضرر رسول د صدقې او مال لګولو ثواب د الله جَلَّجَلَالُهُ په نزد له منځه وړي او صدقه کوونکی د خلکو له منني او احسان څخه هم محروموي. له ابن عباس رضی الله عنهما څخه روايت دی چې د الله پيغمبر ﷺ فرمايي: "لا يدخل الجنة مدمن خمر، ولا عاق لوالديه، ولا منّان"(1)

يعني: عادتي شراب څښونکی، د مور او پلار عاق(نامنونکی) اولاد او احسان باروونکی جنت ته نه شي داخليدای.

مبارک آيت هغه صدقه چې احسان بارول او ځورول ورسره مل وي، له هغه منافق سره تشبيه کړې چې د ريا او ځان ښودنې په خاطر صدقه کوي او د الله جَلَّجَلَالُهُ له اجر او ثواب څخه محروم وي. مبارک آيت مؤمنانو ته خطاب کوي چې خپلې صدقې او نفقې په احسان بارولو او ځورولو مه باطلوئ، ترڅو د هغه منافق په څېر نه شئ چې ريايي او نمايشي اعمال يې له منځه تللي وي. د احسان بارولو او ځورولو سره مل صدقه د هغې تيږې په څېر ده چې لږه دوړه پرې پرته وي خو د سخت باران د اوريدو له امله تيږه له دوړو او ګرد څخه پاکه شي او هيڅ حاصل نه ورکوي.

د منافق د ريايي اعمالو حالت همداسې دی چې د الله جَلَّجَلَالُهُ په دربار کې اجر او ثواب نه لري او نه له هغه څخه څه ګټه په لاس راوړي او الله جَلَّجَلَالُهُ کافرانو ته چې کفر يې پر ايمان غوره ګڼلی، د ګټې په لوري هدايت نه کوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې په صدقې او مال لګولو کې د احسان د بارولو او ځورولو په هکله څو داسې نمونې، چې زموږ په ټولنه کې رواج لري، بيان کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له مبارکو آيتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کيږي:

❖ د صدقه کوونکي لپاره د صدقې اونفقې غوره والی او د هغې ګټې او پايلې.

❖ د الله جَلَّجَلَالُهُ په لارکې په مال لګولو باندې د احسان اچولو او ځورولو حراموالی.

❖ په دنيا کې د خلکو له منني او احسان او په آخرت کې د الله جَلَّجَلَالُهُ له اجراو ثواب څخه د احسان باروونکي صدقه ورکونکي بې برخېوالی.

1- النسائي في سننه الكبرى ج ٣/ ص ١٧٦ حديث: ٤٩٢٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ محتاج او فقیر ته په ښه اونیکه خبره ځواب ورکول او درویزه ګرته د نبی کـریمﷺ د حدیث "الکلمة الطیبة صدقة". سره سم د سوال په ټینګار او بد خویی عفو او تېریدنه.

❖ د ریا حراموالی لکه چې پیغمبرﷺ فرمایي: "وإیاکم والریاء فإنه الشرك الأصغر". یعني: له ریا څخه پرهیز وکړئ ځکه ریا وړوکی شرک دی.

پوښتني

۱. لاندي کلمي او لغات معنا کړئ:
(یُضَاعِفُ- مَنّاً- أَذیً- مَغْفِرَةٌ- صَفْوَانٍ- وَابِلٌ- صَلْداً)

۲. ددي آیت ﴿مَثَلُ الَّذِینَ یُنْفِقُونَ﴾ د نزول لامل شرحه کړئ؟

۳. الله پاک کوم ډول صدقې قبلوي؟

٤. الله ﷻ څرنګه صدقې څو برابره کوي؟ په مبارک آیت استدلال وکړئ.

٥. له احسان او ځورولو سره مل صدقه څرنګه ده؟ دمثال په ترځ کې یې شرحه کړئ.

٦. د درویزه ګر په وړاندې نیکه خبره صدقه ده، د دې جملې معنا روښانه کړئ.

۷. الله تعالی هغه صدقه ورکوونکی چې په صدقې پسې احسان اچوي او ځورول کوي لـه جنته محروم کړی، په دې هکله حدیث نقل کړئ؟

۸. مبارک آیت هغه صدقه ورکوونکی چې له صدقې څخه وروسته احسان باروي او یا ځورول کوي له ریا کار منافق سره تشبیه کړی. دا تشبیه شرحه کړئ.

۹. له احسان او اذیت سره مل صدقه په آخري آیت کې څرنګه تشبیه شوې ده؟ واضحه یې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

په قرآن کریم کې انساني مساوات

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۞ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ [الحجرات: ۱۳-۱۵]

د ځینو کلمو معناوې

شُعُوبًا:	د شعب جمع، ډېر خلک چې یو واحد اصل سره جمع کړي وي.
قَبَائِلَ:	د قبیلې جمع ده د شعب یوه څانګه.
لِتَعَارَفُوا:	ترڅو له یو بل سره وپېژنئ.
أَكْرَمَكُمْ:	ستاسو تر ټولو دروند او عزتمن.
لَا يَلِتْكُمْ:	له تاسو څخه نه کموي.
لَمْ يَرْتَابُوا:	شک او شبهه یې ونه کړه.

ژباړه

ای خلکو! موږ تاسې له یوه نارینه او یوې ښځې څخه پیدا کړئ او بیا مو تاسې قومونه او قبیلې وګرځولئ، ترڅو یو تر بله وپېژنئ. په حقیقت کې د الله ﷻ په نزد له تاسې نه تر ټولو زیات عزتمن هغه څوک دی چې په تاسو کې تر ټولو زیات پرهیزګار وي. په باوري ډول الله ﷻ پر هر څه پوهېدونکی او باخبره دی.

اعرابو(دکلي او بانډې اوسېدونکو) وویل: موږ ایمان راوړی. دوی ته ووایه تاسو ایمان نه دی راوړی، بلکې داسې ووایئ چې موږ اطاعت کوونکي شو، ایمان لا تر اوسه ستاسې په زړونو کې داخل شوی نه دی. که تاسې د الله ﷻ او د هغه د رسول فرمانبرداري غوره کړئ، نو هغه به ستاسې د عملونو په اجر کې څه کموالی را نه ولي. په باوري ډول الله ﷻ غفور او رحیم دی.

په حقیقت کې خو مؤمنان هغه دي چې پر الله ﷻ او د هغه پر پیغمبر یې ایمان راوړ. بیا هغوی څه شک ونه کړ او په خپلو مالونو او سرونو سره یې د الله ﷻ په لاره کې جهاد وکړ. هغوی رینېتوني خلک دي.

تفسير

د بشريت د اصل يووالى

الله تعالى په لومړني مبارك آيت كې ټول انسانان مخاطب كړي او ټينګار يې كړى چې تاسې مې له يو واحد اصل څخه پيداكړي يئ چې آدم او حوا دي. بيا مې تاسې د كورنيو او قبيلو او ډلو په بڼه وګرځولئ ترڅو د نسب، خپلولۍ، قبيلو او ډلو په پېژندلو سره د يوې روغې او نيكې ټولنې په منځ ته راوړلو يو له بل سره مرسته وكړئ، نه د حيواناتو په څېر چې خپل اصل او نسب نه پېژني او د عقل او پوهې له نعمت څخه محروم دي. په دې وجه قرآن كريم د داسې انساني وحدت لپاره دعوت كوي چې د عدل، مساوات، محبت او وروركلوۍ پر بنسټ ولاړوي.

بايد وپوهيږو چې په نړۍ كې د پرمختګونو او تمدنونو رامنځته كېدل د انسانانو له يو بل سره د پېژندګلوۍ نتيجه ده، ځكه پېژندګلوي تفاهم رامنځته كوي او تفاهم د تعاون لامل كيږي. همدارنګه قرآنكريم په دې مبارك آيت كې د رنګ، نژاد او جنسيت توپيرونه په پام كې له نيولو سره پرته، د انسان حقوق اعلان كړي چې ټول انسانان په نسب كې سره وروڼه دي او د دوى انساني عزت او كرامت خوندي دى، ځكه انسان د الله ﷻ عزتمن مخلوق او د ځمكې پر مخ د ده خليفه دى. ټول انسانان يو واحد اصل ته رسيږي چې آدم او حوا عليهما السلام دي، خو هغه څه چې د دوى ترمنځ د غوره والي معيار دى هغه ديني ارزښتونه او د الله او رسول اطاعت او پيروي ده. د اسلام ستر پيغمبر ﷺ فرمايلي: "إن الله لا ينظر إلى صوركم وأموالكم، ولكن ينظر إلى قلوبكم وأعمالكم"[1] يعنې الله ستاسو څېرو او سرمايو ته نظر نه كوي، بلكې ستاسو زړونو او عملونو ته ګوري.

په دې ترتيب قرآن كريم د بشريت ټول اختلافات او توپيرونه يوې خوا ته پريښي او انسانان يې د توحيد او تقوى تر بيرغ لاندې راوستلي دي، ترڅو د يو بل په مرسته او كومك د الله ﷻ عبادت وكړي او د خپلولۍ او عصبيت له ټولو ډولونو او جاهلانه دعوو او نانديرو څخه ځانونه ليرې وساتي. لكه څرنګه چې د اسلام پيغمبر ﷺ اعلان كړى: «كلكم بنو آدم، وآدم خلق من تراب. ولينتهين قوم يفتخرون بآبائهم، أو ليكونن أهون على الله تعالى من الجعلان»[2] يعنې تاسو ټول د آدم اولاده ياست او آدم له خاورې پيدا شوى. بايد هر قوم يا ډله په اصل او نسب له وياړ څخه ځان وژغوري، پرته له هغه څخه د الله تعالى په دربار كې به له «جِعلان»[3] څخه هم ټيټ او بې ارزښته وي.

١- روايت مسلم.

٢- تهذيب سنن أبي داؤود ج٤٧١/٢.

٣- (جعلان) دجيم په زير هغه وړه حشره ده چې د حيواناتو د خوشايو سره ژوند كوي او خوراك يې د حيواناتو نجاست دى او هركله چې خوشبويي ورته ورسيږي مري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایمان او اسلام نعمت

وروسته له دې چې قرآن مجید دا اصل اعلان او تثبیت کړ چې ټول انسانان یوې مبدې او اصل ته راګرځي او دغوره والي او بهترۍ معیار د بنیادمانو په منځ کې تقوی او نیک عمل دی، بیا مبارکو آیتونو بیان کړی چې یوازې د ایمان کلمه کافي نه ده، بلکې باید قلبي تصدیق او د اسلام د اوامرو او نواهیو ظاهري اطاعت او عملي التزام ورسره ملګری وي، ترڅو الله ﷻ ته د منلو وړ وګرځي.

په نبوي پېر کې په بانډه چیانو کې داسې کسان وو چې په ژبه یې د ایمان دعوه کوله، خو زړونه یې په دنیا او دنیوي ګټو مشغول وو، نو ځکه الله تعالی خپل پیغمبر ته امر وکړ هغوی ته ووایې چې یوازې په ژبه د ایمان په ښرګندولو تاسو حقیقي مؤمنان نه ګڼل کیږئ، ترڅو زما رسالت تصدیق نه کړئ او د الله او رسول ټولو اوامرو او نواهیو ته تسلیم نشئ. په دې توګه مبارکو آیتونو د ایمان حقیقت بیان کړی، فرمايي: ﴿إِنَّمَا الْمؤمنون الذين آمَنُواْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُواْ وَجَاهَدُواْ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أولئك هُمُ الصادقون﴾ یعنې حقیقي مومنان هغه کسان دي چې پر الله او د الله پر پیغمبر ایمان راوړي او په خپلو عقیدو کې هیڅ شک او شبهې ته لاره نه ورکوي او پر باطل باندې د حق د برلاسۍ په لار کې ځان او مال نه سپموي، همدا رښتیني مؤمنان دي.

مفسرین وايي: دغه مبارک آیت په دې دلالت کوي چې ایمان د اسلام په نسبت خاص دی. لکه څرنګه چې د جبرایل په حدیث کې لومړی د اسلام پوښتنه شوې بیا د ایمان او وروسته د احسان. یعنې له عام څخه خاص ته ارتقا شوې ده. نو ایمان او اسلام یو د بل بشپړوونکي دي او یو پرته له بله کفایت نه کوي.

د یو روایت له مخې په نهم هجري کال چې د(عام الوفود) په نامه یاد شوی، د بنی اسد د قبایلو هیئت له خپلو زیاتو وګړو سره د پیغمبر ﷺ حضور ته راغی او خپل اسلام یې اعلان کړ. د احسان بارولو په قصد یې د الله پیغمبر ته څرګنده کړه چې موږ د خپلې قبیلې له ټولو وګړو سره پرته له جنګه اسلام راوړ، په داسې حال کې چې نورو قبایلو له تاسره جنګونه وکړل. دوی په دې کلمو سره غوښتل په پیغمبر ﷺ احسان بار کړي او په عین حال کې سوغاتونه او ډالۍ ترلاسه کړي. په دې وخت کې د الحجرات سورت آخري مبارک آیتونه د دوی په هکله نازل شول او امر یې وکړ چې د اسلام راوړلو په دعوه پر پیغمبر ﷺ باندې احسان مه باروئ، بلکې که تاسو په خپله دعوا کې رښتیني یاست باید د پروردګار د احسان منډه وکړئ چې تاسو یې د ایمان او اسلام په نعمت مشرف وګرځولئ. مبارکو آیتونو د دوی پټ نیتونه ښکاره کړل او د اسلام د پیغمبر ﷺ په ژبه یې دوی ته ښوونه وکړه چې یوازې په ژبه د ایمان دعوه ونه کړي، بلکې دا ایمان په زړونو تصدیق کړي او د الله او د الله د رسول د ټولو اوامرو او نواهیو په وړاندې تسلیم او غاړه کېږدي، ترڅو ایمان یې د الله ﷻ په وړاندې د قبول وړ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مبارک آیت یولوی اصل تثبیت او تأییدوي چې ډېر وختونه انسانان او حتی ځینې مؤمنان هم له هغه څخه غافل او بی پروا وي. په اصل کې لوی نعمت چې الله تعالی یې د ځمکې پر مخ په کوم بنده پیرزوی کوي، د ایمان نعمت دی چې له ټولو نعمتونو څخه غوره او لوړ دی. د ایمان نعمت چې هرکله د انسان په زړه کې ځای ونیسي، نوبل هیڅ شی به له هغه څخه لوړ او ارزښتناک نه وي. انسان د ایمان په نعمت سره په خپل اصل او مبدأ خبریږي او له خپل پیداکوونکي او پالونکي سره اړیکې پیدا کوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي:

❖ د ټولو انسانانو پیدایښت یو واحد اصل(آدم عليه السلام) ته راګرځي.
❖ په نسب او نژاد ویاړ کول حرام دي.
❖ انساني توپیرونه د پیژندنې او له یو بل سره د مرستې لپاره دي، نه دا چې یو پربل غوره والی رامنځته کړي.
❖ د انسانانو په منځ کې د غوره والي او عزت معیار تقوی ده.
❖ له عملي مخالفت سره په ژبه د ایمان څرګندونه اسلام ته د قبول وړ نه ده.
❖ ایمان د اسلام په پرتله خاص دی.
❖ د توکم، ژبې، سیمې او سمت پر بنسټ د انسانانو تر منځ توپیر کول حرام دي.

پوښتنې

۱. قرآن کریم د انسانانو د پیدایښت اصل څرنګه ویني؟ په قرآني آیت استدلال وکړئ.
۲. د انسانانو ترمنځ توپیر او اختلاف او په قبیلو او ډلو د دوی ویش څه فایده لري؟
۳. د غوره والي او بهترۍ معیار د قرآن کریم له نظره څه شی دی؟ د قرآني آیت په رڼا کې یې واضح کړئ؟
٤. په نسب، توکم او ژبې ویاړ کول د اسلام له نظره څه حکم لري؟ په آیتونو او نبوي احادیثو یې واضح کړئ.
۵. کومې قبیلې د خپل اسلام راوړلو احسان په پیغمبر ﷺ باندې بارولو او د قرآن ځواب دوی ته څه و؟
٦. د ایمان او اسلام ترمنځ توپیر څه دی؟

کورنۍ دنده

د انساني مساوات اصل او د انسانانو ترمنځ د غوره والي معیار په نظر کې ونیسئ او په دې هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه

قال الله تعالی: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا۝ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا۝ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا۝ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا۝ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ [الفرقان: ۶۳-۶۷]

د ځینو کلمو معناوې

هَوْنًا: په عزت او آرامتیا.

قَالُوا سَلَامًا: روغه خبره او له ګناه څخه منع کوونکې.

سُجَّدًا وَقِيَامًا: سجده کوونکې، په تهجد لمانځه کې درېدونکې.

غَرَامًا: پیوست او ملګری.

سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا: بد اوناوړه استوګنځی.

لَمْ يُسْرِفُوا: اسراف اوله حده تېریدنه یې ونه کړه.

لَمْ يَقْتُرُوا: تنګي یې ونه کړه، بخل یې ونه کړ.

قَوَامًا: اعتدال د اسراف او بخل ترمنځ.

ژباړه

د رحمان ذات اصلي بندګان هغه دي چې پر ځمکه باندې آرام ځي او که جاهلان یې مخې ته راشي ، نو وایي تاسې ته سلام.

هغه کسان چې د خپل پروردګار په وړاندې په سجدو او قیام شپې تېروي.

هغه کسان چې دعاګانې کوي چې ای زموږ پروردګاره! موږ د دوزخ له عذابه وساته! بېشکه دهغه عذاب راپسې کیدونکی دی.

هغه ډېر ناکاره استوګنځی او ځای دی.

هغه کسان چې کله لګښت کوي، نو نه بېځایه لګښت کوي اونه بخیلي کوي، بلکې دهغو لګښت د دغو دواړو سرحدونو په منځ کې په منځلاریتوب(میانه روی) ولاړ وي.

تفسیر

د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه

کله چې پیغمبر ﷺ مشرکان د رحمان خدای عبادت ته راوبلل، نو هغوی په انکار او جاهلانه توګه پوښتنه وکړه، رحمان څوک دی؟ الله تعالی په دې مبارکو آیتونو کې خپل خاص بندګان د« رحمان د بندګانو» په نامه وستایل او د دوی صفتونه یې وشمیرل، ترڅو د هغو په واسطه رحمان خدای ښه وپیژندل شي. په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی مؤمنانو ته، چې دوی یې خپل ځان ته منسوب کړل، د ﴿عِبَادُ الرحمن﴾ د عزت او غوره والي مقام وباښه.

دې مبارکو آیتونو د سورت ترپایه د الله ﷻ خاص بندګان په اتو مبارکو صفتونو ستایلي دي. د الله ﷻ د دې خاصو بندګانو صفتونه د دوی له نفسونوسره، د دوی له پروردګار سره، له ټولنې سره او د ټولنې له پاکۍ او پرمختګ سره چې دوی په کې ژوند کوي تړاو لري. په دې ترتیب ټول هغه صفتونه چې مبارکو آیتونو د رحمن ذات د خاصو بندګانو لپاره بیان کړي دي په څلورو محورونو کې خلاصه شوي دي.

ددې صفتونو یوه برخه په دیني او ایماني کمالاتو پورې اړه لري چې مؤمنان په دې کمالاتو ستایل شوي او په ﴿الذین یمشون علی الأرض هوناً﴾ مبارک آیت کې لیدل کیږي.

دویمه برخه د مشرکانو او فاسقانو ناوړه او د ګمراهۍ صفتونه راښیي چې مؤمنان باید له هغو څخه ځان وژغوري او دا صفتونه په﴿والذین لا یَدْعُون مع الله إلهاً آخر..﴾ اوپه نورو وروستیو آیتونوکې لیدل کیږي.

ددې صفتونو یوه بله برخه د اسلام له لارښوونو څخه عبارت ده چې ربښتیني مؤمنان باید په هغو عمل وکړي او لازم یې وګڼي چې هغه: ﴿والذین یَبیتُون لربهم سُجَّداً وقیاماً﴾ او ﴿والذین إذا أنفقوا لم یسرفوا﴾ او د سورت نور آیتونو دي.

د دې غوره او نیکو صفتونو بله برخه د ژوند د حالت سمون او ښه کول دي چې مؤمنان یې د الله ﷻ له درباره غواړي، ترڅو الله ﷻ یې وریپرزو کړي چې دا مبارک آیتونه ﴿والذین یقولون ربنا هب لنا من أزواجنا..﴾ ﴿للمتقین إماماً﴾ یې رانغاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خلکو سره ښه چال چلند

د رحمان ذات د خاصو بندګانو له صفتونو څخه دا دي چې کله د ځمکې پر مخ روان وي، نو په خاکسارۍ او تواضع سره ځي﴿الذين يمشون على الأرض هوناً﴾. هدف دا چې د متکبرو، مغرورو، بدکارو او مفسدینو په څیر په لاره نه درومي، بلکې په آرام، عزت او تواضع ګرځي، هو! په لاره تلل د انسان شخصیت څرګندوي. لکه چې الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿وَلاَ تَمْشِ فِي الأرض مَرَحاً إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الأرض وَلَن تَبْلُغَ الجبال طُـولاً﴾ [الإسراء: ۳۷] یعني: د ځمکې پر مخ په ناز، ویاړ اونخرو مه ځه! یقیناً ته نه په خپل قدم ځمکه شلولی شې اونه په لوړوالي کې غرونوته رسیدای شې. البته پر لارې له درونـد تګ څخه دا مطلب نه دی چې سړی د عجز او کمزورۍ او یا د تظاهر په ډول پر لاره لاړ شي، پیغمبرﷺ چې کله پر لاره تللو داسې به معلومیده چې ځمکه یې ترپښو لاندې کش کیږي. همدارنګه عمربن خطابؓ یوځوان ولید چې ډیر نرم او په مات زړه پر لاره روان دی، نوله هغه څخه یې پوښتنه وکړه: په تاڅه شوي دي؟ ایا ناروغ یې ؟ ځوان وویل نه، نو دغه وخت حضرت عمر(ض) هغه ځوان پر دُره وواهه او ده ته یې امر وکړ چې پر لاره ښه تکړه او جګ جګ ولاړشي(۱). اسلام دعزت او قوت دین دی اوعزت او قوت له تکبر سره توپیرلري، لکه څرنګه چې په غرور او تکبر پر لاره تلل حرام او ناوړه کار دی په همدې توګه په کمزورۍ، ستوماني او تظاهر تګ هم د اسلام له نظره بد او د منلو وړ نه دی.

همدارنګه دا د رحمان ذات بندګان چې کله په خپلو معاملو کې له ناپوهو او جاهلانو سره مخامخ کیږي له هغوې سره په بالمثل چال چلند معامله نه کوي او بدۍ ته په بدۍ ځواب نه ورکوي، بلکې د سلام په ویلو او حکیمانه خبرو د دوی له شر څخه ځان په امن کې ساتي، البته نه د بیوسۍ او ویرې له امله، بلکې له دې امله چې وخت ضایع نشي او هسې په بې ګټې کار بوخت نشي، نو د داسې خلکو په خبرو دې سترګې پټې او غوږونه کاڼه کړي.

فعالیت

پر لارې د تکبر او غرور او یا تظاهر له مخې تګ په اړه په خپلو کې خبرې اترې وکړئ او له خپل چاپیریال، ماحول او ټولنې څخه څو نمونې وړاندې کړئ.

۱- التفسیرالوسیط للطنطاوی، تفسیر آیت ٦٣ سوره‌ء الفرقان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رحمان پروردګار عبادت

هغه څه چې وویل شول د الله تعالی د خاصو بندګانو صفتونه او په ورځنیو چارو کې د خلکو سره د هغوی د چلن په اړه وو، خو د شپې له خوا د الله ﷻ په دربار کې د دوی دنده د خپل پروردګار عبادت، دعا او هغه ذات ته زاری دي: ﴿وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَقِيَاماً﴾ د رحمان خدای خاص بندګان هغه کسان دي چې د شپې څه برخه د سجدو او قیام په حال کې د خپل پالونکي په حضور کې تېروي، ځکه شپه د خشوع ښه وخت او بنده په کې له ریا څخه خوندي وي. بیا مبارک آیت د رحمان «الله» د خاصو بندګانو له دعاګانو څخه یوه ګوښه بیانوي او فرمايي: ﴿والذين يَقُولُونَ رَبَّنَا اصرف عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ﴾ پروردګاره! د جهنم له عذاب څخه مو وساته چې سخت هلاکوونکی او دردوونکی عذاب دی. دا خشوع، زاری او ویره د الله ﷻ د رښتینو بندګانو د ژور ایمان او تصدیق ثمره ده.

په انفاق کې اعتدال او میانه روي

د رحمان خدای د خاصو بندګانو بل صفت، اعتدال او میانه روي ده چې له اسراف او بخل دواړو څخه پرهيز کوي او په منځنی لاره درومي: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾. ځکه چې اسراف او بخل دواړه ناوړه خویونه دي او دواړه خویونه د وګړو او ټولنې د فساد لامل ګرځي. اسراف د افرادو او ټولنې د نفسونو او مالونو فاسدوونکی دی. همدا راز بخل او سختي د ټولنې د آبادۍ او سوکالۍ په لاره کې له مال څخه د ګټې د نه اخیستلو لامل ګرځي چې په دې توګه دواړه ناوړه صفتونه دي او په ټولنه کې د زیان او ستونزو د رامنځته کېدو لامل ګرځي. په مال لګولو کې اعتدال اومیانه روي د هوښیارانو له ځانګړتیاوو او د ایمان له صفتونو څخه شمېرل کیږي، چې ټولنې ته نیکمرغي، سوکالي او آرامي راولي.

دا یوه برخه د رحمان خدای د خاصو بندګانو صفتونه دي چې قرآن کریم په پورتنیو مبارکو آیتونو او د دې سورت په وروستیو آیتونو کې ذکر کړي دي او د همدې نیکو صفتونو په خاطر قرآن کریم د الله ﷻ خاصو بندګانو ته د جنت د ډېرو لوړو درجو او تل پاتې نعمتونو زیری ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي:

❖ د رحمان خدای د خاصو بندګانو د صفتونو بیان چې د دوی د صفتونو د پېژندنې په وسیله د رحمان پروردګار پېژندنه لازیاته حاصلیږي.

❖ په تګ کې د وقار، اطمینان او آرامی فضیلت.

❖ په نیکی سره د بدی د ځواب ورکولو فضیلت.

❖ په عبادت سره د شپې په وېښه تېرولو او د دوزخ له اوره د وېرې فضیلت.

❖ د الله ﷻ په لاره کې په اعتدال اومیانه روی سره د مال لګولو فضیلت او د اسراف او بخل دواړو ناوړو خویونو څخه ځان ساتل.

پوښتنې

۱- دلاندې کلمو او لغاتو معناوې څرګندې کړئ:

(هَوْنًا- قَالُوا سَلَامًا- غَرَامًا- سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا- لَمْ يُسْرِفُوا- لَمْ يَقْتُرُوا- قَوَامًا)

۱. د لوست د آیتونو د نزول سبب او مناسبت شرحه کړئ؟

۲. دا چې په آیت کې د بندګانو نسبت رحمان ذات ته شوی، څه مفهوم افاده کوي؟

۳. په مبارک آیت کې په وقار او آرامی سره له تګ څخه مطلب څه دی؟ واضح یې کړئ.

٤. په ورځ او شپه کې د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفت د مبارک آیت په رڼا کې شرحه کړئ.

٥. د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفت په صدقه او نفقه کې څرنګه دی وضاحت ورکړئ.

کورنۍ دنده

د(الفرقان) سورت د وروستیو آیتونو په رڼا کې د الله ﷻ د خاصو بندګانو د صفتونو او اعمالو د نتیجې په هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنې په تهذیب کې د مؤمنانو ونډه

قال الله تعالی: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۞ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ۳۰-۳۱]

د ځینو کلمو معناوې

يَغُضُّوا:	ټیټې کړي، ځان وساتي.
أزكى لَهُمْ:	ډېره پاکه کړنلاره ده دوی ته.
وَلاَ يُبْدِينَ:	نه دې ښکاره کوي.
زِينَتَهُنَّ:	خپل ښايست.
بِخُمُرِهِنَّ:	خمر د خمار جمع ده، هغې جامې ته ویل کیږي چې ښځې پرې خپل سر او ګریوان پټوي(پوړنی).
جُيُوبِهِنَّ:	جیوب د جیب جمع ده، جیب ګرېوان ته ویل کیږي.

ژباړه

ای پیغمبره! مؤمنانو ته وواېه چې خپلې سترګې ټیټې او د شرم ځایونه پټ وساتي. دا د هغوی لپاره ډېره پاکه کړنلاره ده. هغوی چې څه کوي الله ﷻ پرې خبرېږي.

مؤمنو ښځو ته ووایه چې خپلې سترګې ټیټې وساتي او د خپلو شرم ځایونو ساتنه دې وکړي او خپل ښایست او سینګار (دزینت ځایونه) دې نه ښکاره کوي، مګرهغه، چې په خپله ځرګند شي او په خپلو ګرېوانونو دې خپل پوړني واچوي، هغوی دې خپل زینت او سینګار نه ښکاره کوي، مګر خپلو مېړونو، پلرونو، د مېړونو پلرونو، خپلو زامنو، د مېړونو زامنو(بنزیانو)، ورونو، وربرونو، خوریونو، مؤمنو ښځو، خپلو مریانو، خپلو هغو ترلاس لاندې نارینه وو ته، چې ښځو

ته حاجت ونه لري او هغه ماشومانو ته چې لا تراوسه پورې د ښځو له پټو خبرو سره اشنا شوي نه دي اوهغوی دې په څمکه باندې په زوره په داسې شان تګ نه کوي، چې دهغوی د پټ کړي سینګار خلکو ته معلومات وشي. ای مؤمنانو! تاسې ټول په ګډه الله ﷻ ته توبه وباسئ ښايي چې برى درپه برخه شي.

تفسير

نامحرمو ته له کتلو څخه ډډه کول

د النور مبارک سورت له اخلاقي بې لاريو او ټولنيزو مفاسدو څخه د فرد، کورنۍ او ټولنې د ژغورنې په موخه ډېر احکام لري. الله ﷻ د النور سورت په لومړيو آيتونو کې زنا حرامه ګرځولې او د زنا مرتکب ته يې درنه جزا ټاکلې ده. په دې مبارکو آيتونو کې الله تعالى د وقايوي درملو په توګه سړيو اوښځو ته د سترګو په ټيټولو او نامحرمو ته په نه کتلو امر کړی دی چې د ګناهونو کندې ته له لويدلو څخه خوندي شي. اسلامي ټولنه له اخلاقي مفاسدو وژغورل شي او د تهذيب او پرمختګ په لاره ګامونه واخلي.

لکه چې پوهيږو انسانان ګڼ حواس لري، چې د دې حواسو په وسيله مختلف شيان درک کوي؛ مثلا په غوږونو اوري، په پوزه شيان بويوي، په ژبه خبرې کوي او مزه څکي او... خو تر ټولو مهم حس چې انسان جنسي خواهشاتو اوغرايزو ته ورکاږي، هغه د باصرې او ليدلو حس دی. له همدې امله الله پاک د وقايوي درمل په توګه سړي او ښځې مخاطب کړي، نارينه مؤمنانو ته يې د سترګو ښکته اچولو او مؤمنو ښځو ته يې د نه کتلو او د خپل ښايست د نه څرګندولو امر کړی دی.

په مبارک آيت کې د سترګو په ښکته اچولو او د اندامونو د ساتلو په منځ کې جمع راغلې ده، څکه کتل د فحشا يا زنا لامل کيږي، نو څکه الله تعالى خپل پيغمبر ته امر وکړ مومنانو ته ووايي، چې پرديو ښځو ته ونه ګوري او همدارنګه خپل اندامونه په حرامو کې له واقع کيدو څخه وساتي. دا د ايمان د کمال دليل دی او د زړونو او نفسونو د پاکۍ او د دنيا او آخرت د کاميابۍ او نيکمرغۍ سبب دی.

بيا الله تعالى خپل پيغمبر ته امر کړی مؤمنو ښځو ته ووايي، چې دوی هم پرديو سړيو ته ونه ګوري او خپل ښايست ښکاره نه کړي، مګر هغه څه چې عادتا له نا چارۍ ښکاره کيږي.

مفسرين وايي: که څه هم ښځې په غالبه توګه مؤمنانو ته په امر کې شاملې دي، خوبياهم د ټينګار لپاره ښځې جلا مخاطبې شوي دي چې سترګې ښکته واچوي او خپل اندامونه پټ کړي.

بيا مبارک آيت مؤمنو او مسلمانو ښځو ته امر کړی چې خپل سرونه، غاړې او سينې په خپلو جامو پټې کړي، ترڅو پرديو سړيو ته ښکاره نشي او د دوی د زينت اوښايست ځايونو ته ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوري. علماوو ویلي دي: د جاهلیت په زمانه کې ښځو خپل څادرونه د سر (تندي) له خوا شا ته اچول، چې په دې توګه به یې غاړې او غاړکۍ ښکاریدې، نو ځکه الله تعالی مؤمنې ښځې له دې طریقې څخه منع کړې. البته له زینت څخه په مبارک آیت کې هغه زینت مراد دی، چې باید پټ وساتل شي، لکه ویښته، متې او پنډۍ.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په خپل چاپېریال کې د سترګو ښکته نه اچولو څو نمونې تربحث لاندې ونیسي او منفي اړخونه دې څرګند کړي.

د ښځو د زینت لیدنه کومو کسانوته جواز لري؟

مؤمنو ښځو ته روا نه ده چې خپل پوښلی زینت خلکو ته ښکاره کړي، مګر هغه کسانوته چې مبارک آیت استثنا کړي دي او هغه دولس ډلې دي. لومړي کسان چې د مؤمنو ښځو د زینت لیدل یې ورته روا کړي، مېړونه دي. مېړونو ته د ښځو هر ډول زینت لیدل روا دي، بلکې د مؤمنو ښځو زینت اصلا د مېړونو لپاره دی، نو د مېړونو لپاره د خپلو ښځو زینت او عورت لیدنه کوم ممانعت نه لري. همدارنګه مؤمنې ښځې د خپل عزت او وقار په رعایتولو کولای شي خپل زینت پرته له مېړونو څخه خپلو پلرونو، خسرانو، زامنو، بن زیو، وروڼو، وراړونو او خوریونو ته ښکاره کړي. البته دا ذکر شوي اووه ډوله خلک له میره څخه وروسته هغه محارم دي چې مؤمنه ښځه ور سره نکاح نشي کولای او مؤمنې ښځې د ناچارۍ له وجې له دوی سره مجلسونه او ناسته پاسته لري او عادتا له فتنې څخه خوندي وي. بیا کاکا ګان، ماماګان او رضاعي محارم هم له دوی سره په حکم کې یو ځای کیږي. همدارنګه مؤمنې ښځې کولای شي خپل زینت مسلمانو ښځو او وینځو ته ښکاره کړي. همدارنګه هغو سړو ته یې هم ښکاره کولای شي چې د کورنۍ اتباع دي او د بوډاتوب یا نورو عواملو له وجې ښځو ته رغبت نه لري اود دوی په خدمت مشغول دي یا هغه ماشومان چې د ښځو په عورتونو او محارمو خبر نه دي. هغو ته هم خپل زینت او ښایست ښکاره کولی شي. دا دولس ډوله خلک مجاز دي، ځکه د فتنې احتمال پکې نشته، نو که دوی د ښځو پوښلی زینت لکه سر، غاړې، پنډۍ او متو ته وګوري، باک نه لري.

د زینت ښکاره کوونکو حرکتونو ممانعت

وروستی مبارک آیت مؤمنې اومسلمانې ښځې له هغوحرکتونو څخه، چې پوښلی زینت ښکاره کوي، منع کړي دي. دوی ته یې امر کړی چې له کور څخه د وتلو په وخت کې خپل

عزت، وقار، اسلامي آداب او اخلاق رعایت کړي، ترڅو د نورو نظر ځانته را جلب نه کړي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿ وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ یعنې پښې دې داسې په ځمکه نه وهي، چې د پټو پټ زیورات یې معلوم شي. د دې مبارک آیت مراد دا دی، چې مؤمنه ښځه باید پر لارې د تګ په وخت کې داسې حرکت یا عمل ونه کړي چې د نورو د پام را اړولو او د جنسي او شهواني غرایزو د تحریک سبب شي، لکه پر لاره د ځان ښودنې تګ یا دعطرو استعمالول، چې د نورو پام خپل لوري ته راواړوي او یا نور داسې حالتونه چې د خلکو د جنسي غریزو د تحریک سبب ګرځي.

مبارک آیت په پای کې ټول مؤمنان خدای ته رجوع او توبې ته رابللي او امر ورته کوي:
﴿وتوبوا إِلَى الله جَمِيعاً أَيُّهَ المؤمنون لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ یعنې: ای مؤمنو او مسلمانو سړیو او ښځو! پرتاسې لازم دي چې ټول الله ته توبه وباسئ، ترڅو کامیاب شئ.

په دې مبارکو آیتونو کې چې د حجاب او وقار ساتلو په اړه کومې خبرې یادې شوې، دا هغه وقایوي ګامونه دي چې مسلمانه ټولنه له اخلاقي بې لارۍ څخه ژغوري. د شرعې له نظره ښځه او سړی دواړه مکلف دي چې د حیا او وقار مخالفو کارونو څخه ډډه وکړي. همدا راز سړي هم حق نه لري چې په ناسمو جامو کې د خلکو په منځ کې ښکاره شي، خو څرنګه چې حکیم خدای په ښځه کې زیاته ښکلا او جاذبه پیدا کړې، چې د مخالف جنس یعنې سړو پام زیات ځان ته را اړوي، ځکه د ستر او پردې په اړه د ښځو مسؤلیت زیات دی او الله پاک په دې آیتونو کې پر ښځو پرده کول فرض کړي دي.

اسلام د فطرت د دین په توګه د ځینو منحرفو ادیانو په څېر د انسان جنسي غریزه وژلې نه ده او نه انسان ته په رهبانیت امر کوي، له همدې امله یې خلک واده کولو ته هڅولي او یوازې واده یې د جنسي غریزې د اشباع کولو او د انساني نسل د بقا وسیله بللې ده.

هغه خلک چې له اخلاقو، حیا او پاکۍ څخه په خالي ټولنو کې د جسمي او روحي ناروغتیاوو او اخلاقي بې لاریو د خپرېدو څخه خبر دي، ښه پوهیږي چې د حجاب په فرضیت کې د ټولنې لپاره څومره ستري ګټې نغښتې دي.

فعالیت

زده کوونکي دې د یوې مسلمانې ښځې د لباس اغوستلو او پر لاره تللو د مسؤلیت په هکله بحث او څېړنه وکړي او د هغه منفي اغیزې دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټې او لارښوونې

دغه آيتونه ډېر احکام، آداب او لارښوونې لري، خو ځينې يې دا دي:

- د سترګو د نظر ښکته والی او له هرډول حرامو څخه د اندامونو ساتنه، ځکه اسلام د يوې پاکې او شريفې ټولنې د رامنځ ته کيدو بلنه ورکړې ده او د انسان ټول غړي مسؤل ګڼي: ﴿إِنَّ السمع والبصر والفؤاد كُلُّ أولئك كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً﴾.
- مؤمنې ښځې ته روا نه دي چې خپل زينت پرديو ته ښکاره کړي مګر هغه چې ښکاره وي لکه مخ، لاسونه او جامې.
- د هغې ډلې محارمو بيان، چې مؤمنه ښځه کولای شي خپل زينت ورته څرګند کړي.
- د مسلمانو ښځو د ښايست ښکاره کولو جواز د کورنۍ بوډاګانو، کم عقلو ساده ګانو او وړوهلکانو ته چې د زينت او عورت د تشخيص مرحلې ته نه وي رسيدلي.
- د سينګار ښکاره کولو په قصد پر ځمکه د پښو وهلو حرمت.
- د دنيا اوآخرت د کاميابۍ لپاره د توبې او د الله ﷻ دربار ته د رجوع واجبوالی.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

(يَغُضُّواْ– أزکی لَهُمْ– وَلاَ يُبْدِينَ– بِخُمُرِهِنَّ– جُيُوبِهِنَّ:)

۱.د الله ﷻ د دې امر حکمت څه شی دی، مؤمنو سړيو او ښځو ته يې امر کړی چې خپل نظر او سترګې ښکته واچوي؟

۲.په قرآني خطاب کې مؤمن سړي او مؤمنې ښځې د کومو کارونو په سرته رسولو مامور شوي دي؟

۳. پرديو خلکو ته د ښځو د زينت له څرګندولو څخه مراد څه شی دی؟

٤.مبارک آيت کوم کسان د مؤمنو ښځو د زينت له ليدلو څخه استثنا کړي دي؟

٥.کومو هلکانو ته جواز شته چې د مؤمنو ښځو پوښلي زينت ته نظر وکړي؟

٦.د دې مبارک آيت ﴿وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَـــتِهِنَّ﴾ مقصد څه دی؟ له مثال سره يې څرګند کړئ؟

کورنۍ دنده

مؤمنو اومسلمانوسړيو او ښځو د کتلو د آدابو او د ټولنې پر اخلاقو او تهذيب د هغې د اغېزو په اړه يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې د معیوبو اوفقیرو مؤمنانو مرتبه

قال الله تعـالى: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى۝ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ۝ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى۝ أَوْ يَـذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى۝ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى ۝ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى ۝ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّى۝ وَأَمَّا مَـنْ جَاءَكَ يَسْعَى۝ وَهُوَ يَخْشَى ۝ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى۝ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۝ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ۝ فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ۝ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ ۝ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ۝ كِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ [عبس: ۱-۱۶]

د ځينو کلمو معناوې

عَبَسَ: تندى يې تريو کړ.

تَوَلَّى: مخ يې وګرځاوه.

يَزَّكَّى: له ګناهونو پاک شي.

يَذَّكَّر: پند واخلي. نصيحت واوري.

اسْتَغْنَى: بې پروا شو، له ايمان، دين اوعلم څخه يې مخ وګرځاوه.

تَصَدَّى: توجه کوې.

تَلَهَّى: په بل څه مشغوليږې.

كَلَّا: داسې نه ده، بيا دې کار ته مه را ګرځه.

ژباړه

تندى يې تر يو شو او مخ يې وګرځاوه، په دې خبره چې هغه ړوند ورته راغی. ته څه خبرېږې. کيداى شي چې هغه پاک شي. يا نصيحت ته ځير شي او نصيحت هغه ته ګټه ورسوي. مګر کوم سړي چې بې پروايي غوره کړه. دهغه لوري ته خو تا پاملرنه وکړه. په داسې حال کې چې که هغه پاک نشي، نو پرتا يې څه ضمانت دى؟ او څوک چې په خپله تاته په منډه راغی اوهغه ويرېده. له هغه سره تا بې پروايي وکړه. هيڅکله نه، دا خويو نصيحت دى. د چا زړه چې غواړي هغه دې ومني. دا په داسې صحيفوکې نغښتې دى چې مبارکې دي. لوړه مرتبه لرونکې دي، پاکې دي. د عزتمندو پرښتو په لاسونو کې دي. د غوره او نيکو ليکونکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نازلېدلو سبب

مفسرينو د مبارکو آيتونو د نزول په هکله څه روايتونه نقل کړي چې لنډيز يې په لاندې ډول دی: يوه ورځ رسول اللهﷺ د قريشو له يوې ډلې مشرانو، لکه عتبه بن ربيعه، ابوجهل، عباس بن عبد المطلب، ابی بن خلف، شيبه بن ربيعه او وليد بن مغيره سره ناست و او دوی يې اسلام ته رابلل او د اسلام د مقدس دين لارښوونې يې دوی ته شرحه کولې. په دې وخت کې عبدالله بن ام مکتوم چې يو نابينا(ړوند) شخص و او د اسلام د پيغمبرﷺ د مجلس په حالت نه پوهېد، مجلس ته راغی او ويې ويل: ای د الله رسوله له هغه څه چې الله درښودلي ماته يې وښيه اوماته تعليم راکړه. عبدالله بن ام مکتوم خپله غوښتنه څو،څو ځله تکرار کړه. رسول اللهﷺ ورڅخه مخ واړاوه او د قريشو د مشرانو په دعوت او بلنه مشغول و او د دې نابينا صحابي خبروته يې پاملرنه ونه کړه. په دې وخت کې مبارك آيتونه نازل شول او الله تعالی خپل پيغمبر د ملامتيا مورد وګرځاوه.

عبدالله ابن ام مکتوم څوك و؟

اصلي نوم يې عمرو بن قيس او ام مکتوم يې کنيه او لقب و، مور يې عاتکه بنت عبدالله مخزومي وه. عبد الله ابن ام مکتوم د رسول اللهﷺ د مېرمنې بي بي خديجې بنت خويلد د ماما زوی و.

هغه له لومړنيو مهاجرو څخه دی. عبد الله ابن ام مکتوم او بلا ل د رسول اللهﷺ له مؤذنانو څخه وو، رسول اللهﷺ ته ډېر ګران و او ديارلس ځله يې په مدينه منوره کې د خپل ځان خليفه ټاکلی دی. دا جليل القدر صحابي، سره له دې چې ړوند و، په غزاګانو کې يې برخه اخيستې ده. روايت شوی چې دی د عمربن الخطاب ﷺ په خلافت کې د قادسيې په جنګ کې د مدائن د فتحې په مهال د شهادت لوړې درجې ته ورسيد.

تفسير

اسماني او ځمکني معيارونه

د العبس سورت په لومړيو مبارکو آيتونو کې الله تعالی د يوې شخصي پېښې په بڼه يوه لويه لارښوونه، يو مهم اصل او مبدأ بيان کړي چې دا اصل په خپل ذات کې نه يوازې د اسلام حقيقت، بلکې د اسلام يوه لويه معجزه راښيي. يوه داسې معجزه چې انسانان په ديني اسماني معيارونو او ارزښتونو ارزول کيږي، نه په ځمکنيو بشري تلو او معيارونو. داسې حقيقت چې الله تعالی حتی خپل غوره کړای شوی محبوب او دوست د دې حقيقت په هکله تر ملامتيا لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونیو او د ده ستر شخصیت ته یې لاربښوونه وکړه. دا الهی حقیقت یوازې د تقوی په اساس د انسانانو د ارزولو او تللو معیار دی چې له ځمکنیو او انساني ارزولو سره بشپړ توپیر لري﴿إن أكرمكم عند الله أتقاكم﴾.

په اسلام کې د فقیرانو اوبیوزلانو مرتبه

د سورت په پیل کې د حکایت په ژبه او په غایبه صیغه د موضوع مطرح کول په دې دلالت کوي چې الله تعالی په خپل رسول باندې مهرباني، لطف او مرحمت درلود، نودی یې مخاطب نه کړ، لکه څرنګه چې د عبد الله ابن ام مکتوم ذکر د ړانده {الأعمى} په صیغه د ده د شان د کمې لپاره نه دی بلکې د ده د پیژندنې او همدارنګه د ده د معذور ګڼلو لپاره دی چې د رسول الله ﷺ حالت اومشغولتیا یې نه وه درک کړې. کله چې دا ړوند صحابي د رسول الله ﷺ حضور ته راغی او په تکرار یې له ده څخه د لاربښوونې غوښتنه وکړه، رسول الله ﷺ په تریو تندي له ده څخه مخ واړاوه او د قریشو د مشرانو په بلنه مشغول شو، نو په دې توګه د الله تعالی د ملامتیا مورد وګرځید، چې نه شایي د بیوزلی او فقر او یا د نه لیدو په خاطر له ده څخه مخ وګرځول شي. ځکه هغه په پاک او وینښ زړه دعلم او پوهې په لټه کې و، ترڅو خپل نفس پاک کړي.

خو دوی (د قریشو سرداران) چې د ایمان او نبوي لاربښوونو څخه بې پروایي کوي ته دوی ته پاملرنه کوې او د دوی د هدایت لپاره زیار باسې. حال داچې په کفر او ګمراهی کې پاتې کېدل د همدوی په ضرر دي او ته پرې مسؤول نه یې. ستا دنده یوازې رسول(بلاغ) دي او د دوی ستینه او حساب پرمونږ دی او هدایت یې د الله ﷻ په لاس کې دی: **قال تعالی:** ﴿إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ ولكن الله يَهْدِي مَن يَشَآءُ﴾. [القصص: ٥٦]ترجمه: «ای پیغمبره! ته چې چاته وغواړې او خوښ دې وي هغه ته هدایت نشې ورکولای، مګر الله چې چاته وغواړي هدایت کوي.»

بیا وروسته د آیتونو د عتاب او ملامتیا لهجه سخته شوې او پیغمبر ﷺ ته یې داسې خطاب کړی: خو هغه کس چې له ړوندوالي او ستونزو سره په اخلاص، محبت او د الله ﷻ له ویرې ستا لوري ته په منډه راځي، ترڅو علم اوپوهه حاصله کړي او خپل دین کامل کړي، ته له هغه څخه مخ اړوې او خپله ټوله پاملرنه د قریشو مشرانو ته را اړوې چې ایمان راوړي. ای زما ګرانه استازیه ! داسې کار وړ او مناسب نه دی؛ بلکې دا قرآني آیتونه د پند او عبرت لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې هرڅوک وغواړي پند ترې اخلي. الهی آیتونه په عزتمنو صحیفو کې لیکل شوي دي چې د ا صحیفې ډېرې پاکې او لوړې مرتبې لري اود مقربو عالي رتبه پرښتو په لاسونو کې دي چې د درناوي څخه برخمنې او د هرمغرض او ناشکره له ضرر څخه خوندي دي.

د فضیلت اوغوره والي معیار

مبارکو آیتونو د انسانانو ترمنځ د بهترۍ او غوره والي معیار ایمان اوتقوی ګڼلې، سره له دې چې رسول الله ﷺ اسلام ته د قریشو د مشرانو د بلنې له امله ،چې هغه مهال د دعوت د لارې خنډ وو، د عبدالله بن ام مکتوم پوښتنو ته پاملرنه ونه کړه، په دې هیله چې د قریشو مشران د اسلام دین ته را وګرځي. بیاهم الله تعالی خپل رسول د عتاب مورد ګرځوي چې د خدای په وړاندې مقبول ارزښتونه دین، ایمان او تقوی ده، نه هغه مادي ارزښتونه چې د انسانانو په وړاندې پیژندل شوي دي.

له همدې امله د اسلام خوږ پیغمبر ﷺ د دې آیتونو له نازلېدو وروسته همیشه د عبد الله بن ام مکتوم عزت او درناوی کاوه او هرکله به چې له هغه سره مخامخ کیده خپل څادر به یې ده ته د کیناستو لپاره غوړاوه او فرمایل به یې: "مرحبا بمن عاتبنی فیه ربی»

یعني: ښه راغلاست هغه چا ته چې د هغه په سبب الله تعالی زه ملامت کړی یم. په دې توګه د الله پیغمبر ټول دنیوي معیارونه یو په بل پسې له منځه یوړل او د ژوند په ټولو چارو کې یې فضیلت اوتقوی دغوره والي معیار وګرځاوه. په داسې توګه چې له هجرت څخه وروسته یې د مسلمانانو ترمنځ "مواخات" یعنې ورورګلوي قایمه کړه او خپل تره، حضرت حمزه بن عبدالمطلب اوخپل آزاد شوی غلام، زیدبن حارثه یې وروڼه وګرځول. لکه څرنګه چې یې د خالدبن رویحه ختعمي او حبشي بلال ترمنځ ورورګلوي قایمه کړه. زید بن حارثه آزاد شوی غلام یې د "مؤته" په جنګ کې په داسې حا ل کې د درې زریز لښکر قوماندان وټاکه چې د خالدبن ولید په شمول د مهاجرینو او انصارو یو زیات شمیر مشران د ده تر قیادت لاندې وو. په دې جنګ کې زید بن حارثه د امیرپه توګه وټاکل شو. بیا د ده له شهادت څخه وروسته جعفر بن ابي طالب او بیا عبد الله بن رواحه انصاری په ترتیب سره د لښکرقوماندانۍ په غاړه واخیسته. همدارنګه د اسلام خوږ پیغمبر ﷺ د ژوند په وروستیو ورځوکې اسامه د زید بن حارثه اتلس کلن ځوان زوی رضي الله عنهما له رومیانو سره په جنګ کې د اسلام د لښکر قوماندان وټاکه او لوی لوی شخصیتونه لکه ابوبکر صدیق، عمرفاروق، سعد بن ابي وقاص

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوداسې نورو په دې لښکر کې حضور درلود. همدارنګه د اسلام پیغمبرﷺ د سلمان فارسي په هکله اعلان وکړ: "سلمان منا أهل البيت" یعنې سلمان زما د اهل بیت څخه دی.

دا او لسګونې نورې واقعې د مسلمانانو د برابرۍ او د ایمان او تقوی له مخې د ارزښت او غوره والي نمونې دي، چې د اسلام پیغمبر او راشدو خلفاوو او اصحابو کرامو پلي کړې دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د فضیلت اوغوره والي اساس او معیار ایما ن او تقوی ده.

❖ په دې آیتونو کې د پروردګار په نزد د نبي کریمﷺ مقام اومرتبه بیان شوې ده او الله تعالی په خپل غوره شوي رسول د غایب په صیغه ملامتیا ویلې ده.

❖ د نبوت د عالي ادب بیان، له دې واقعې وروسته به چې کله عبد الله بن ام مکتوم د رسول اللهﷺ حضورته تشریف راوړ، هغه به ورته ځای چمتو کاوه او خپل مبارک څادر به یې د هغه د کیناستلو لپاره غوړولو او د هغه درناوی به یې کاوه.

❖ پیغمبر ﷺ د الهي وحې د تبلیغ امین و. ام المومنین عایشې رضی الله عنها فرمایلي دي: که چیرې د الله رسول له وحې څخه څه پټولی ، نو پرځان به یې الهي ملامتیا د العبس په سورت کې پټه کړې وای.

پوښتنې

١. د لاندې کلمو معنا واضحه کړئ:

(عَبَسَ- تَوَلَّى- يَزَّكَّى- يَذَّكَّر- اسْتَغْنَى- تَصَدَّى- تَلَهَّى)

٢. د العبس سورت د لومړنیو آیتونو د نزول لامل په لنډه توګه واضح کړئ.

٣. عبدالله بن ام مکتوم څوک و؟

٤. پیغمبرﷺ د عبد الله بن ام مکتوم پوښتنو ته ولې ځواب ورنه کړ او له ده څخه یې مخ وګرځاوه؟

٥. له دې واقعې وروسته پیغمبرﷺ له عبدالله بن ام مکتوم سره څرنګه چلند کاوه او څه به یې ورته ویل؟

٦. د عبس سورت د آیتونو د نازلیدو واقعه د اسلام په مقدس دین کې کوم اصل ثابتوي؟

٧. د مسلمانانو ترمنځ مساوات او د غوره والي معیار د تقوی پر اساس دی، د دې اصل د پلي کیدو څو نمونې د اسلام له تاریخ څخه بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مؤمنانو يووالى

قال الله تعالي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ۞ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَى عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۞ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۞ وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۞ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [آل عمران: ۱۰۲-۱۰۵]

د ځينو کلمو معناوي

فَرِيقًا:	طايفه، ډله
يَرُدُّوكُمْ:	بېرته ګرځوي تاسې.
يَعْتَصِمْ:	په قوت سره منګولې نښلوي
حَقَّ تُقَاتِهِ:	حقيقي تقوى، د الله په اوامرو اونواهيو کې خپل وس لګوي.
بِحَبْلِ اللَّهِ:	د خداى په رسى يعنې قرآن او اسلام.
شَفَا حُفْرَةٍ:	د ژور ځاى(کندې) غاړه او څنډه چې سړى په لږ غفلت کولو سره پکې لوېږي.

ژباړه

اى مؤمنانو،که تاسې ددې اهل کتابو ديوې ډلې خبره ومنئ، نو دوى به تاسې له ايمان نه بېرته دکفر لوري ته واړوي، ستاسې لپاره دکفر لوري ته دراتګ اوس څه ځاى پاتې دى چې تاسې ته د الله آيتونه لوستل کېږي اوستاسې په منځ کې دهغه رسول موجود دى؟ څوک چې د الله ددين لمنه کلکه ونيسي، هغه به هرومرو سمه لار ومومي.

اى مؤمنانو له الله نه داسې ووېرېږئ لکه څرنګه چې له هغه څخه د وېرېدو حق دى، تاسې ته دې مرګ رانشي مګر په داسې حال کې چې مسلمان اوسئ.

ټول يوځاى د الله رسى کلکه ونيسئ او تيت پرک کېږئ مه، د الله هغه پېرزوينه درياده کړئ چې تاسې يود بل دښمنان وئ، هغه ستاسې په زړونو کې مينه واچوله او د هغه په مهرباني او

لورینه تاسې سره وروڼه شوئ، تاسې یوې لـه اوره ډکې کنـدې پـر غـاړه ولاړ وئ، الله تاسې ور څخه وژغورلئ، په دغه شان الله خپلې نښانې تاسې ته څرګندوي چې په سمه لاره شئ.

په تاسې کې باید څه خلک هرومرو داسې وي چې د نیکۍ لوري ته بلنه، پـه ښـو امـر او لـه بـدو منع وکړي. کوم خلک چې دا کار کوي همدوی بریالي دي.

او تاسـې د هغـو خلکـو غونـدې نـشئ چې پـه ډلـو وویـشل شـول او لـه روښانه او څرګنـدو لارښوونو میندلو نه وروسته په شخړو کې اخته شول او د همدوی لپاره ستر عذاب دی.

د نازلېدلو سبب

مفسرینو کرامو ویلي دي چې ذکر شوي مبارک آیتونه د دوو تنو مسلمانو انـصارو پـه بـاره کې نازل شوي دي چې یو یې اوس بـن قیظی د اوس لـه قبیلې څخه او بل یې جبار بـن صـخر د خزرج له قبیلې څخه و. د دوی د واقعې لنډیز داسې دی: یـوه ورځ د اوس او خـزرج د انـصارو مسلمانانو یوه ډله خلک په مدینه منوره کې د مینې او محبت پـه فـضا کې پـه خبـرو مـشغول وو. په دې وخت کې د یهودو یو بوډا سړی د شاس بن قیس پـه نامـه پـردوی تېریـده. شـاس چې د اسلام او مسلمانانو په نسبت یې ډېره بـدبیني او کرکـه درلـوده، نـو د دې ډلې مـسلمانانو تـرمنځ مینـې او محبـت لا ډېـر کـرکجن او غوسـه کـړ او دایـې انګېرلـه چې کـه دا مینـه او محبـت د مسلمانانو ترمنځ دوام وومومي، نو زموږ سوکالي بـه لـه خطـر سـره مخ شي. پـه دې وجـه ده یـوه ځوان یهودي ته امر وکړ چې د مسلمانانو ډلې تـه ورشـي او د اوس او خـزرج تـرمنځ د پخوانیـو جنګونو خبرې رامنځ ته کړي او د بعاث له جنګه څو شـعرونه زمزمـه کـړي. ځـوان یهـودي د ده د امر موافق عمل وکـړ او وتوانیـده چې د انـصارو د محبـت او مینـې ډک مجلـس د عـصبیت او تربګنۍ او د اوس او خزرج ترمنځ په فخر او ویاړنو او یو په بل ځان غـوره ګڼلـو بـدل کـړي. پـه نتیجه کې دواړو قومونو تورې راوایستې او جګړې تـه چمتـو شـول. پـه دې وخـت کې د اسـلام پیغمبرﷺ ته خبر ورسید. هغه له یوې ډلې مهاجرو صـحابه وو سـره راغـی او دوی تـه یـې داسې خطاب وکړ: ای د مسلمانانو ټولیه! لـه الله ﷻ څخه وویرېږئ! ایـا پـه داسـې حـال کې چې زه ستاسو په منځ کې موجود یم، تاسـو د جاهلیـت شـعارونو تـه مخـه کـوئ؟ وروسـته لـه دې چې الله ﷻ تاسې ته د اسلام هدایت در پـه برخـه کـړ او پـه هغـه سـره یـې تاسـو تـه عـزت درکـړ او جهالت یې درڅخه لرې کړ، له کفر څخه یـې وژغـورلئ او ستاسـو تـرمنځ یـې مینـه او محبـت پیدا کړ. ددې اغېزناکو خبرو په اوریـدو ټولـو وسـله پـر ځمکـه وغورځولـه، پـه ژړا او زاریـو یـې یو بل په غېږ کې ونیول او له پیغمبرﷺ سره خپلو کورونو تـه ولاړل. پـه دې توګـه یـې د الله ﷻ د دښمن شاس فتنه او دسیسه شنډه کړه او دا مبارک آیتونه نازل شـول چې دا ورځ پـه (بـدترین پیل او بهترین پای) ونومول شوه[1].

۱– التفسیر الوسیط للطنطاوی ، تفسیرآیت ۱۰۲ سوره‌ء آل عمران.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د دښمن له دسیسو او تدبیرونو څخه خبرتیا

په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کوي چې هرکله تاسې د اهل کتابو ځینو خبرو او غوښتنو ته غوږ ونیسئ او هغو ته تسلیم شئ، نونه یوازې ستاسې ترمنځ تفرقه او دښمني پیدا کوي بلکې زیار باسي چې تاسې له ایمان څخه بېرته کفر ته وګرځوي.

بیا قرآن کریم بیانوي چې اصلا د مؤمن لپاره معقوله او ښه خبره نه ده چې له داسې ډلو ټپلو څخه پیروي وکړي، یا دا چې پس له ایمانه کافر شي او له یووالي وروسته اختلافاتو او بې اتفاقیو ته لمن ووهي. مبارکو آیتونو د انکار په صیغه بیان کړی چې څرنګه ممکنه ده تاسو مؤمنان داسې کارته اقدام وکړئ؟ په داسې حال کې چې د الله ﷻ آیتونه نوي او تازه تاسو ته نازلیږي او د الله رسول ستاسو په منځ کې شتون لري چې که چېرې په غلطه لاره ولاړ شئ د حق لارې ته مو راګرځوي او ستاسو شکونه او شبهې له منځه وړي.

وروستیو آیتونو لارښوونه کړې چې د پیغمبر ﷺ له رحلت څخه وروسته د یهودو او دښمنانو له مکرونو او چلونو څخه د ځان ژغورنې یوازنی وسیله الله تعالی ته ستنیدنه، په هغه توکل او د هغه په دین منګولې لګلول دي چې انحراف او کوږوالی پکې نشته ﴿وَمَن يَعْتَصِم بِاللهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾. په دې مبارک آیت کې دې ته اشاره ده کومو مؤمنانو چې پیغمبر ﷺ نه وي لیدلای، هر کله چې د الله ﷻ په دین او کتاب منګولې ولګوي او په هغه ځان ملزم وګڼي، نو د دښمنانو له چلونو او غولونو څخه به په امن کې وي. له دې امله الله تعالی بیاهم مؤمنانو ته امرکوي چې خاص له الله تعالی څخه وویریږي او د اسلام د دین پابند واوسي او ترمرګه د اسلام له دین او ملت څخه پرته بل دین او ملت ته مخه ونه کړي.

د خلاصون او کامیابۍ رسۍ

وروسته له دې چې قرآني آیتونو مؤمنانو ته د تقوی او د الله ﷻ د ویرې او د الله ﷻ د امر منني او پیروی کې د ژوند تېرولو امر وکړ، دوی یې په اسلام او قرآن باندې التزام کولو او په هغه باندې منګولو ښخولو ته راوبلل، فرمایي: ﴿واعتصموا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُوا﴾ یعنی ټول د الله ﷻ په رسۍ منګولې ښخې کړئ او په خورو ورو لارو مه درومئ. د حبل(رسی) کلمه هغه وسیله ده چې د هغې ټینګ نیول د پورته کیدو او ښکته کیدو، له غرقیدو څخه د ژغورنې او نورو موخو د لاس ته راوړلو لپاره کارول کیږي.

دلته د الله ﷻ له رسۍ څخه مراد د الله ﷻ دین، د الله ﷻ زمنه او د الله ﷻ کتاب دی چې په هر یوه منګولې ټینګول انسان خلاصون او بریا ته رسوي. په دې مبارک آیت کې د مؤمنانو یووالی او د الله ﷻ په دین او کتاب باندې منګولې لګول د هغې ډلې سره تشبیه شوي دي

چې په يوې قوي او ټينګه رسۍ يې منګولې لګولې وي او له هر ډول خطر، غورځېدو، غرقېدو او هلاکت څخه خوندي او په امن کې وي.

امام فخرالدين رازي ددې آيت په تفسير کې فرمايي: که څوک پـه يـوه نـرۍ لار حرکت کـوي اوله ښويېدو او غورځېدو څخه وېرېږي، نـو د ناچارۍ لـه وجې پـه يـوه داسې رسۍ منګـولې نښلوي چې له دواړو خواوو څخه ټينګه تـړل شـوې وي، ترڅو خپل ځـان خونـدي وساتي. د حق لاره نرۍ او باريکه ده او ډېر خلک ورڅخه پښې ښوييږي، نو هر چا چې د الله ﷻ پـه نـښو او لارښوونو منګولې ټينګې کړې، ځان يې د ښويېدو او غورځېدو له خطر څخه خوندي کړ[۱].

بيا قرآني آيتونو مؤمنانو ته د يووالي، مينې، محبت، او ايماني ورورګلوۍ د نعمت پـه يـادولو امر کړی چې تاسو مخکې له اسلامه يو د بل دښمنان وئ او يـو د بـل پـه لـه منځه وړلـو بوخت وئ، خو د الله تعالی فضل او مهرباني پرتاسو وشوه او په تاسـو کې يې اسلامي وروروليـ، مينه، محبت، دوستي او مرسته پيدا کړه، نو بايد د دې لوی نعمت شکر په ځای کړئ.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د مخکينې لوست په آيتونو کې الله تعالی پيغمبرﷺ ته امر وکړ چې يهـودو تـه خطاب وکـړي خو په دې آيتونو کې يې مومنان په خپله مخاطب کړل چې دا کـار د مؤمنـانو پـه قـدر او عـزت دلالت کوي.

❖ په مبارک آيت کې يې د مسلمانانو ترمنځ په تفرقه او دسيسه پيدا کولـو کـې د اهـل کتـابو يوه ډله ياده کړه، ترڅو ټول اهل کتاب په دې کـار کـې شـامل نـشي. دا کـار پـه خپلـه د قـرآن کريم د آيتونو په حقانيت او انصاف دلالت کوي.

❖ مبارک آيتونه د مؤمنانو په قدر او درنـاوي او د فتنـه اچوونکـو يهـودو پـه نـا اميـدۍ دلالـت کوي او دايې واضحه کړې چې، ترڅو د الله ﷻ کتاب او د هغه پيغمبر د مـسلمانانو پـه منـځ کـې موجود وي، دوی نشي کولای خپلو ناوړو غوښتنو ته ورسيږي.

❖ د يهودو او نصاراوو پيروي او امر منـنه او د دوی د مـشرانو پـه پلانونـو عمـل کـول مـسلمانان کفر ته راکاږي، نو مسلمانان بايد ځان د دوی له دسيسو څخه وساتي.

❖ خلاصون او کاميابي د الله ﷻ په کتاب او د رسول په سنتو باندې په منګولو لګولـو او پابنـدۍ کـې نغښتې ده، نوهرڅوک چې پرهغو منګولې ټينګې کړي له ګمراهۍ او هلاکت څخه نجات مومي.

❖ د اسلام په دين منګولې ټينګول او ځان د هغه پـه احکـامو پابنـد ګڼـل واجـب او اخـتلاف او تفرق حرام دی.

۱- تفسير مفاتيح الغيب (تفسير کبير) ج۸ /۱۷۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د شرك او ګناهونو ارتكاب انسان د جهنم كندې ته غورځوي، كه څوك په دې حالت كې ومري د الله ﷻ په حكم او فيصله حتماً جهنم ته داخليږي.

❖ له اسلامي امت څخه د يوې داسې ډلې شتون چې نور خلك او ملتونه اسلام ته راوبولي او د اسلام د دښمنانو په وړاندې د الله ﷻ د دين له حريم څخه دفاع وكړي او د امربالمعروف او نهى عن المنكر فريضه ادا كړي، يوه اړينه خبره ده.

پوښتنې

۱- د لاندې كلمو معناوې ووایاست:
(يَعْتَصِمْ- حَقَّ تُقَاتِهِ- بِحَبْلِ اللَّهِ- شَفَا- حُفْرَةٍ)

۲- ددې مبارك آيت ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ﴾ د نزول لامل په لنډه توګه ووایاست؟

۳- د اوس او خزرج قبيلو څېرته ژوند درلود؟ له اسلام نه مخكې او وروسته له اسلامه د دوى د اړيكو په هكله لنډ معلومات راكړئ.

۴- په مبارك آيت كې له رسۍ څخه مراد څه دى او څرنګه په هغې منګولې ټينګول د خلاصون او بريا سبب كيږي؟

۵- د اهل كتابو د مشرانو پيروي څه حكم لري او د مسلمان برخليك كوم ځاى ته رسوي؟

۶- مبارك آيت ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ...﴾ په څه دلالت كوي؟

كورنۍ دنده

(په اوسني وخت كې د اسلامي امت يووالي ته اړتيا) تر سرليك لاندې دوه مخه مقاله وليكئ.

وصلى الله تعالى على خير خلقه محمد وعلى آله و أصحابه أجمعين، و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library